ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 36

Η ΑΣΑΦΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ Α'
Η ΑΣΑΦΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ Β'
ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΓΑΠΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ
ΟΙ ΙΣΤΡΑΗΛΙΤΑΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΝΕΦΕΛΗΝ
ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ

Κείμενον: **B. de Montfaucon,**

Εισαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
πτυχιούχου
Θεολογίας, Φιλολογίας, Ἱστορίας - Ἀρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ ἀκολουθοῦσαι δύο ὁμιλίαι ἀποτελοῦν μικρὰν ἑρμηνευτικὴν πραγματείαν περὶ τῆς σκοπιμότητος τὴν ὁποίαν ἐξυπηρετεῖ ἡ εἰς τὰς προφητείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης παρατηρουμένη ἀσάφεια καὶ τῆς σχέσεως τῶν δύο Διαθηκῶν.

Ὁ Χρυσόστομος κατ᾽ ἀρχὰς τονίζει τὴν ἐν γένει δυσκολίαν, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει ἡ προσπάθεια κατανοήσεως καὶ ἑρμηνείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἡ ὁποία ἐπιτείνεται ἀπὸ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἀκροατῶν, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἀπὸ τὰ ἁπλᾶ καὶ εὔκολα προχωρήσουν εἰς τὰ συνθετώτερα καὶ ὑψηλότερα ζητήματα, νοιώθουν σκοτοδίνην, ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ποὺ ἀνοίγονται εἰς τὸ πέλαγος διὰ πρώτην φοράν. Συνεπῶς, ἀπαιτεῖται, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν μεγάλη ἱκανότης τοῦ ὁμιλητοῦ, ὥστε διὰ ποικίλων τρόπων καὶ μέσων νὰ καθιστᾷ περισσότερον ἀντιληπτὰ τὰ λεγόμενα, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἔντονος καὶ συνεχὴς προθυμία τῶν ἀκροατῶν. Εἰδικώτερον ὅμως, τὰ προφητικὰ βιβλία ὁμοιάζουν μὲ αἰνίγματα καὶ μεγάλη δυσχέρεια ὑπάρχει εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν Καινήν, ἥτις ἐμφανίζεται σαφεστέρα καὶ εὐκολωτέρα. Ἀναλύων δὲ τοὺς λόγους, ἕνεκα τῶν ὁποίων παρατηρεῖται ἡ διαφορὰ αὐτὴ περὶ τὴν κατανόησιν τῶν δύο Διαθηκῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς εἰς τὰς προφητείας συναντωμένης ἀσαφείας, λέγει, ὅτι, ἐὰν οἱ Ἰουδαῖοι ἀντελαμβάνοντο σαφῶς τὰ ὅσα φοβερὰ προέλεγον εἰς βάρος αὐτῶν οἱ προφῆται, τότε θὰ ἐξανίσταντο, θὰ ἐφόνευον τοὺς προφήτας καὶ θὰ ἐξηφάνιζον τὰ ἔργα των, ὅπως συνέβη, ὁσάκις οἱ προφῆται ἀπεριφράστως ἔκανον λόγον διὰ τὰ ἐπικείμενα δεινά. Ὡσαύτως, καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν ἐγράφη ἀπ᾽ εὐθείας εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ μετεφράσθη ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς εἰς αὐτήν, ἀποτελεῖ πρόσθετον λόγον ἐπαυξάνοντα τὰς δυσκολίας τῆς ἑρμηνείας της.

Πέραν ὅμως τοῦ κυρίου αὐτοῦ θέματος, εἰς τὰς ὡς ἄνω δύο ὁμιλίας θίγονται καὶ ἄλλα συναφῆ ἢ καὶ ἄσχετα πρὸς αὐτὸ ζητήματα, κατὰ τὴν παρατηρουμένην εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου συνήθειαν, νὰ συνεξετάζῃ, δηλαδή, πολλὰ καὶ ποικίλα θέματα, ἀφορμώμενος ἀπὸ μίαν βασικὴν αἰτίαν

Τοιουτοτρόπως, εἰς τὴν πρώτην ὁμιλίαν στρέφεται ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν τῶν ἀρνουμένων τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου, ἑρμη-

ων κατὰ ποῖον τρόπον τὰ περὶ τοῦ Μελχισεδὲκ ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγόμενα, ὅτι οὗτος ὑπῆρξε «βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὅ ἐστι βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος» (Ἑβρ. 7, 2 - 3)· δύνανται νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν «ἀπάτωρ», κατὰ τὴν ἐκ τῆς Παρθένου γέννησιν, καὶ «ἀμήτωρ», κατὰ τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς γέννησιν. Ἐπίσης, ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν συγκρούεται, οὔτε μάχεται τὴν Καινήν, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἡ μὲν πρώτη προετοιμάζει τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν νέαν καὶ μεγάλην ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψιν, ἡ δὲ δευτέρα παραλαμβάνει τὸν πιστὸν καὶ τὸν ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἄκραν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τελειότητα. Εἰς τὴν ἄλλην ὁμιλίαν, κάνει λόγον διὰ τὴν ἄφατον τοῦ Κυρίου εὐσπλαγχνίαν, τὴν δύναμιν τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐν τῇ λατρείᾳ προσευχῆς, τὴν ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς μηδαμινότητος καὶ εὐτελείας μας προερχομένην ὠφέλειαν, τὴν ἀποφυγὴν τῆς κατακρίσεως τῶν συνανθρώπων μας καὶ τὴν ἀνάγκην στροφῆς τῆς προσοχῆς μας πρὸς τὰ ἰδικά μας σφάλματα, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας θὰ εἶναι ἡ δημιουργία πνεύματος ταπεινοφροσύνης.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι αἱ δύο αὐταὶ ὁμιλίαι ἔχουν χαρακτῆρα ἐν μέρει μὲν ἑρμηνευτικὸν καὶ ἀπολογητικόν, ἐν μέρει δὲ ἠθικὸν καὶ ἐποικοδομητικόν, χωρὶς νὰ στεροῦνται καὶ δογματικῆς ἀποχρώσεως.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον τῆς ἐκφωνήσεως αὐτῶν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αὗται ἔλαβον χώραν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν πρὸ τοῦ 380.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

168 A ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΟΤΙ (ΕΙΝΑΙ) ΩΦΕΛΙΜΟΝ ΤΟ ΟΤΙ ΤΥΓΧΑΝΟΥΝ ΑΣΑΦΕΙΣ ΑΙ ΠΡΟΦΗΤΕΙΑΙ ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΤΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

Σήμερον ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς παραθέσω τράπεζαν προφητικὴν καὶ θὰ ἑτοιμάσω τὸν λόγον νὰ στραφῇ πρὸς τὸ πέλαγος τῆς σοφίας τοῦ Ἠσαΐου. Ἀλλὰ τί ἔχω πάθει; Διστάζω καὶ φοβοῦμαι μήπως ἐξερχόμενοι τοῦ λιμένος καὶ προχωροῦντες εἰς τὸ βάθος τῶν προφητικῶν νοημάτων μᾶς καταλάβῃ ἴλιγγος, ὅπως καταλαμβάνονται οἱ ἀσυνήθιστοι εἰς τὰ πλοῖα. **B** Αὐτοὶ ὅταν ἀφήσουν τὴν ξηρὰν καὶ ἰδοῦν πέλαγος καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς τοῦ πλοίου καὶ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ θάλασσαν καὶ οὐρανόν, καταλαμβάνονται ὑπὸ ζάλης καὶ νομίζουν ὅτι τὸ πλοῖον στριφογυρίζει γύρω - γύρω, μαζὶ μὲ τὴν θάλασσαν. Οἱ ἴλιγγοι ὅμως ὀφείλονται ὄχι εἰς τὴν φύσιν τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι οἱ πλέοντες εἶναι ἀσυνήθιστοι. Ἄλλοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ναύτας μὲ γυμνὰ σώματα κάνουν τοῦμπες εἰς τὰ κύματα καὶ δὲν παθαίνουν τίποτε ἀλλὰ καὶ ὅταν κατεβαίνουν εἰς τὸ βάθος αὐτό, αἰσθάνονται ἀσφαλέστεροι καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ διαμένουν εἰς τὴν ξηράν, καὶ ἐνῷ δέχονται τὴν ἁρμύραν εἰς τὸ στόμα, εἰς τὰ μάτια των **C** καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα δὲν δυσφοροῦν. Τόσο καλὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἄσκησις καὶ τόσον κακὸν ἡ ἀπειρία, αὐτὴ ἀναγκάζει κάποτε νὰ καταφρονῇ κανεὶς τοὺς φοβεροὺς (κινδύνους), ἐνῷ ἐκείνη προδιαθέτει νὰ ὑποπτεύεται καὶ νὰ φοβᾶται (κανεὶς) καὶ τὰ ἀσφαλῆ. Μερικοὶ καθισμένοι εἰς τὰ ὑψηλὰ κατάρτια τοῦ πλοίου καταλαμβάνονται ἀπὸ ἴλιγγον καθὼς κυττάζουν, ἐνῷ (ὅσοι εἶναι προσηρμοσμένοι) δὲν φοβοῦνται οὔτε ἀνάμεσα εἰς τὰ κύματα. Κάτι παρόμοιον συμβαίνει καὶ εἰς τὸ μυαλό μας. **D** Καὶ διότι καὶ αὐτὸ πολλάκις τὸ πλημμυρίζουν κύματα παθῶν, ἀγριώτερα ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ὅπως ἔκρηξις θυμοῦ ποὺ στρέφει πρὸς τὰ κάτω τὴν καρδίαν μας, ἢ σκέψεις πονηρᾶς ἐπιθυμίας ποὺ ἐπιφέρουν πολλὴν σύγχυσιν εἰς τὴν διάνοιαν. Ἀλλὰ ὁ μὲν ἀσυνήθιστος καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει σπουδάσει, ὅταν ἀρχίζῃ

ἡ ἔξαψις τῆς ὀργῆς. 169 A θορυβεῖται ἀμέσως, ταράσσεται, κλονίζεται καὶ βλέπει νὰ βυθίζεται ἡ ψυχή του εἰς τὰ πάθη καὶ νὰ καταντᾷ ναυάγιον· ὁ δὲ ἔμπειρος καὶ ὁ μελετημένος ὑποφέρει ὅλα αὐτὰ μὲ γενναιότητα. Ὅπως ὁ καπετάνιος καθισμένος εἰς τὸ τιμόνι, τοιουτοτρόπως τοποθετῶν τὴν λογικὴν ὑπεράνω τῶν παθῶν δὲν ἀπομακρύνεται πρὶν κάνῃ ὅλα ἕως ὅτου κατευθύνῃ τὸ σκάφος εἰς τὸν γαλήνιον λιμένα τῆς φιλοσοφίας. Ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὴν θάλασσαν ἰσχύει καὶ διὰ τὸν νοῦν καὶ τοῦτο συμπίπτει μὲ τὴν ἐξήγησιν τῶν Γραφῶν. B Εἶναι ἀνάγκη νὰ θορυβούμεθα καὶ νὰ ταρασσώμεθα ὅταν πρόκειται νὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὸ πέλαγος, ὄχι διότι τὸ πέλαγος εἶναι φοβερόν, ἀλλὰ ἐπειδὴ οἱ πλέοντες εἴμαστε ἀσυνήθιστοι. Καὶ διὰ τὸ ὅτι, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι εὔκολον εἰς τὴν φύσιν τοῦ λόγου καθίσταται δύσκολον λόγῳ τῆς ἀπειρίας τῶν ἀκροατῶν, θὰ ἐπικαλεσθῶ ὡς μάρτυρα τὸν Παῦλον. Εἶπεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔγινεν ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδέκ. Ἀναζητῶν ποῖος ἦτο ὁ Μελχισεδέκ, προσέθεσε· «Διὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἔχομεν πολλὰ νὰ εἴπωμεν, ἀλλὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθοῦν».[1] Τί λέγεις, μακάριε Παῦλε; Δύσκολον νὰ ἐξηγηθοῦν δι' ἐσὲ ποὺ ἔχεις τόσην πνευματικὴν σοφίαν, ποὺ ἤκουσες τὰ μυστικὰ λόγια (τοῦ Θεοῦ), ποὺ ἀνυψώθης εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν; Ἂν δι' ἐσὲ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθοῦν, διὰ ποῖον θὰ εἶναι κατανοητά; Δι' ἐμέ, λέγει, (εἶναι) δύσκολον νὰ ἐξηγηθοῦν, ὄχι ἕνεκα τῆς ἰδίας δυσκολίας των, ἀλλὰ ἕνεκα τῆς ἀσθενείας τῶν ἀκροατῶν. C Καὶ λέγων εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθοῦν, προσέθεσε: «Ἐπειδὴ ἐγίνατε βραδεῖς εἰς τὸ νὰ ἐννοῆτε». Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ὄχι τὸ εἶδος τοῦ λόγου, ἀλλὰ ἡ ἀπειρία τῶν ἀκροατῶν ἔκαμε δύσκολον τὸ εὔκολον; Ὄχι μόνον δύσκολον, ἀλλὰ καὶ εἰς μακροσκελὲς μεταβάλλει τὸ σύντομον ἡ ἴδια αἰτία. Διὰ τοῦτο δὲν ἐχαρακτήρισε τὸν λόγον μόνον δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀπέδωσε τὴν αἰτίαν καὶ τοῦ μήκους του καὶ τῆς δυσκολίας του εἰς τὴν βραδύτητα νὰ ἐννοοῦν (οἱ ἄνθρωποι). Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς περίπτωσιν ἀρρώστων δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς παραθέσῃ κανεὶς γρήγορα μίαν πρόχειρον τράπεζαν, D ἀλλὰ νὰ τοὺς ἑτοιμάσῃ διάφορα φαγητά, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ ὁ ἄρρωστος, ὅταν δὲν θέλῃ ἕνα φαγητὸν νὰ λάβῃ ἄλλο καὶ ἂν δὲν τοῦ ἀρέσῃ καὶ αὐτὸ νὰ πάρῃ ἄλλο καὶ ἂν καὶ αὐτὸ τὸ ἀποκρούσῃ νὰ ἀναζητήσῃ κάποιο ἄλλο καὶ ἔτσι μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν φαγητῶν νὰ κατανικήσωμεν τὴν δυσκολίαν καὶ μὲ τὴν

1. Ἑβρ. 5, 11.

ποικιλίαν τῆς τραπέζης θεραπεύσωμεν τὴν κακήν του διάθεσιν. Τοιουτοτρόπως πολλάκις πρέπει νὰ κάμνωμεν καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν ἑστίασιν. Ὅταν εἴμεθα ἀσθενεῖς πρέπει νὰ προετοιμάζωμεν τὸν λόγον πολὺν καὶ ποικίλον, γεμᾶτον παραβολὰς καὶ παραδείγματα, κομψὸν ὕφος καὶ περιόδους E καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ὥστε νὰ καταστῇ εὔκολος ἡ ἐκλογὴ ἐξ ὅλων αὐτῶν ποὺ μᾶς ὠφελοῦν. Ἀλλὰ ἂν καὶ ὁ λόγος ὑπῆρξε πολὺς καὶ δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ, ὁ Παῦλος δὲν ἀπεστέρησε τὸ ἀκροατήριόν του ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μελχισεδέκ. Εἶπε: «(διὰ τὸ θέμα) ἔχομεν πολλὰ νὰ εἴπωμεν, ἀλλὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθοῦν» διὰ νὰ κεντρίσῃ τὸ ἐνδιαφέρον των καὶ δείξουν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ἀκούσουν καὶ διὰ νὰ τοὺς παραθέσῃ πνευματικὴν τράπεζαν παρέχων εἰς αὐτοὺς συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν των.

170 A. Τὸ ἴδιον θὰ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἂν καὶ τὸ πέλαγος τῶν προφητῶν εἶναι ἀπέραντον καὶ πολλὰ εἶναι τὰ βάθη του, θὰ τολμήσωμεν νὰ ταξιδεύσωμεν εἰς τὴν θάλασσαν σύμφωνα μὲ τὴν δύναμίν μας. Ἢ καλύτερον, ὄχι κατὰ τὴν δύναμίν μας, ἀλλὰ κατὰ τὴν χάριν τὴν διδομένην παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὄχι διὰ τὸ ἰδικόν μας θάρρος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικήν μας ὠφέλειαν θὰ τολμήσωμεν νὰ ταξιδεύσωμεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀκόμη μιμούμενοι εἰς τοῦτο τὸν Παῦλον. Διότι ὅτι δὲν ἀπεστέρησεν ἀπὸ τὸ ἀκροατήριόν του τὸν λόγον τὸν σχετικὸν μὲ τὸν Μελχισεδὲκ ἄκουσε τὰ ἑξῆς: Ὅταν εἶπε λοιπόν: «Διὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἔχομεν πολλὰ νὰ εἴπωμεν, ἀλλὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθοῦν» προσέθεσε: «Διότι αὐτὸς ὁ Μελχισεδὲκ ἦτο βασιλεὺς τῆς δικαιοσύνης. Κατόπιν καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, B ποὺ σημαίνει βασιλεὺς εἰρήνης, ἄνευ πατρὸς καὶ μητρός, ἄνευ γενεαλογίας, αἱ ἡμέραι του δὲν ἔχουν ἀρχὴν οὔτε ἡ ζωή του τέλος, ἀλλ' ἐξομοιούμενος πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ μένει ἱερεὺς διὰ πάντα».[2] Ἆρά γε δὲν συνεκλόνισε τὴν ἀκοήν μας ὁ Παῦλος ὁμιλῶν περὶ ἀνθρώπου καὶ λέγων ὅτι ἦτο ἄνευ πατρὸς καὶ μητρός; Καὶ τί λέγω, μόνον περὶ ἀνθρώπου; Διότι ἂν τοῦτο ἐλέγετο περὶ τοῦ Χριστοῦ, δὲν θὰ μᾶς παρεῖχε πολὺ ἔδαφος πρὸς συζήτησιν; Ἐὰν δὲν εἶχε πατέρα πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ κληθῇ Υἱὸς ὁ Χριστός; Ἐὰν ἐπίσης δὲν εἶχε πατέρα πῶς ὠνομάσθη Μονογενής; Ὁ υἱὸς πρέπει νὰ ἔχῃ πατέρα, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἦτο υἱός. C Ἀλλὰ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄνευ

2. Ἑβρ. 7, 1-3.

πατρὸς καὶ μητρός. Πῶς; Χωρὶς πατέρα κατὰ τὴν γέννησίν του ἐπὶ τῆς γῆς καὶ χωρὶς μητέρα κατὰ τὴν εἰς τοὺς οὐρανούς. Οὔτε εἰς τὴν γῆν εἶχε πατέρα οὔτε εἰς τὸν οὐρανὸν μητέρα. Ἐπίσης εἶναι ἄνευ γενεαλογίας. Ἄς τὸ ἀκούσουν ὅσοι πολυεξετάζουν τὴν οὐσίαν του ἂν καὶ πολλοὶ νομίζουν ὅτι αὐτὸ τὸ ἄνευ γενεαλογίας ἀφορᾷ εἰς τὴν γέννησίν του εἰς τοὺς οὐρανούς. Διότι οἱ μὲν αἱρετικοὶ δὲν θέλουν οὔτε αὐτό, διότι πολυεξετάζουν καὶ ἐπεξεργάζονται ἐκείνην. Οἱ δὲ περισσότερον ἐπιεικεῖς ἀπὸ αὐτούς, αὐτὴν μὲν τὴν παραδέχονται, ἀλλὰ δὲν πιστεύουν ὅτι τὸ ἄνευ γεννεαλογίας ἐλέχθη ἐν σχέσει μὲ τὴν γέννησίν του εἰς τὴν γῆν. **D** Θὰ ἀποδείξωμεν ὅτι διὰ κάθε μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς γεννήσεις ἔχει ὁμιλήσει ὁ Παῦλος, καὶ περὶ τῆς ἄνω καὶ περὶ τῆς κάτω. Διότι καὶ ἐκείνη φοβερὴ καὶ αὐτὴ μυστικωτάτη. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἠσαΐας λέγει: «Ποῖος θὰ διηγηθῇ τὴν ἱστορίαν του;»[3] Ἀλλὰ λέγουν ὅτι εἶπε περὶ τῆς ἄνω. Τί θὰ εἴπωμεν εἰς τὸν Παῦλον, ποὺ ὡμίλησε καὶ διὰ τὰς δύο γεννήσεις καὶ τότε προσέθεσε καὶ τὸ ἄνευ γενεαλογίας; Διότι ἀφοῦ εἶπε πρῶτον τὰ ἄνευ πατρὸς καὶ μητρός, τότε προσέθεσε τὸ ἄνευ γενεαλογίας, **E** ὥστε ὄχι μόνον κατ' ἐκείνην τὴν γέννησιν κατὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἄνευ μητρὸς ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἦτο χωρὶς πατέρα, νὰ πιστεύσῃς ὅτι εἶναι ἄνευ γενεαλογίας. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἔθεσε καὶ τὰς δύο, τότε εἶπε τὸ ἄνευ γενεαλογίας. Διότι καὶ ἡ ἐπὶ τῆς γῆς γέννησις εἶναι ἀκατανόητος δι' αὐτὸ δὲν θὰ τολμήσωμεν νὰ θεωρήσωμεν ἐκείνην. Ἂν τὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ εἶναι τόσον φοβερὰ καὶ ἀπλησίαστα, πῶς νὰ ἐπιχειρήσῃ κανεὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἐνδότατα. Διότι ὅτι ἐγεννήθη ἐκ πατρός, γνωρίζω, δὲν γνωρίζω ὅμως τὸ πῶς. Ἐπίσης γνωρίζω ὅτι ἐτέχθη ἀπὸ τὴν Παρθένον, ἀλλὰ οὔτε ἐδῶ καταλαβαίνω τὸν τρόπον.
17] **A** Διότι κάθε μιᾶς φύσεως ἡ γέννησις ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς καθεμιᾶς καλύπτεται μὲ σιγήν. Ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Παρθένου, ἐγὼ ἂν καὶ δὲν γνωρίζω πῶς ἐγεννήθη ἐκ παρθένου, ἐν τούτοις ὁμολογῶ ὅτι ἐγεννήθη καὶ δὲν τὸ ἀντικρούω ἐπειδὴ ἀγνοῶ τὸν τρόπον. Κάμε καὶ σὺ τὸ ἴδιον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Πατρός. Ἂν καὶ ἀγνοεῖς τὸ πῶς ἐγεννήθη, παραδέξου ὅτι ἐγεννήθη. Καὶ ὅταν θὰ σοῦ εἰπῇ ὁ αἱρετικὸς πῶς ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ὁ Υἱός, τότε σύντριψέ του εἰς τὸ ἔδαφος τὴν πεποίθησιν καὶ εἰπέ του: **B** Κατέβα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ

3. Ἠσ. 53, 8.

δεῖξέ μου πῶς ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν Παρθένον καὶ τότε ἐρώτησε ἐκεῖνα ποὺ θέλεις. Κράτησέ του καὶ στάσου πλησίον (του) καὶ μὴ τὸν ἀφήνῃς νὰ δραπετεύσῃ, μήτε νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸν λαβύρινθον τῶν σκέψεων, ἀλλὰ πιάσε τον καὶ πνῖξέ τον, ὄχι βέβαια μὲ τὰ χέρια, ἀλλὰ μὲ τὸν λόγον σου. Μὴ τοῦ παρέχῃς (εὐκαιρίαν) ἀποχωρισμοῦ, καὶ διαφυγῆς ποὺ ἀναζητεῖ. Ἀπὸ ἐκεῖ κάνουν θόρυβον εἰς αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποίους συζητοῦν, ἐπειδὴ ἡμεῖς τοὺς ἀκολουθοῦμεν καὶ δὲν τοὺς ὁδηγοῦμεν εἰς τοὺς νόμους τῶν ἁγίων Γραφῶν. Λοιπόν, βάλε εἰς αὐτοὺς γύρω - γύρω τεῖχος τὰς μαρτυρίας τῶν Γραφῶν καὶ δὲν θὰ ἠμπορέσουν οὔτε τὸ στόμα των ν' ἀνοίξουν. **C** Εἰπέ του: «Πῶς ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν Παρθένον; Δὲν ἀπομακρύνομαι οὔτε ἀναχωρῶ». Ἀλλὰ δὲν θὰ ἔχῃ τὸν τρόπον ν' ἀπαντήσῃ κι' ἂν φιλονεικῇ ἐπ' ἄπειρον. Ὅταν ὁ Θεὸς τὰ σφραγίσῃ ποῖος θὰ τὰ διανοίξῃ; Αὐτὰ μόνον διὰ τῆς πίστεως ἠμποροῦν νὰ γίνουν παραδεκτά. Ἐὰν δὲν ἔχῃς πίστιν καὶ ἐπιζητεῖς λογικὰ σχήματα, θὰ σοῦ εἰπῶ, ὅ,τι εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Νικόδημον: «Ἂν σᾶς ὡμίλησα περὶ τῶν γηΐνων καὶ δὲν ἐπιστεύσατε, πῶς θὰ πιστεύσετε ἐὰν σᾶς ὁμιλήσω διὰ τὰ ἐπουράνια;».[4] Σοῦ εἶπα· περὶ τῆς γεννήσεως ἐκ τῆς Παρθένου καὶ δὲν γνωρίζεις καὶ δὲν τολμᾶς ν' ἀνοίξῃς τὸ στόμα σου καὶ ἐπεξεργάζεσαι τὸν οὐρανόν; Μακάρι νὰ πολυεξέταζες τὸν οὐρανὸν καὶ ὄχι τὸν Κύριον τῶν οὐρανῶν. Ἐὰν σᾶς ὡμίλησα διὰ τὰ ἐπίγεια καὶ δὲν ἐπιστεύσατε. **D** Δὲν εἶπεν ὁ Θεὸς δὲν ὑπακούετε, ἀλλὰ δὲν πιστεύετε, θέλων νὰ μᾶς δείξῃ ὅτι καὶ τὰ γήϊνα χρειάζονται πίστιν. Καὶ ἐὰν τὰ γήϊνα χρειάζονται πίστιν, πολὺ περισσότερον τὰ ἐπουράνια. Ἂν καὶ τότε συνωμίλει μὲ τὸν Νικόδημον περὶ γεννήσεως πολὺ ὀλιγώτερον. Ὁ λόγος ἦτο περὶ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πνευματικῆς. Ἀλλ' ἔλεγεν ὅτι καὶ αὐτὰ γίνονται κατανοητὰ διὰ τῆς πίστεως. Ὠνόμασε δὲ αὐτὰ γήϊνα, ὄχι διότι εἶναι γήϊνα, ἀλλὰ ἐπειδὴ συμβαίνουν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐν συγκρίσει μὲ τὴν γέννησιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ποὺ εἶναι μυστικὴ καὶ ὑπερβαίνει πᾶσαν λογικήν, αὐτὰ εἶναι γήϊνα. Ἐὰν λοιπόν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζω πῶς ἀναγεννῶμαι ἀπὸ τὰ ὕδατα (κατὰ τὸ βάπτισμα), ἀλλὰ παραδέχομαι τὸ γεγονὸς μόνον διὰ τῆς πίστεως καὶ δὲν ἐρευνῶ τὸν τρόπον, πόση μεγάλη τρέλλα δὲν θὰ ἦτο νὰ κινῇ κανεὶς τὸν λογισμόν του ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ

4. Ἰωάν. 3, 12.

εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ ζητῇ λογοδοσίαν, διὰ τὸν τρόπον γεννήσεως;

Πῶς λοιπὸν συμβαίνει νὰ εἶναι χωρὶς πατέρα καὶ χωρὶς μητέρα ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπεδείχθη ἀρκετὰ ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι εἶναι ἄνευ γενεαλογίας καὶ κατὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς καὶ κατὰ τὴν ἐν τῇ γῇ γέννησίν του. 172 A Ἑπομένως, ἂς στραφῶμεν πρὸς τὸ ἐπεῖγον καὶ ἂς ἀναβάλωμεν τὸν λόγον περὶ Μελχισεδὲκ δι' ἄλλην ἡμέραν καὶ ἂς ἀνοίξωμεν τὰ αὐτιά μας, καθόσον θὰ ἀκούσωμεν προφητικὰ προβλήματα. Διότι τὰ προφητικὰ λόγια ὁμοιάζουν μὲ αἰνίγματα καὶ πολλὴ (εἶναι) ἡ δυσκολία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὰ βιβλία της δὲν κατανοοῦνται εὔκολα, ἐνῷ ἡ Καινὴ εἶναι σαφεστέρα καὶ εὐκολωτέρα. Καὶ διὰ ποῖον λόγον, θὰ ἔλεγε τις ἔχουν διατυπωθῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καίτοι ἡ Καινή, ὁμιλεῖ περὶ σπουδαιοτέρων πραγμάτων ὅπως περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων, περὶ τῶν μυστικῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν; Διὰ ποίαν αἰτίαν αἱ προφητεῖαι εἶναι ἀσαφεῖς; Αὐταὶ προλέγουν πολλὰ κακὰ B εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι αὐτοὶ μὲν θὰ ἐκβληθοῦν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ γίνωμεν ἡμεῖς δεκτοί, ὅτι θὰ κρημνισθῇ ὁ ναὸς καὶ οὐδέποτε τοῦ λοιποῦ θ' ἀνοικοδομηθῇ, ὅτι θὰ κατεδαφισθοῦν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ θὰ εἶναι εἰς ὅλους διαβατά. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀφοῦ θὰ περιπλανῶνται θὰ διασπαροῦν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, θὰ χάσουν τὴν πόλιν καὶ οὐδέποτε θὰ ἔχουν πάλιν τὴν ἀρχαίαν των πόλιν, ἀλλὰ θὰ τοὺς ἀφαιρεθοῦν ὅλα ὅσα εἶχον εἰς τὸ παρελθὸν καὶ προφητεῖαι καὶ θυσίαι καὶ ἱερωσύνη καὶ βασιλεία. Καὶ ὄχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα προέλεγον οἱ προφῆται, ἀναμιγνύοντες ἀναρίθμητα θλιβερὰ γεγονότα εἰς τὰ βιβλία των. C Προκειμένου λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ μὴ καταλάβουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν σαφῶς τὰ λεγόμενα καὶ ἀναλόγως μεταχειρισθοῦν τοὺς λέγοντας ταῦτα, ἐκάλυψαν τὰς προφητείας των μὲ ἑρμηνευτικὰς δυσκολίας καὶ περιέβαλον τὰ γεγονότα μὲ πολλὴν ἀσάφειαν διὰ νὰ εἶναι ἠσφαλισμένοι οἱ ὁμιλοῦντες. Καὶ ἀπὸ ποῦ γίνεται τοῦτο φανερόν; Χρειάζεται νὰ ζητῶμεν λογοδοσίαν καὶ ὅταν ἀκόμη ἀπευθυνόμεθα εἰς φίλους, ἐνῷ ἴσως εἶναι παρόντες καὶ πολλοὶ ποὺ (δὲν εἶναι) φίλοι. Ἂς μάθουν λοιπὸν καὶ ἐκεῖνοι αὐτὰ διὰ νὰ καταστοῦν φίλοι. Εἶπα ὅτι ἂν οἱ D Ἰουδαῖοι ἤκουαν τὰ μέλλοντα νὰ τοὺς συμβοῦν κακὰ καὶ ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ κυριευθοῦν ὁριστικῶς πρὸς χάριν τοῦ Χριστοῦ — τὴν παν-

τοτεινὴν αὐτὴν κατάληψιν καὶ ὁριστικὴν — ἂν λοιπὸν ἤκουαν ἀπὸ τοὺς προφήτας ὅλα αὐτὰ φανερά, ἀμέσως αὐτοὺς ποὺ τὰ ἔλεγον θὰ τοὺς ἐφόνευον. Ἀπὸ ποῦ καθίσταται τοῦτο φανερόν; Πρῶτον ἀπὸ τοὺς τρόπους των. Ἦσαν μανιακοὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ θηριώδεις. Ἦτο ὄχλος ὁ ὁποῖος ἐδίψα συνεχῶς δι' αἷμα προφητῶν καὶ τὰ χέρια του εἶχον ἀσχοληθῆ μὲ σφαγὰς ἁγίων. Αὐτὰ τοὺς κατηγορεῖ ἀναφανδὸν ὁ μέγας Ἠλίας ὅταν λέγει: E «Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἐφόνευσαν, κατέσκαψαν τὰ θυσιαστήριά σου».[5] Καὶ ὁ Χριστὸς ἐπίσης: «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλὴμ ποὺ ἐφόνευσες τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολεῖς τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς σέ».[6] Καὶ ὁ Ἡσαΐας συμφωνεῖ πρὸς αὐτούς, κατηγορῶν αὐτούς, φωνάζει δυνατά: «Τὰ χέρια σας εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ αἱματοχυσίας».[7] Καὶ ὁ Χριστὸς πάλιν: «Οἱ πατέρες σας ἐφόνευσαν τοὺς προφήτας καὶ σεῖς κτίζετε τοὺς τάφους των.Συμπληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων σας».[8] Βλέπεις πῶς καὶ ὁ Κύριος καὶ οἱ ὑπηρέται του κατηγοροῦν αὐτοὺς διὰ φόνον. Τί σημαίνει συμπληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων σας; A 173. Φονεύσατε καὶ ἐμέ, προσθέσατε εἰς τὰ αἵματα τῶν δούλων καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου. Διότι ἂν ἔσφαξαν ἀναριθμήτους ἀνθρώπους ἦσαν ὅλοι δοῦλοι οἱ σφαγέντες, ἀλλὰ ὅταν ἅπλωσαν τὰ χέρια κατὰ τοῦ Κυρίου, τότε συνεπληρώθη τὸ μέτρον. Καὶ φυσικά. Μέχρις ὅτου δὲν εἶχον φονεύσει τὸν Κύριον, εἶχον ἐλπίδα σωτηρίας, καὶ ἀνέμενον ὅταν θὰ ἤρχετο ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ νὰ ἄρῃ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. Ἐπειδὴ ὅμως ἔθεσαν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἰατροῦ καὶ ἐξύβρισαν τὸ ἐξιλαστήριον θῦμα καὶ περιεφρόνησαν αὐτὸν ποὺ ἦλθε νὰ συγχωρήσῃ τὰ ἁμαρτήματα, ἔχασαν πλέον κάθε ἐλπίδα. Καὶ διὰ τοῦτο λέγει: Συμπληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων σας. B Ναί, λέγει. Τὸ ὅτι ἦταν μολυσμένοι μὲ φόνον καὶ κατηραμένοι ἀποδεικνύεται ἀπὸ πολλὰς μαρτυρίας. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν θὰ ἐλυποῦντο τοὺς προφήτας ἂν ἤκουαν ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ κατεστρέφοντο, ὅτι θὰ κατηργεῖτο ὁ Ἰουδαϊκὸς νόμος, ὅτι ἡ Παλαιὰ διαθήκη θὰ μεταβάλλετο; Κυρίως δὲ καθίσταται φανερὸν ἐξ ὅσων ἐλέχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς Γραφὰς θὰ προσπαθήσω νὰ κάμω σαφεστέραν τὴν ἀπόδειξιν. Διότι κάποτε

5. Γ' Βασιλ. 19, 10.
6. Ματθ. 23, 37.
7. Ἡσ. 1, 15.
8. Ματθ. 23, 29 - 32.

ἤκουαν κάποιον προφήτην νὰ λέγῃ ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ ὑποστοῦν προσωρινὴν καταστροφήν, καὶ ἐνῷ θὰ ἔπρεπε νὰ μετανοήσουν ὥστε νὰ ἀπομακρύνουν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ ἐξέσπων τὸν θυμόν των εἰς τὸν προφήτην. **C** Τὸ ὅτι εἶναι ἀληθὲς τοῦτο, ἀκούσατε τὰς ἰδίας τὰς ἱστορίας. Ἐπολιόρκουν κάποτε τὴν πόλιν των οἱ Πέρσαι καὶ ἔξω τῶν τειχῶν εἶχεν ἐγκατασταθῆ βαρβαρικὸν στρατόπεδον. Οἱ κίνδυνοι ἦσαν προφανεῖς. Ἡ Ἱερουσαλὴμ ἦτο παγιδευμένη τότε, ἐνῷ οἱ ἐχθροὶ ὡπλισμένοι τὴν ἐπολιόρκουν. Παρ' ὅλον ὅμως ποὺ τὰ δεινὰ ἦσαν τόσον ἐμφανῆ, ἐπειδὴ ὁ Ἱερεμίας ἦλθε καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι ἡ πόλις θὰ παραδοθῆ εἰς χεῖρας Χαλδαίων καὶ ἐνῷ τοῦτο δὲν ἦτο κἂν προφητεία, ἀφοῦ μὲ τὰ ἴδια των τὰ μάτια ἔβλεπον ὅσα θὰ συνέβαιναν, **D** ἐν τούτοις, ἐπειδὴ τοὺς εἶπε τὰ φανερὰ καὶ ὀφθαλμοφανῆ, οἱ βδελυροὶ καὶ ἀναίσθητοι καὶ ἀγνώμονες ἔναντι τῶν εὐεργετῶν των, τόσον πολὺ ἐξηγριώθησαν ὥστε τὸν ἐθεώρουν προδότην καὶ καταστροφέα τῆς πόλεως καὶ διεκήρυξαν ὅτι «ἀποθαρρύνει τὸν λαόν»,[9] ἐνῷ αὐτὸς στερέωνε καὶ διήγειρε τὴν προθυμίαν των καὶ τοὺς ὡδήγει πρὸς τὸν Θεόν, ὑψώνων ἀρραγὲς καὶ ἀκαταμάχητον γύρω των τεῖχος. Αὐτοὶ ὅμως μὴ ἐννοήσαντες τίποτε ἀπὸ αὐτὰ διέτασσον νὰ θανατωθῆ. Τέτοιας ἀμοιβὰς προσέφεραν πάντοτε εἰς τοὺς εὐεργέτας **E** καὶ παρὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ βασιλέως δὲν ὑπεχώρησαν. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὸν φονεύσουν τὸν ἔρριψαν μέσα εἰς ἕνα βρομερὸν λάκκον.

Ἀφοῦ δὲν ἠνείχοντο νὰ ἀκούσουν περὶ προσωρινῆς αἰχμαλωσίας, πῶς θὰ εἰσήκουαν τὴν πρόρρησιν περὶ διαρκοῦς δουλείας; Ἂν ὁ Ἱερεμίας, ἔλεγε θὰ ὑπάγετε εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ δὲν ἠνέχθησαν νὰ τὸν ἀκούσουν, ἀλλὰ ἐτιμώρουν αὐτὸν ποὺ τὰ εἶπε, ἂν ἤκουον τοὺς προφήτας νὰ λέγουν ὅτι ὄχι μόνον εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἀλλὰ θὰ διασκορπισθῆτε 174 **A** εἰς ὅλην τὴν γῆν καὶ οὐδέποτε θὰ ἐπιστρέψετε, δὲν θὰ τοὺς ἔπιναν τὸ αἷμα; Καὶ ἂν αὐτὸ φαίνεται ὅτι εἶναι ἁπλῆ σκέψις σᾶς παρέχω φανερὰν ἀπόδειξιν ὅτι δὲν εἶναι ἀσφαλὲς νὰ προλέγῃ τις τὰ μέλλοντα εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐννοῶ τὴν ἰδικήν μας τιμὴν καὶ τὴν ἔκπτωσιν ἐκείνων. Εἰπέ μου διατὶ ἐλιθοβόλησαν τὸν Στέφανον τὸν Πρωτομάρτυρα; Δὲν τὸν κατηγόρησαν ὅτι «ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς λέγει βλάσφημα λόγια;[10] Εἶπε, λέγουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς θὰ κρημνίσῃ τὸν ναὸν τοῦτον καὶ θὰ μεταβάλῃ τὰ ἔθιμα τὰ ὁποῖα παρέδωκεν ὁ Μωϋσῆς» καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐθανάτωσαν μὲ λιθοβολισμόν. Καὶ ἂν τότε δὲν ἠνείχοντο νὰ ἀκούσουν τέτοια λόγια τὰ ὁποῖα τοὺς ἔπειθον ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα λοιπόν, πῶς **B** ἦτο δυνατὸν νὰ τὰ ἀνεχθοῦν ἀπὸ τὰ χείλη τῶν προφητῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ προέλεγον; Ἤκουσες, ἀγαπητέ, ὅτι διὰ τὸν ναὸν καὶ διὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς πολιτείας ἐθανάτωσαν διὰ λιθοβολισμοῦ τὸν Στέφανον. Ἄκουσε λοιπὸν πῶς ἀποδίδουν τὸ ἴδιον ἔγκλημα εἰς τὸν Χριστόν. Εἶπε αὐτός, λέγουν, «γκρεμίσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐγὼ θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω εἰς τρεῖς ἡμέρας».[11] Εἶδες πόσον ἡ κατεδάφισις τοῦ ναοῦ καὶ ἡ μεταφορὰ τῆς πολιτείας ἐξάπτει πάντοτε τὴν ὀργήν των; Διὰ τοῦτο τὰ ἔλεγον ὅλα αὐτὰ οἱ προφῆται, ἀλλὰ ὄχι φανερά. Διὰ τοῦτο ἤθελαν νὰ φονεύσουν καὶ τὸν Παῦλον, διότι δηλαδὴ τοὺς παρεκίνει νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πολιτείαν των. Ἀπὸ ποῦ καθίσταται τοῦτο φανερόν; **C** «Βλέπεις ἀδελφέ, λέγουν ὅτι πολλαὶ χιλιάδες ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους εἶχον πιστεύσει καὶ ὅλοι αὐτοὶ ἐπληροφορήθησαν διὰ ἐσέ, ὅτι διδάσκεις τὴν ἀποστασίαν ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊκὸν νόμον».[12] Οἱ πιστοὶ δὲν ἠνείχοντο νὰ διδάσκωνται ἀποστασίαν ἀπὸ τὸν νόμον· καὶ αὐτοὶ ποὺ οὐδέποτε ἐπίστευσαν πῶς θὰ ἠνείχοντο ν' ἀκούσουν ὅτι κάποτε θὰ καταργηθῆ ὁ νόμος; Τὸ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι θὰ ἐφόνευαν τοὺς προφήτας ἂν προέλεγον κάτι σαφῶς, τὸ ἀπεδείξαμεν μὲ μαρτυρίας σχετικὰς πρὸς τὸν μακάριον Ἱερεμίαν, τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον ὡς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. Εἰς ὅλους ἀπηύθυναν τὰς ἰδίας κατηγορίας καὶ ἔτσι τοὺς ἐφόνευσαν. Ἐπίσης ὅτι ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ προφητικὰ τὰ βιβλία θὰ κατέκαιαν **D** ἂν καταλάβαιναν τὰ γραφόμενα, θὰ σᾶς τὸ κάμω σαφὲς μὲ κάποιαν ἱστορίαν ἄγνωστον σὲ σᾶς, ἡ ὁποία ὅμως θὰ σᾶς γίνῃ πολὺ γνωστὴ ἐντὸς ὀλίγου. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν θὰ προσπαθήσω νὰ τὴν ἀφηγηθῶ. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ ἱστορία ἀκούσατε: «Συνέβη κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας Ἰωακεὶμ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωσίου, βασιλέως τοῦ Ἰούδα. Εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἱερεμίαν: «Γράψε ὅλους τοὺς λόγους ποὺ σοῦ ἀπηύθυνα ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἰωσίου ἕως τὴν ἡμέραν αὐτήν»,[13] δηλαδὴ ὅλα τὰ κακὰ ποὺ σκέπτομαι νὰ κάμω εἰς αὐ-

9. Ἱερ. 38, 4.
10. Πράξ. 6, 11-14.

11. Ματθ. 26, 61 · Ἰωάν. 2, 19.
12. Πράξ. 21, 20.
13. Ἱερ. 36, 1-2.

τούς. **E** Κύτταξε τί φιλάνθρωπος εἶναι ὁ Θεὸς καὶ πόσον φροντίζει. Ἐπειδὴ δὲν ἠνείχοντο νὰ τὰ ἀκούσουν χωρισμένα τὰ κακά, συγκέντρωσε, λέγει, ὅλα αὐτά, αὔξησε τὸν φόβον, μήπως καὶ ἔτσι γίνουν καλύτεροι. Ἐνθυμηθῆτε τὴν ὑπόσχεσιν· διὰ νὰ καταδείξωμεν τὸ ζητούμενον, ὅτι δηλαδὴ θὰ κατέστρεφαν καὶ αὐτὰ τὰ προφητικὰ βιβλία ἂν ἠγνόουν ὅλα αὐτὰ ποὺ σήμερον συμβαίνουν. Ἴσως ἀκούσουν τὰ κακὰ (διότι πρέπει νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν ἱστορίαν μας), τὰ ὁποῖα σκέπτομαι νὰ τοὺς κάμω καὶ ἐγκαταλείψουν τὸν πονηρὸν δρόμον των. Ἴσως λέγει ὅμως ὁ Θεός; 175 **A** Ἀγνοεῖ ὅσα θὰ συμβοῦν; Δὲν γνωρίζει ἂν θὰ τὸν ὑπακούσουν, αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὰ πάντα πρὶν γίνουν, ὁ δοκιμάζων καρδίας καὶ νεφρούς, ὁ κρίνων ἀναμνήσεις καὶ σκέψεις, ὁ ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὰ πάντα γυμνὰ καὶ ἀκάλυπτα; Διὰ ποῖον, λοιπόν, λόγον, ἔλεγεν ἴσως ἀκούσουν; Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τὸ μάθετε καὶ αὐτὸ διὰ τοὺς κατηγοροῦντας ὅτι ἀγνοεῖτε τὸν Μονογενῆ. Ἰδοὺ ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ λέγει λόγους ἀγνοοῦντος. Διότι τὸ ἴσως εἶναι λόγος ἀγνοοῦντος. Ἀλλὰ δὲν ἀγνοεῖ. Ὅταν συμβῆ νὰ ἀκούσης κάτι παρόμοιον νὰ λέγεται καὶ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ, σχημάτισε τὴν ἰδίαν γνώμην καὶ σύ. Ἀφοῦ εἶναι υἱὸς μιμεῖται παντοῦ τὸν πατέρα του. Ἀλλὰ οἱ καιροὶ τῶν ἀγώνων ἂς ἀναμείνουν ὅλα αὐτά, διὰ νὰ μὴ ξεφύγωμεν ἀπὸ τὸ προκείμενον **B** θέμα. Εἴπομεν διὰ ποῖον λόγον λέγει «Ἴσως ἀκούσουν». Ἂν ἔλεγε ὅτι θ' ἀ κ ο ύ σ ο υ ν χωρὶς τὸ ἴ σ ω ς, θὰ ἦτο ψευδές, διότι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀκούσουν. Ἂν ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν ὅτι δὲν θ' ἀκούσουν, θ' ἀπέστελνεν ἄνευ λόγου τὸν προφήτην εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας διάθεσιν ν' ἀκούσουν. Καὶ ὄχι μόνον δι' αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ νομισθῆ ὅτι ἡ πρόγνωσίς του εἶναι κάποια ὑποχρεωτικὴ παρακοὴ καὶ δι' αὐτὸ ἐτοποθέτησε τὰς φράσεις του κάπως ἀμφιβόλους, διὰ νὰ μὴ λέγουν τυχὸν μερικοὶ ὅτι τὸ εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ πρέπει ἐπομένως νὰ γίνη. Τὸ ἴδιον λέγεται καὶ περὶ τοῦ Ἰούδα. Προεῖπεν, λέγουν ὁ Χριστός, ὅτι θὰ γίνη προδότης καὶ διὰ τοῦτο ἔγινε προδότης. Ὢ τῆς βλακείας καὶ τῆς ἀδιαντροπίας των. Διότι ἡ πρόγνωσις, ἄνθρωπε, δὲν εἶναι ἡ αἰτία τῆς πονηρίας. Ὁ Θεὸς φυλάξοι! Δὲν εἶναι ἀναγκαστικὴ διὰ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, ἀλλὰ μόνον προγνωστική. Ὄχι διότι τὸ προεῖπεν ὁ Χριστὸς ἔγινε προδότης ὁ Ἰούδας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ γίνη προδότης τὸ προεῖπεν ὁ Χριστός. Ἐπομένως διὰ νὰ μὴ λέγουν καὶ ἐδῶ ὅτι εἶπεν ὅτι δ ὲ ν θ' ἀ κ ο ύ σ ο υ ν καὶ ἀπέκλεισε τὴν ὁδὸν τῆς μετανοίας δι' αὐτούς, ἐπρόλαβε **D** καὶ τοὺς κατέρριψε τὴν πρόφασιν λέγων ὅτι Ἴ σ ω ς ἀ κ ο ύ-

σ ο υ ν τὸν προφήτην.

Ἐνθυμηθῆτε τὴν ὑπόσχεσιν. Σᾶς τὸ ὑπενθυμίζω συνεχῶς διότι, ὅταν βγάλω τὸ συμπέρασμα, νὰ μὴ ξεχάσετε τὸ θέμα ποὺ μοῦ ἐζητήσατε εἰς τὴν ἀρχήν. Τί εἶναι αὐτό; Ὅτι ἂν καταλάβαιναν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τοὺς συμβοῦν τὰ δεινὰ ποὺ τοὺς εὑρῆκαν (ἐννοῶ αὐτὰ ποὺ τοὺς συμβαίνουν τώρα) θὰ κατέστρεφαν καὶ αὐτὰ τὰ προφητικὰ βιβλία καὶ δὲν θὰ ἐλυποῦντο οὔτε τὰ ἱερὰ κείμενα. Ἀλλ' ἂς ἔλθωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν μας. Μόλις τὰ ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Ἱερεμίας, καλεῖ τὸν μαθητήν του Βαρούχ, υἱὸν τοῦ Νηρίου, καὶ τοῦ λέγει: «Γράψε εἰς βιβλίον ὅλα τὰ κακὰ ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν εἰς αὐτούς».[14] **E** Τί συνέβη; Σὺ διετάχθης ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ στέλνεις τὸν μαθητήν σου; Ἆρά γε μήπως δειλιάζης, μήπως ἀγωνιᾶς, μήπως φοβῆσαι; Ἂν σὺ φοβῆσαι πῶς ὁ μαθητὴς θὰ τολμήση; Τίποτε ἀπὸ αὐτά. Νὰ ἐδῶ ἔμπροσθέν σου εἶναι ἡ αἰτία. Διότι ὅταν εἶπε «γράψε καὶ διάβασε», προσέθεσε: «Ἐγὼ εὑρίσκομαι εἰς τὴν φυλακήν».[15] Ὢ τῆς μεγαλοψυχίας! Εἰς τὴν φυλακὴν ἦτο καὶ δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν προφητείαν. Ἂς προσέξωμεν τὴν ἀνδρείαν τοῦ δικαίου καὶ τὴν σοφίαν τῆς διανοίας του. 176 **A**. Δὲν εἶπεν εἰς τὸν ἑαυτόν του: Τόσα δεινὰ μοῦ συνέβησαν διὰ τὸ θάρρος μου αὐτό, ἀναριθμήτους λόγους ἐδαπάνησα καὶ τίποτε δὲν ὠφελήθην, οὔτε ἐκέρδισα τί ἐπιπλέον ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ νὰ εἶμαι δέσμιος εἰς τὴν φυλακήν. Καὶ ὁ Θεὸς δὲν μὲ ἀπέλυσεν ἀκόμη καλὰ - καλὰ ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ πάλιν μὲ στέλλει εἰς ἐκείνους τοὺς κυνηγούς; Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ οὔτε εἶπε, οὔτε ἐσκέφθη, ἀλλὰ ἕνα μόνον εἶχε κατὰ νοῦν, πῶς θὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρεσε μόνος του, προσεπάθησε διὰ τοῦ μαθητοῦ νὰ τὴν πραγματοποιήση: «Διάβασε, λοιπόν, λέγει εἰς αὐτοὺς καὶ εἰπὲ ὅλα τὰ κακά. Ἐγὼ εὑρίσκομαι εἰς **B** τὴν φυλακήν».[16] Ἔλεγε λοιπὸν ὁ Ἱερεμίας καὶ ἔγραφεν ὁ Βαρούχ εἰς βιβλίον. Ἦτο καιρὸς νηστείας ὅταν συνέβαιναν ὅλα αὐτά, καὶ ἐπλησίαζε ἑορτὴ ποὺ ἐκάλει τοὺς πάντας εἰς τὴν μητρόπολιν. Διότι ἔπρεπε νὰ γίνη κοινὴ ἡ σύναξις ἐπειδὴ ἡ συνάθροισις θὰ ἀπησχολεῖτο μὲ πράγματα ἀναγκαῖα εἰς ὅλους. «Ἦλθε πρὸς τοὺς ἄρχοντας ὁ Βαρούχ καὶ τοὺς ἐδιάβασε ἐνώπιόν των ὅλους τοὺς λόγους»,[17] λέγων

14. Ἱερ. 36, 4.
15. Ἱερ. 36, 5.
16. Ἱερ. 36, 6.
17. Ἱερ. 36, 14 - 15.

καὶ τὴν αἰτίαν. Καὶ εἶπε καὶ τὴν αἰτίαν: «Ἴσως, ἡ ἀγάπη σας προσπέση ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».[18] Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ὡμίλει ὡς κατήγορος, ἀλλὰ ἀφοῦ πληροφορηθοῦν ὅτι ἔφθασε ἐκεῖ διὰ νὰ τοὺς ὑπηρετήση, C γίνουν ἐπιεικέστεροι. Τί ἔκαμαν λοιπὸν ἐκεῖνοι; Ἀντὶ νὰ εὐχαριστήσουν, ἀντὶ νὰ ἐπαινέσουν, ἀντὶ νὰ θαυμάσουν, δὲν ἔκαμαν τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀνεχώρησαν ἀνήγγειλαν εἰς τὸν βασιλέα ὅσα ἐγράφοντο εἰς τὸ βιβλίον καὶ τὸ βιβλίον τὸ κατέθεσαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἐλισαμᾶ. Καὶ ἀφοῦ ἔστειλεν, λέγει, ὁ βασιλεὺς τὸν Ἰουδίν, ἕνα ἀπὸ τοὺς ἀκολούθους του, διέταξε νὰ τοῦ φέρουν τὸ βιβλίον. Ὁ βασιλεὺς κατοικοῦσε εἰς χειμερινὸν ἀνάκτορον,καὶ ἦτο μὴν ἔνατος, δηλαδὴ Νοέμβριος, ἔνατος ἀπὸ τοῦ Ξαντικοῦ κατὰ τὴν ἀρίθμησιν λέγει. Πρέπει ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ γνωρίζουν λεπτομερῶς, διότι ἂν ἀριθμοῦσε ἀπὸ τοῦ Δίου δὲν θὰ ἦτο τότε χειμών. D Διὰ ποῖον λόγον ἀναφέρεται καὶ τοῦτο; Θὰ τὸ καταλάβης σαφῶς ἀπὸ τὰ ἑπόμενα. Λοιπόν, εἶχε ἐμπρός του ἕνα μαγκάλι μὲ φωτιάν, διότι ἦτο ψῦχος. Βλέπετε πῶς τίποτε δὲν παραλείπεται εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν; Καὶ μιὰ φωτιὰ ἀπὸ κάρβουνα, λοιπόν, ἦτο ἐμπρός του καὶ γύρω του ἔστεκαν οἱ σατράπαι. Ἔφεραν τὸ βιβλίον τὸ γεμᾶτον ἀπὸ τὰ κακὰ (ἡ προφητεία τῶν κακῶν ἦτο κατάλυσις τῶν κακῶν) καὶ τὸ ἐδιάβαζαν. Ἐνθυμηθῆτε σᾶς παρακαλῶ, τὴν ὑπόσχεσίν μου. Μόλις τοῦ εἶχαν διαβάσει τρεῖς σελίδας πῆρε ἕνα μαχαίρι, τὸ ἔκοψε καὶ τὸ ἔρριξε εἰς τὴν ἐσχάραν τῆς φωτιᾶς, ἕως ὅτου ἐκάη ὅλον τὸ βιβλίον. E Εἶδες πῶς δὲν λυποῦνται οὔτε τὰ βιβλία, οὔτε τὰς ἱερὰς γραφάς; Ἐπειδὴ ἔγραφε περὶ αἰχμαλωσίας τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ κατέστρεψε. Καὶ μὴ εὑρὼν τὸν προφήτην ἐξεδήλωσε τὴν ὀργήν του εἰς τὰ γραπτά. Ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ καταπολεμᾶ ἔτσι τὰ ἄψυχα, ἂν συνήντα αὐτὸν ποὺ εἶχε ψυχήν, τί θὰ τοῦ ἔκαμε; Ὅπως τὰ ἄγρια θηρία A 177 ὅταν συλλάβουν ἐκείνους ποὺ πυγμαχοῦν ἐναντίον των, ἀργότερον ὅμως κατορθώσουν νὰ τοὺς διαφύγουν ἀφήνοντες εἰς τὸ στόμα τῶν θηρίων τὰ δέρματα ποὺ τοὺς περιβάλλουν ἐνῷ αὐτὰ (τὰ θηρία) καταπραΰνουν τὸ θυμόν μὲ τὸ νὰ τρώγουν αὐτὰ (τὰ ἐνδύματα), ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ βασιλεύς. Δὲν εὑρῆκε τὸν συντάκτην τοῦ βιβλίου καὶ διὰ τοῦτο κατέστρεψε τὸ βιβλίον. Καὶ δὲν τὸ κατέκοψε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔρριξεν εἰς τὴν ἐσχάραν τῆς φωτιᾶς, διὰ νὰ μὴ μείνη οὔτε ἴχνος ἀπὸ τὰ γράμματα ἐκεῖνα. Ἀλλὰ ἀκόμη δὲν καταλάβατε ὅλην τὴν τρέλλαν του καὶ θὰ τὴν μάθετε

18. Ἱερ. 36, 7.

ἀκριβῶς ἂν προσέξετε εἰς τὴν διήγησιν. Δὲν εἶπεν ὅτι ἀφοῦ διάβασε ὅλον τὸ βιβλίον ἔπειτα τὸ ἔκαυσε, ἀλλὰ ὅταν ἐδιάβασε τρεῖς ἢ τέσσαρας σελίδας, τὸ κατέστρεψε. B Καὶ δὲν ἐπερίμενε οὔτε τὸ τέλος τῆς ἀναγνώσεως, ἀλλὰ εὐθὺς ἀπὸ τὰ προοίμια ἐξηγριώθη. Διὰ ταῦτα δὲν παρείχετο ἀσφάλεια εἰς τοὺς προφήτας νὰ λέγωνται εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅλα τὰ μέλλοντα δεινά. Ἂν δὲν ἠνείχοντο νὰ ἀκούσουν περὶ προσωρινῆς αἰχμαλωσίας, πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπομείνουν καὶ νὰ μάθουν περὶ συνεχοῦς αἰχμαλωσίας; Ἀλλὰ οὔτε ἕως ἐδῶ ἐσταμάτησεν ὁ βασιλεύς, ἀλλὰ ἔστειλε, λέγει τὸ βιβλίον τοῦ Ἱερεμίου, νὰ ἀναζητήση παντοῦ τὸν προφήτην, ἀλλὰ δὲν τὸν εὑρῆκε. Ὁ Θεὸς τὸν ἔκρυψε. Ἐκεῖνον τὸν ἔκρυψε τότε σὲ κάποιο μέρος, ἐνῷ τοὺς ἄλλους προφήτας μὲ τὴν ἀσάφειαν τῶν λεγομένων των.

C Ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτὰ εἶναι δι' ἡμᾶς φανερὸν ὅτι τολμηρὸν ἦτο νὰ ριψοκινδυνεύη κανεὶς τὴν ψυχήν του εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τὴν μέλλουσαν νὰ ἀποτελέση τιμὴν καὶ δόξαν εἰς τὰ ἔθνη, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀτιμίας ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ τοὺς περιβάλη, ἀλλὰ ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Παύλου. Αὐτὸς βλέπων κάποιον προφήτην ὁ ὁποῖος παρεξέκλινεν ἐπ' ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ἀσαφοῦς προφητείας καὶ ὡμίλησε σαφέστερον τῶν ἄλλων διὰ τὰ ἴδικά μας ἀγαθὰ καὶ διὰ τὰ κακὰ ἐκείνων, ἐξεπλάγη καὶ τὸν ἐθαύμασε διὰ τὴν τόλμην του εἰπών: «Ὁ Ἠσαΐας ἀποτολμᾶ καὶ λέγει: Εὑρέθηκα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν μὲ ἀναζητοῦν, ἐφανερώθηκα εἰς ἐκείνους ποὺ ἐρωτοῦσαν δι' ἐμέ».[19] D «Εἶπον, ἰδοὺ εἶμαι μεταξὺ τοῦ ἔθνους αὐτῶν ποὺ δὲν ἐπεκαλέσθησαν τὸ ὄνομά μου».[20] Ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὁ κίνδυνος ἀπὸ τὴν προφητείαν διὰ ποῖον λόγον τὸ εἶπεν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἠσαΐας τὸ ἀποτολμᾶ καὶ τὸ λέγει ἐπίσης τὸ «εὑρέθην μεταξὺ τῶν μὴ ζητούντων ἐμέ»; Μεγάλη εἶναι ὄντως ἡ κατηγορία αὐτὴ τῶν Ἰουδαίων. Οἱ μὴ ζητοῦντες εὗρον καὶ οἱ ζητοῦντες ἀπέτυχον. Οἱ μὴ ἀκούσαντες ἐπίστευσαν καὶ οἱ ἀκούσαντες ἐσταύρωσαν. Δι' αὐτὸ ὠνόμασε τὸν Ἠσαΐαν τολμηρόν. Καὶ πραγματικὰ ἦτο πολὺ τολμηρὸς νὰ σταθῆ ἐν μέσῳ τῶν κατηγορουμένων E καὶ νὰ τοὺς ἀπευθύνη ἀλύπητα κατηγορίας καὶ ἄλλους νὰ τοὺς θέση μὲ τὴν προφητείαν ἐκτὸς τιμῆς, ἐνῷ ἄλλους τοὺς εἰσήγαγεν εἰς τὴν ὀφειλομένην εἰς αὐτοὺς δόξαν. Τὸ δικαστήριον εἶχεν ὡς κατηγόρους ὅλον τὸ ἀκροατήριον καὶ ποῖος ἐνώπιον ἐχθρικῶν δικαστηρίων

19. Ρωμ. 10, 20.
20. Ἡσ. 65, 1.

ἠμπορεῖ νὰ διαφύγῃ τὸν κίνδυνον; Διὰ τοῦτο λέγει «ἀποτολμᾶ καὶ λέγει». Ἀλλ' αὐτὸ θέλω νὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω ἔτι σαφέστερον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἰς τὰς Γραφὰς γίνεται ἀσαφῶς λόγος περὶ Ἰουδαίων καὶ ἡμῶν διὰ νὰ μὴ προώρως οἱ Ἰουδαῖοι ἐννοήσουν τὰ λεγόμενα. 178 A Περὶ αὐτοῦ ἐπικαλοῦμαι ὡς μάρτυρα τὸν μεγαλοφωνότατον Παῦλον, τὸν ὁμιλοῦντα ἄνωθεν, τὴν σάλπιγγα τῶν οὐρανῶν, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, τὸν ἄγοντα τὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν: «Σᾶς ἠρραβώνισα, λέγει, μὲ ἕνα ἄνδρα, διὰ νὰ σᾶς παρουσιάσω ὡς παρθένον ἁγνὴν εἰς τὸν Χριστόν».[21] Αὐτὸν ἐπικαλοῦμαι ὡς μάρτυρα, ὁ ὁποῖος λέγει φανερὰ ὅτι ἐκ τοῦ λόγου τούτου μερικὰ γεγονότα, ὄχι ὅλα, ἔχουν διατυπωθῆ ἀσαφῶς εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ἂν τὰ πάντα θὰ ἦσαν ἀσαφῆ δὲν ὑπῆρχε τότε λόγος νὰ λεχθοῦν εἰς τοὺς τότε. Αἱ προφητεῖαι περιέχουν καὶ πολέμους προσκαίρους τῆς τότε ἐποχῆς καὶ ἀσθενείας καὶ λιμοὺς καὶ ἀκόμη περιέχουν τὰ σήμερον συμβαίνοντα, τὴν πρόσκλησιν τῆς ἐκκλησίας, τὴν ἀπομάκρυνσιν B τῆς συναγωγῆς, τὴν κατάργησιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ νόμου. Αὐτὰ δὲν ἤθελε νὰ τὰ γνωρίζουν καὶ ἤθελε μόνον ὅσα συνέβαιναν εἰς τοὺς καιρούς των. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ θὰ δοκιμάσω νὰ τὸ ἀποδείξω, ὅτι δηλαδὴ ἔκαμε νὰ γίνουν ἀσαφῆ τὰ περὶ ἡμῶν, τῆς συναγωγῆς, καὶ περὶ καταργήσεως τοῦ νόμου, πράγματα ποὺ τώρα συμβαίνουν. Αὐτὰ δὲν ἤθελε νὰ τὰ γνωρίζουν ἀπὸ τότε, διότι ἂν ἐγνώριζον ἐξ ἀρχῆς ὅτι ὁ Ἰουδαϊκὸς νόμος ἦτο προσωρινὸς ἀσφαλῶς θὰ τὸν κατεφρόνουν. Διὰ τοῦτο τὸν ἐκάλυψε μὲ σκιάν. Τὸ ὅτι δὲν ἦτο κάθε προφητεία ἀσαφὴς ἀλλὰ εἶχε περιορισθῆ εἰς μέρος μόνον, ἄκουσε ἐπ' αὐτοῦ τὸν Παῦλον C ὁ ὁποῖος σαφῶς μᾶς παρουσιάζει καὶ τὰ δύο αὐτὰ καὶ ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι ὁ νόμος ἐκαλύπτετο ὑπὸ σκιᾶς μόνον κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. Γράφει πρὸς Κορινθίους παραγγέλλων τὰ ἑξῆς: «Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχομεν τέτοιαν ἐλπίδα φερόμεθα μὲ πολλὴν παρρησίαν καὶ ὄχι ὅπως ὁ Μωϋσῆς ὁ ὁποῖος ἔθετε κάλυμμα εἰς τὸ πρόσωπόν του, ὥστε οἱ Ἰσραηλῖται νὰ μὴ ἰδοῦν τὸ τέλος ἐκείνου ποὺ ἐπρόκειτο νὰ παρέλθῃ. Ἀλλ' αἱ διάνοιαί των ἐπωρώθησαν. Διότι μέχρι σήμερον μένει τὸ ἴδιο κάλυμμα κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ δὲν ἀφαιρεῖται, διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ».[22] Τὸ λεχθὲν ἴσως νὰ εἶναι ἀσαφὲς διὰ τοῦτο ἀσφαλῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ σαφέστερον D (διὰ τοῦτο) ὑπενθυμίζω εἰς

21. Β' Κορινθ. 11, 2.
22. Β' Κορινθ. 3, 12 - 14.

σᾶς τὴν ἱστορίαν αὐτήν. Ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἀφοῦ ἔλαβε τὰς πλάκας τῶν ἐντολῶν εἰς τὸ ὄρος ἐπρόκειτο νὰ καταβῆ, ἔλαμψε κάποια μυστικὴ καὶ θαυμαστὴ ἀκτινοβολία εἰς τὴν ἁγίαν ἐκείνην μορφήν, τέτοια ὥστε οὐδεὶς ἐκ τῶν πολλῶν νὰ ἠμπορῆ νὰ τὸν πλησιάσῃ καὶ νὰ συνομιλήσῃ μαζί του. Καὶ διὰ νὰ μὴ εἶναι λοιπὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἀπλησίαστος εἰς τὸν λαόν, ἔβαλε ἕνα κάλυμμα εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ ἔτσι παρεῖχε εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν ἄδειαν νὰ τὸν πλησιάζουν. Ὅταν ὡμίλει εἰς τὸν λαὸν εἶχε τὸ κάλυμμα, ὅταν δὲ ἐπέστρεφε πρὸς τὸν Θεόν, τὸ ἀπέβαλε. Αὐτὸ ἐγίνετο ἀφ' ἑνὸς διὰ νὰ φαίνεται ἀξιόπιστος ὁ νομοθέτης εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ δεχθοῦν τὸν νόμον τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἦτο ὁ κομιστής, E ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ προδιαγραφῆ εἰς τὸ πρόσωπόν του ὁ κανὼν τῆς ἀληθείας καὶ διαγραφῆ ἐκ τῶν ἄνω ἡ αἰτία τοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ σχεδίου τῆς σωτηρίας. Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο μερικοὶ νὰ εἴπουν διατὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἦλθε μὲ μόνην τὴν θεότητα, ἀλλὰ περιεβλήθη σάρκα, ἐκ τῶν ἄνω (κατερχόμενος) ἀπήντησεν εἰς ὅλους αὐτοὺς ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ δούλου. Διότι ἐὰν τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ δούλου, ποὺ ἐπαρουσιάσθη ἀργότερον δὲν ἠδύναντο νὰ τὴν ἰδοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἰδοῦν μετὰ ταῦτα 179 A γυμνὴν τὴν θεότητα;

Ὄχι μόνον λοιπὸν μᾶς χρειάζεται τὸ κάλυμμα ἐκεῖνο, ἀλλὰ συμβαίνει νὰ πάσχουν τὰ ἴδια οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ θέμα τοῦ νόμου μὲ ὅσα ἔπασχον μὲ τὸ νὰ βλέπουν τότε τὸν Μωϋσῆν. Διότι ὅπως δὲν ἔβλεπον τὴν δόξαν τοῦ νομοθέτου εἰς τὸ πρόσωπόν του, διότι παρενεβάλετο ἐκεῖνο τὸ παραπέτασμα, ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἠμποροῦν νὰ ἰδοῦν τὴν δόξαν τοῦ νόμου. Αὐτὸ μᾶς χρειάζεται καὶ ἀπέναντι τῶν αἱρετικῶν. Διότι αὐτοὶ νομίζοντες ὅτι τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ νόμου ἀποτελοῦν κατηγορίαν, ἀπεδέχθησαν τὸ χωρίον τοῦτο τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς. Καὶ ἐπειδὴ ἤκουσαν ὅτι ὁ νόμος ἔχει κάλυμμα καὶ ὅτι καταργεῖται, B νομίσαντες ὅτι εἶναι διαβολή, ἀφῆκαν τὰς γραφὰς διὰ νὰ μεταχειρισθοῦν τὰ ἰδικά των ἐπιχειρήματα. Ἀλλὰ ἀσφαλῶς αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ γεγονὸς ἀποδεικνύει μέγαν τὸν νόμον. Ὅπως τότε δὲν ἦτο κατηγορία διὰ τὸν Μωϋσῆν νὰ ἔχῃ κάλυμμα εἰς τὸ πρόσωπόν του, ἀλλὰ ἀδυναμία τῶν Ἰουδαίων, ἐνῷ διὰ τὸν Μωϋσῆν ἦτο ἔπαινος μέγας διότι ἦτο τόση ἡ ἀκτινοβολία τοῦ προσώπου του, ὥστε νὰ χρειάζεται καὶ τὸ κάλυμμα ἐνώπιον τῶν ὁμοεθνῶν του. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὸν νόμον. Ἂν δὲν εἶχεν ἀπλησίαστον ἀκτινοβολίαν δὲν θὰ ἐχρειάζετο σκέπασμα. Ὅταν λοιπὸν λέγει ὅτι κάλυμμα ὑπάρχει ἐ-

πὶ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δηλοῖ τὴν ἀσάφειαν αὐτοῦ· C ὅταν λέγῃ δὲν ἀφαιρεῖται διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ τὸ μέρος ποὺ εἶναι ἀσαφές, (αὐτὸ) μᾶς τὸ ἔδειξε ὁ νόμος. Διότι δὲν εἶναι τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ νόμου ἀσαφές, ποὺ μᾶς ἐβοήθει εἰς τὸ νὰ ρυθμίζωμεν τὸν βίον καὶ τὴν συμπεριφοράν μας, διότι τότε θὰ ἐδίδετο ἄνευ σκοποῦ. Ἔχουν καλυφθῆ διὰ σκιᾶς μόνον τὰ μέρη ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ μάθωμεν ὅτι ὁ νόμος καταργεῖται ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Διότι καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει περὶ τοῦ νόμου τὸν ὁποῖον εἰσήγαγε ὅτι ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς θὰ τὸν καταργήσῃ καὶ ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ θὰ παύσῃ νὰ ἰσχύῃ. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ μέρος τοῦ νόμου ποὺ λέγει D ὅτι θὰ καταργηθῆ διὰ τοῦ Χριστοῦ, τοῦτο ἦτο μόνον ἀσαφές. Καὶ τοῦτο τὸ ἴδιο, ἀναφέρων ὁ μέγας Παῦλος προσέθεσε· δὲν ἀφαιρεῖται διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ νὰ μή, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι κάλυμμα παραμένει κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὴν νομίσῃς ὅλην ἀσαφῆ καὶ καλυπτομένην διὰ σκιᾶς, μὲ τὴν προσθήκην αὐτὴν διώρθωσε τὴν ὑποψίαν. Ὅταν εἶπε ὁ Παῦλος ὅτι κάλυμμα παραμένει κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προσέθεσε κτὸ ὁποῖον (κάλυμμα) δὲν ἀφαιρεῖται, διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ (σημαίνει) λέγει, δὲν ἀφηρέθη διότι πρόκειται νὰ καταργηθῆ διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν ἀφῃρέθη εἰς ὅσους δὲν προσῆλθον διὰ τῆς πίστεως, διότι ὁ ἤδη προσελθὼν καὶ ὁ ἀπολαύσας τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος E δὲν βλέπει τὸν νόμον διὰ παραπετάσματος, ἀλλὰ βλέπει καθαρὰν τὴν ἀκτινοβολίαν του. Εἶναι δὲ δόξα τοῦ νόμου τὸ νὰ ἠμπορῇ νὰ διδάξῃ ὅτι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ τὸ μάθῃς καὶ τοῦτο. Εἶδες τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ νόμου; Εἶναι ἀληθὴς ἀκτινοβολία του ὅταν ἠμπορέσῃ νὰ σὲ διαπαιδαγωγήσῃ πρὸς τὸν Χριστόν. Καὶ διαπαιδαγωγῆ ὅταν θὰ ἀποδείξῃ τὸν ἑαυτόν του καταργούμενον. 180 A Ὥστε καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὸ κτύπημα κατὰ τῶν αἱρετικῶν εἶναι θανάσιμον. Διότι ἂν ὁ νόμος ἦτο ἐνάντιος καὶ πολέμιος τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν εἶχε δοθῆ ἀπὸ ἐκεῖνον, δὲν ἐπετρέπετο εἰς τὸν Παῦλον νὰ ὀνομάσῃ δόξαν του τὸ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ παιδαγωγήσῃ τοὺς προσερχομένους εἰς αὐτόν, διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἂν πάλιν ὁ νόμος εἶναι πονηρός, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφαιρεθῆ τὸ κάλυμμά του, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ καλύπτεται διὰ σκιᾶς καὶ μετὰ τὴν χάριν. Ἐὰν δὲ εἶναι ἔργον θείας χάριτος, νὰ κάμῃ διορατικωτέρους αὐτοὺς ποὺ προσέρχονται διὰ νὰ τὸν κατανοήσουν ὥστε νὰ λαμβάνουν ἐξ

αὐτοῦ ὅλας τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς πίστεως πρὸς τὸν Χριστόν. B Τί μεγαλυτέραν ἀπόδειξιν ἀπὸ τὴν συγγένειαν τοῦ νόμου πρὸς τὴν θείαν χάριν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνοίγῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅσων τὸν πλησιάζουν ὥστε νὰ ἠμποροῦν νὰ ἴδοῦν καθαρὰ τὴν διαπαιδαγώγησιν (ποὺ παρέχει) ὁ νόμος; Καὶ ἐκείνη ὅταν ἐμφανισθῆ καὶ καταστῆ καθαρὰ θὰ ἠμπορέσῃ μὲ πολλὴν εὐκολίαν νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν τοὺς ἐννοοῦντας τὰ τοῦ Χριστοῦ. Διότι αὐτὰ δὲν ἀποδεικνύουν οὔτε τὸν Χριστὸν ν' ἀντιμάχεται πρὸς τὸν νόμον, οὔτε τὸν νόμον νὰ πολεμᾷ τὸν Χριστὸν ἀλλὰ τελείως τὸ ἀντίθετον· τὸν μὲν νόμον νὰ προετοιμάζῃ τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν διδασκαλίαν, ἐνῷ τὸν Χριστὸν νὰ τοὺς παραλαμβάνῃ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ νὰ τοὺς ὁδηγῇ εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφήν. C Δι' ὅλα αὐτὰ ἂς εὐχαριστήσωμεν τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, ὁ ὁποῖος τὰ πάντα διευθετεῖ εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν καὶ ἐπεξεργάζεται κατὰ πολλοὺς τρόπους τὴν σωτηρίαν μας καὶ ἂς ἐπιδείξωμεν κατὰ δύναμιν ἀξίαν συμπεριφορὰν τῆς φιλανθρωπίας του καὶ τῆς τόσης προνοίας του διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθά· τὰ ὁποῖα εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀποκτήσωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ εἰς τὸν ὁποῖον μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει δόξα, τιμή, καὶ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

D ΑΚΟΜΗ ΜΕΡΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΣΑΦΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΑ ΜΗ ΚΑΤΗΓΟΡΗ Ο ΕΝΑΣ ΤΟΝ ΑΛΛΟΝ.

Χαίρει ὁ βοσκὸς ὅταν ἤδη σφριγηλὴν καὶ χαρούμενην τὴν ἀγέλην τῶν βοῶν του, ὅπως χαίρει καὶ ὁ ἀγρότης ὅταν βλέπῃ νὰ βλαστάνουν τὰ σπαρτὰ (κατὰ τὸν θερισμόν). Ἀλλὰ οὔτε ὁ ἀγρότης διὰ τὰ σπαρτά, οὔτε ὁ βοσκὸς διὰ τὰ βόδια του χαίρεται ὅσον χαίρομαι ἐγὼ τώρα καὶ ἀγάλλομαι βλέπων τὸ ὡραῖον τοῦτο ἁλώνι, (τὴν ἐκκλησίαν), γεμᾶτον ἀπὸ πνευματικὰ δεμάτια. **E** Διότι ὅταν εἰς τόσας πολλὰς καὶ τοιούτου εἴδους ἀκοὰς σπέρνεται ὁ λόγος τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἀνάγκη ὅπως ὁ στάχυς τῆς ὑπακοῆς βλαστήσῃ πολὺς καὶ ὥριμος. Καὶ διότι, ὅταν κανεὶς ἀνοίγῃ αὐλάκι εἰς εὔφορον καὶ γόνιμον γῆν, καὶ ἂν δὲν ρίξῃ τὸν σπόρον μὲ σπάταλον χέρι, θὰ ἐπιτύχῃ πλουσίαν καρποφορίαν, διότι ἡ φύσις τοῦ τόπου διὰ τῆς δυνάμεώς του θὰ πολλαπλασιάσῃ τοὺς ὀλίγους σπόρους. Ἔτσι καὶ ὅταν κάποιος σπείρῃ εἰς πειθαρχημένας ψυχὰς καὶ πλήρεις εὐλαβείας καὶ ἂν ἀκόμη ὀλίγα προσφέρῃ σπέρματα διδασκαλίας 181 **A** θὰ ἴδῃ πλουσίαν τὴν συγκομιδήν, διότι ἡ σοφία τοῦ ἀκροατηρίου καλύπτει τὴν πτωχείαν τοῦ λέγοντος. Τὸ ἴδιον γίνεται καὶ ὅταν, ἁλιεύωμεν ἰχθεῖς. Καὶ ἂν τύχῃ οἱ ἁλιεῖς νὰ εἶναι ἀσυνήθιστοι καὶ ρίψουν τὰ δίκτυα εἰς κόλπον ποὺ ἔχει πολλὰ ψάρια, ἐπιτυγχάνουν εὔκολα εἰς τὸ ψάρεμά των, διότι τὸ πλῆθος τῶν συγκεντρωμένων ἰχθύων ἐπισκιάζει τὴν ἔλλειψιν πείρας τῶν ἁλιέων. Ἐὰν λοιπὸν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ψαρέματος τὸ πλῆθος τῶν μελλόντων ν' ἁλιευθοῦν ἰχθύων, πολλὰς φορὰς ἀνακουφίζῃ τὴν ἀμάθειαν τοῦ ἁλιέως, πολὺ περισσότερον θὰ συμβῇ αὐτὸ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἁλιείας τῆς πνευματικῆς. **B** Καὶ οἱ μὲν ἰχθύες, ὅταν ἰδοῦν ὅτι ἐρρίφθησαν τὰ δίκτυα, ἀμέσως πηδοῦν καὶ τινάσσονται ἔξω, σεῖς δὲ κάμνετε τὸ ἀντίθετον. Ὅταν μὲ ἰδῆτε νὰ σηκωθῶ καὶ ν' ἁπλώσω τὴν σαγήνην τῆς διδασκαλίας, ὄχι μόνον δὲν πηδᾶτε καὶ δὲν φεύγετε, ἀλλὰ καὶ βαδίζετε πρὸς τὰ ἐνδότερα, τρέχοντες ἀπὸ παντοῦ, σπρώχνων καὶ συνθλίβων ἕκαστος τὸν πλησίον του, (διότι) πρῶτος αὐτὸς βιάζεται νὰ πηδήσῃ καὶ νὰ πέσῃ εἰς τὰ δίκτυα. Διὰ

τοῦτο οὐδέποτε ἐσύραμεν τὸ δίκτυον ἄδειον, ὄχι βεβαίως λόγῳ τῆς ἐμπειρίας μας, ἀλλὰ λόγῳ τῆς προθυμίας σας. Ἱκανοποιητικῶς κατὰ τὸ παρελθὸν μᾶς ἔθρεψεν ἡ γλῶσσα **C** ἡ ὁποία ρέει γνήσιον καὶ καθαρὸν χρυσόν, ἡ ἔχουσα πηγὰς μέλιτος εἰς τὸ στόμα, ἡ γλῶσσα τοῦ μακαρίου Παύλου, ἡ ὁποία ἐπικαλύπτει μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας ἀκόμη καὶ τὴν εὐχαρίστησιν ποὺ προσφέρει ἡ γεῦσις τῆς κηρήθρας. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἁρμόζουσαν εἰς σᾶς σκέψιν, δὲν περιφρονεῖτε τίποτε ἀπὸ τὰ ἐφόδια ἐμοῦ τοῦ πτωχοῦ καὶ πένητος, ἀλλὰ θαυμάζετε ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὑπερέχουν πολὺ ἀποδέχεσθε ὅμως καὶ τὰ λόγια τῆς ταπεινότητός μου, σηκώθηκα πρόθυμα νὰ σᾶς ἀποδώσω τὸ χρέος, αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατέβαλον, διότι τὸ μῆκος τῆς διδασκαλίας σᾶς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὸ τέλος της. Ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ χρέος τοῦτο; Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνθυμηθῆτε τὴν ἀρχὴν τοῦ δανείου μου ὥστε **D** ἡ ἐξήγησις τοῦ θέματος νὰ εἶναι σαφεστέρα. Ἐπροβληματίσθημεν τότε διὰ ποῖον λόγον εἶναι ἀσαφεστέρα ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀπὸ τὴν Καινήν. Διότι ἐλπίζω τὸ ἐνθυμεῖσθε. Καὶ μίαν ἐπεσημάναμεν αἰτίαν, τὴν θηριωδίαν τοῦ ἀκροατηρίου καὶ ἐπεκαλέσθημεν μάρτυρα τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι τὸ «αὐτὸ (τὸ κάλυμμα) μένει κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ δὲν ἀφαιρεῖται διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ».[1] Ἐδείξαμεν ὅτι ὅπως ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς διέθετε καλύπτραν, ἔτσι καὶ ὁ νόμος εἶχε κάλυμμα τὴν ἀσάφειαν. Ἀλλὰ οὔτε τοῦ νομοθέτου **E** ἦτο ἔγκλημα, οὔτε τοῦ νόμου κατηγορία τὸ κάλυμμα, ἀλλὰ τῆς ἀσθενείας τῶν ἀκουόντων. Οὐδὲ διὰ τὸν ἑαυτόν του εἶχε τὸ κάλυμμα ὁ Μωϋσῆς, ἀλλὰ διότι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνεχθοῦν τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ προσώπου του. Ὅταν λοιπὸν ἐπέστρεφε πρὸς τὸν Θεὸν ἀφαιροῦσε τὴν καλύπτραν. Ἔτσι καὶ ὁ νόμος εἶχε κάλυμμα, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἠμπόρεσε νὰ διδάξῃ τὰ τέλεια διδάγματα, τὰ πλήρη φιλοσοφίας, τὰ περὶ Χριστοῦ καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, (διότι ὅλα ἐκεῖνα εἶχον ἐναποτεθῆ ὅπως εἰς θησαυροφυλάκιον, εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην) 182 **A**, πρὸς ἐκείνους δεικνύων συγκατάνευσιν, δι' ἡμᾶς δὲ φυλάσσων ὅλον τὸν πλοῦτον, ἵνα, ὅταν ἐμφανισθῇ ὁ Χριστός, καὶ ἐπιστρέψωμεν πρὸς αὐτόν, ἀφαιρεθῇ τὸ κάλυμμα. Βλέπετε λοιπὸν εἰς ποίαν ἀξίαν μᾶς ἀνεβίβασεν ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ, ὁδηγῶν ἡ-

1. Β' Κορινθ. 3, 14.

μᾶς εἰς τὴν τάξιν τοῦ Μωϋσέως. Ἀλλὰ ἴσως ἐρωτήση κανείς. Διὰ ποῖον λόγον ἐλέγοντο τότε, ἂν τὰ λεγόμενα δὲν ἦσαν ἀπολύτως σαφῆ; Διὰ νὰ εἶναι χρήσιμα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀξίωμα τῆς προφητείας ὅταν δὲν ἀναγγέλλῃ τὰ παρόντα, ἀλλὰ ὅταν προαναγγέλλῃ τὰ μέλλοντα. B Προφητεία εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγεται καλυπτόμενον ὑπὸ σκιᾶς καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πραγμάτων τότε φανεροῦται, οὐδέποτε ὅμως πρὸς τῆς ἐκπληρώσεως. Ὥστε, ἀφοῦ τότε ἐλέγοντο καλυπτόμενα ὑπὸ σκιᾶς τὰ λεγόμενα ἦσαν ἀσαφῆ. Ὅταν ὅμως τὰ πράγματα ἐξεπληρώθησαν, τότε καὶ τὰ λεγόμενα ἀπεσαφηνίσθησαν. Καὶ διὰ νὰ μάθετε ὅτι ἡ προφητεία καὶ ἂν λέγεται πρὸ πολλοῦ χρόνου καὶ λέγεται καλυπτομένη ὑπὸ σκιᾶς καὶ γίνεται ἀσαφεστέρα ἀναμένουσα τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πραγμάτων, θὰ σᾶς τὸ κάμω φανερὸν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τοὺς μαθητάς. «Κατεδαφίσατε τὸν ναὸν τοῦτον»,[2] ἔλεγεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ ἐξεδίωκε τοὺς ὑβρίζοντας τὸν ναὸν διὰ τοῦ ἐμπορίου. Λέγουν ἐκεῖνοι: «Τί σημεῖον μᾶς δεικνύεις ὅτι ἔχεις δικαίωμα νὰ κάμῃς αὐτά;».[3] Καὶ εἰς τοῦτο ἀπαντᾶ: «Κατεδαφίσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω». Ἐκεῖνος ὅμως, λέγων ναόν, ἠννόει τὸ σῶμά του. Αὐτὸ εἶναι ἕνα εἶδος προφητείας. Ἀκόμη δὲν εἶχε συντελεσθῆ ἡ σταύρωσις, οὐδὲ ἡ κατεδάφισις τοῦ ναοῦ, οὐδὲ ἡ τριήμερος ἀνάστασις, ποὺ ἐπραγματοποίησε αὐτός. Καὶ πρόσεξε πῶς ὑπηνίχθη καὶ τὰ δύο μὲ ἀκρίβειαν, καὶ τὴν τόλμην ἐκείνων καὶ τὴν ἰδικήν του δύναμιν. Ἀλλὰ δὲν ἠννόησαν τὰ λεγόμενά του. D Καὶ τὸ ὅτι μὲν ἀγνοοῦν οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶναι καθόλου ἀξιοθαύμαστον. Λέγει ὅμως ὅτι οὐδὲ οἱ μαθηταί του τὸν εἶχον ἐννοήσει ἕως ὅτου ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. Καὶ τότε ἐπίστευσαν εἰς τὴν Γραφὴν καὶ εἰς τὸν λόγον τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

Βλέπεις ὅτι ἐχρειάσθη νὰ ἐκπληρωθοῦν τὰ γεγονότα διὰ νὰ γίνῃ σαφεστέρα ἡ προφητεία καὶ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἔκαμαν ἔγκλημα μὴ ἐννοήσαντες τὰς προφητείας ἐκείνας περὶ Χριστοῦ πρὸ τῆς ἐμφανίσεώς του; Μὲ τὴν παρουσίαν του ἐπρόκειτο νὰ καταστοῦν φανεραὶ καὶ σαφεῖς. Ἄκουσε τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ποὺ λέγει: «Ἐὰν δὲν εἶχα ἔλθει καὶ δὲν τοὺς εἶχα ὁμιλήσει δὲν θὰ εἶχον ἁμαρτίαν».[4] E Διατί δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτίαν ἂν αἱ προφητεῖαι προέλεγον;

2. Ἰωάν. 2, 19.
3. Ἰωάν. 2, 18.
4. Ἰωάν. 15, 21.

Προέλεγον μέν, ἀλλὰ δὲν ἦσαν σαφεῖς οὔτε φανεραὶ χωρὶς τὴν παρουσίαν τοῦ προλεγομένου. Ἂν καὶ τότε ἀσφαλῶς θὰ ἦσαν σαφεῖς καὶ φανεραί, εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶχαν ἁμαρτίαν. Ἐὰν δὲν εἶχαν ἁμαρτίαν εἶναι φανερὸν ὅτι αὐτὸ ὠφείλετο εἰς τὴν ἀσάφειαν τῶν προφητειῶν καὶ τὴν κάλυψιν ὑπὸ σκιᾶς τῶν λεγομένων. Διότι δὲν ἀπήτουν (αἱ προφητεῖαι) τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστὸν πρὸ τῆς παρουσίας του. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἐλέγοντο αἱ προφητεῖαι τότε; Ἵνα ὅταν ἔλθῃ (ὁ Χριστὸς) ἔχουν τοὺς διδασκάλους ἐξ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ τοὺς ἐκατηγόρουν διὰ νὰ γνωρίσουν ὅτι τὰ ὅσα ἔγιναν δὲν ἦσαν καινοφανῆ, A 163 οὐδὲ ἡ ρύθμισίς των πρόσφατος, ἀλλὰ εἶχον προαναγγελθῆ ἄνωθεν, πρὸ πολλῶν χρόνων, καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὸν διὰ τὴν προσέλευσίν των πρὸς τὴν πίστιν. Αὐτὴ εἶναι μία αἰτία τῆς ἀσαφείας τὴν ὁποίαν, κατὰ τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν μας, ἀπεδείξαμεν μὲ περισσοτέρας μαρτυρίας. Καὶ διὰ νὰ μὴ σᾶς ἐλοχλήσω λοιπὸν πάλιν λέγων τὰ ἴδια πράγματα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀφήσωμεν τὸ θέμα αὐτὸ καὶ νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ ἄλλο, ποὺ μᾶς κάμνει ὄχι ἀσαφῆ καὶ ἄγνωστον ἀλλὰ δυσκολωτέραν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Διότι εἶναι ἄλλο τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ κανεὶς τίποτε ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα καὶ B νὰ βλέπῃ ἕνα κάλυμμα ἐπ᾽ αὐτῶν καὶ ἄλλο νὰ ἀνακαλύπτῃ μὲν τὰ λεγόμενα ἀλλὰ μὲ κόπον. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ δευτέρα αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι δυσκολωτέρα τῆς Καινῆς; Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν ἔχει γραφῆ εἰς τὴν ἰδικήν μας γλῶσσαν· συνετέθη εἰς ἄλλην γλῶσσαν καὶ εἰς ἄλλην τὴν ἔχομεν ἡμεῖς καὶ τὴν διαβάζομεν. Ἀρχικῶς συνεγράφη, εἰς τὴν Ἑβραϊκήν, ἐνῷ ἡμεῖς τὴν παρελάβομεν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων. Ὅταν δὲ μία γλῶσσα μεταφρασθῆ εἰς ἄλλην γλῶσσαν ἔχει πολλὰς δυσκολίας. Καὶ γνωρίζουν ἀκριβῶς ὅσοι εἶναι γνῶσται C πολλῶν γλωσσῶν πῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταφέρῃς ὅλην τὴν σαφήνειαν τῆς γλώσσης τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου ὀφειλομένην εἰς τὴν φύσιν του καὶ νὰ κάμῃς τὴν μετάφρασιν εἰς ἄλλην γλῶσσαν. Αὐτὸ ὑπῆρξε αἰτία τῆς δυσκολίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τριακόσια χρόνια πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων Πτολεμαίου μετεφράσθη εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, πρᾶγμα πολὺ χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖον. Διότι ἕως ὅτου ἀπευθύνετο πρὸς ἕνα ἔθνος, ἔμενε εἰς τὰ Ἑβραϊκά. Οὐδεὶς ἐνδιεφέρετο νὰ τὴν προσέξῃ, διότι τὸ ὑπόλοιπον γένος τῶν ἀνθρώπων εἶχε περιέλθει εἰς

μεγίστην θηριωδίαν. D Καὶ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐμφανισθῇ ὁ Χριστὸς καὶ νὰ καλέσῃ τὴν οἰκουμένην κοντά του ὄχι μόνον διὰ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν προφητῶν (διότι ἐκεῖνοι μᾶς χειραγωγοῦν πρὸς τὴν πίστιν τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ) κατ' ἐκεῖνον λοιπὸν τὸν καιρὸν (νέας) τινὰς εἰσόδους καὶ ὁδοὺς τῶν προφητειῶν, αἱ ὁποῖαι, λόγῳ τῆς ἀσαφείας τῆς γλώσσης, ἦσαν πρότερον ἀποκλεισμέναι, προετοίμασε διὰ τῆς μεταφράσεως, ὥστε νὰ ἀνοιχθοῦν (δίοδοι) πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, ἵνα ὅλοι ἐκ τῶν ἐθνῶν συρρέουν ἀπὸ παντοῦ καὶ βαδίζουν μὲ πολλὴν εὐκολίαν αὐτὰς τὰς ὁδούς, καὶ ἠμπορέσουν νὰ ἔλθουν δι' αὐτῶν πρὸς τὸν E βασιλέα τῶν προφητῶν καὶ νὰ προσκυνήσουν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο πρὶν ἀπὸ τὸν χρόνον τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ μετεφράσθησαν ὅλαι (αἱ προφητεῖαι). Διότι ἂν παρέμεναν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον καὶ ἔλεγεν ὁ Δαυΐδ: «Ζήτησε ἀπὸ ἐμὲ καὶ θὰ σοῦ δώσω ἔθνη ὡς κληρονομίαν καὶ ἰδιοκτησίαν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς»[5] ἀπὸ ποῦ θὰ ἐγνώριζε τί λέγει ὁ Δαυΐδ ὁ Σῦρος π.χ., ἢ ὁ Γαλάτης, ἢ ὁ Μακεδών, ἢ ὁ Ἀθηναῖος; Ὁπότε ἡ Γραφὴ θὰ ἔμενε ἀσαφής. Ἐπίσης ὁ Ἠσαΐας ἐφώναζε δυνατά: A 184 «Ὡδηγήθη σὰν πρόβατον διὰ σφαγὴν καὶ σὰν ἄφωνος ἀμνὸς ἐνώπιον αὐτοῦ ποὺ τὸν κουρεύει».[6] Καὶ ἀλλοῦ: «Θὰ εἶναι ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἐγερθῇ θὰ κυριαρχίσῃ τῶν ἐθνῶν καὶ εἰς αὐτὸν θὰ ἐλπίσουν τὰ ἔθνη».[7] Καὶ περαιτέρω: «Θὰ γεμίσῃ ἡ γῆ ἀπὸ τὴν γνῶσιν τοῦ Κυρίου, σὰν τὸ πολὺ νερὸ ποὺ καλύπτει τὴν θάλασσαν».[8] Καὶ ὁ Δαυΐδ ἔλεγεν ἐπίσης: «Ἀνυψώθη ὁ Θεὸς μὲ ἀλαλαγμούς, Κύριος μὲ φωνὴν σάλπιγγος».[9] Καὶ ἀλλοῦ: «Εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κύριόν μου, κάθησε ἐκ δεξιῶν μου ἕως ὅτου θέσω τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου».[10]

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ περὶ τῶν Παθῶν καὶ περὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ περὶ τῆς Ἀναλήψεως καὶ περὶ τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας καὶ περὶ τῆς Δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ B καὶ περὶ ὅλων αὐτῶν ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην προεῖπεν ἡ Παλαιά, διὰ νὰ μὴ μένουν ἄγνωστα εἰς τὰ ἔθνη ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ὑπάρξουν ἀργότερα καὶ διὰ νὰ μὴ ἀγνοοῦν τὴν δύναμιν τῆς προφητείας, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ

5. Ψαλμ. 2, 8.
6. Ἠσ. 53, 7.
7. Ἠσ. 11, 10.
8. Ἠσ. 11, 9.
9. Ψαλμ. 46, 6.
10. Ψαλμ. 109, 1.

εὗρε τρόπον πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ νὰ μεταφρασθοῦν αἱ Γραφαί, ὄχι μόνον διὰ τὰ ξένα ἔθνη, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους οἱ ὁποῖοι διεσπάρησαν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης καὶ εἶχον ἀπομάθει τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, καθιστῶν αὐτὰς (τὰς μεταφράσεις) χρησίμους. Διότι ἰδοὺ τί ἐπίστευσεν ὁ εἰδωλολάτρης βλέπων τὰ Ἰουδαϊκὰ θαύματα. Πῶς θὰ προσείλκυον οἱ ἀπόστολοι τὸν Ἰουδαῖον ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ τοῦ προσφέρουν ὡς ἰδικόν των διδάσκαλον τὸν προφήτην; C Ἐὰν ὁ Παῦλος, ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐχρειάσθη ἐπιγραφὴν σκαλισμένην εἰς βωμὸν καὶ ἀπὸ ἀφορμὴν τὴν ἐπιγραφὴν ἔκαμε τὴν διδασκαλίαν του, αναμένων ὅτι μὲ τὰ ἰδικά τους ὅπλα θὰ τοὺς ἠχμαλώτιζε εὐκολώτερον, ὅπως καὶ ἔγινε· πολὺ δὲ περισσότερον, συνομιλῶν μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ἐχρειάζετο τὴν συμμαχίαν τῶν προφητῶν, ὥστε νὰ μὴ τὸν κατηγορήσουν ὅτι εἰσάγει καινούργιους καὶ ξένους Θεοὺς εἰς τὴν ἀκοήν των. Καὶ διατί, θὰ ἐρωτήσῃς νὰ μὴ ὑπάρχῃ μία γλῶσσα ὥστε νὰ εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι πάσης δυσκολίας; Μία γλῶσσα ὑπῆρχε κατὰ τὸ παρελθόν, ἄνθρωπε. Ὅπως μιὰ ἦτο ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ γλῶσσα ἦτο μία δι' ὅλους. D Δὲν ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἑτερόγλωσσος, δὲν ὑπῆρχε ἑτερόφωνος, οὔτε Ἰνδός, οὔτε Θρᾷξ, οὔτε Σκύθης, ἀλλὰ ὅλοι ὡμίλουν μίαν γλῶσσαν. Θὰ εἰπῇς, ποία ὑπῆρξε ἡ αἰτία τῆς πολυγλωσσίας; Ἀνάξιοι τῆς μιᾶς γλώσσης ἐφάνημεν οἱ ἄνθρωποι, οἱ πάντοτε ἀγνώμονες πρὸς τὸν εὐεργέτην. Τί λέγεις; Ἐφάνημεν ἀνάξιοι τῆς γλώσσης; E Τὰ ζῷα ἔχει τὸ καθένα τὴν φωνήν του. Τὰ πρόβατα βελάζουν, αἱ αἶγες βελάζουν ἐπίσης, ὁ ταῦρος μουγκρίζει, ὁ ἵππος χρεμετίζει, βρυχᾶται ὁ λέων, οὐρλιάζει ὁ λύκος, σφυρίζει τὸ φίδι. Κάθε ζῷον διετήρησε τὴν φωνήν του καὶ ἐγώ, ὁ ἄνθρωπος, τὴν ἐστερήθην; Καὶ τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἥμερα, καὶ τὰ τιθασσευμένα καὶ τὰ ἀτίθασσα ἔμειναν ζῷα ποὺ τὸ καθένα ἔχει ἐξ ἀρχῆς τὴν κληροδοτηθεῖσαν εἰς αὐτὰ φωνήν, ἐνῷ ἐγὼ ὁ ἄρχων αὐτῶν περιφρονήθηκα; Καὶ αὐτὰ μὲν μένουν σταθερὰ εἰς τὰ ἐπιτευχθέντα, ἐγὼ ὅμως ἐξέπεσα ἀπὸ τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ; Καὶ τόσον μεγάλην ἁμαρτίαν ἔκαμα; Δὲν ἤρκουν αἱ προηγούμεναι τιμωρίαι; Μοῦ ἔδωσε τὸν παράδεισον καὶ μὲ ἐξεδίωξε ἀπὸ αὐτόν. 185 A Ἔζων βίον ἄνευ ταλαιπωριῶν καὶ κόπων καὶ μὲ κατεδίκασε νὰ ζῶ μὲ ἱδρῶτα καὶ μόχθον. Τὰ πάντα μοῦ παρεῖχεν ἡ γῆ ἄσπαρτα καὶ ἀνόργωτα καὶ τὴν διέταξε νὰ φυτρώσῃ ἀγκάθια καὶ τριβόλους καὶ μὲ ἐπανέφερε πάλιν εἰς αὐτήν. Μὲ ἐτιμώρησε μὲ τὸν θάνατον καὶ ἐπίσης ἐτιμώρησε τὸ γένος τῶν γυναικῶν ἀφοῦ τὸ

ὑπέβαλε εἰς ὠδῖνας καὶ κόπους. Δὲν ἔφθαναν ὅλα αὐτὰ πρὸς τιμωρίαν μου, ἀλλὰ μοῦ ἀφήρεσε καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ μοῦ ἐστέρησε καὶ ταύτην τὴν τιμήν, διὰ νὰ ἀποστρέφωμαι τοὺς ὁμοφύλους μου ὡσὰν νὰ ἦσαν θηρία, διότι ἡ γλῶσσα ἀπετέλεσε διαχωριστικὸν τεῖχος εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν. Δι' αὐτὸ ηὔξησα τὴν ἀντίθεσιν, **B** ἵνα ὅταν ἐξαγάγω τὸ συμπέρασμα, ἡ νίκη καταστῇ λαμπροτέρα. Ἂν ὁ Θεὸς ἤθελε, λέγει νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ ὅλα αὐτά, διὰ ποῖον λόγον τότε μοῦ τὰ ἔδωσε ἐξ ἀρχῆς; Θέλετε ἐπὶ τῆς σκέψεως αὐτῆς νὰ ἐξαγάγω τὸ συμπέρασμά μου, ἀπὸ τὴν ἁπλῆν αὐτὴν ἀντίρρησιν; Εἶναι τόσον τὸ ἀπόθεμα ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἡ ἀντίρρησις τοῦ διαφωνοῦντος ποὺ δὲν ἔχει τίποτε νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ ἡμᾶς, νὰ ἐξαρκέσῃ διὰ τὴν λύσιν τῶν κατηγοριῶν. Ἂν ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ μὲ ἀποδιώξῃ ἀπὸ ὅλα αὐτά, διὰ ποῖον λόγον μοῦ τὰ ἔδωσεν ὅλα αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς; Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον ἀκριβῶς λέγω. Ἂν ἤθελε νὰ σὲ στερήσῃ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ **C** διὰ ποῖον λόγον τὰ ἔδωσε; Ὥστε ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ σὲ ἀποστερήσῃ διὰ τοῦτο σοῦ τὰ ἔδωσε ὅλα ἐξ ἀρχῆς. Τί συνέβη, λοιπόν; Δὲν σὲ ἀπεστέρησεν ἀπὸ αὐτὰ ὁ Θεός, ἀλλὰ σὺ ἔχασες τὰ δοθέντα. Θαύμασε τὴν φιλανθρωπίαν του ὅταν σοῦ τὰ χάριζε καὶ κατηγόρησε τὴν ἰδικήν σου ῥαθυμίαν διὰ τὸ ὅτι δὲν ἐφύλαξες τὰ δῶρά του. Εἶναι λοιπὸν φανερὸν πὼς δὲν εἶναι αἴτιος ὁ χορηγήσας ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ἐπρόδωσε τὴν κληρονομίαν εἶναι ἔνοχος κατηγοριῶν. Διότι ὅτι εἶχεν ἀγάπην καὶ ὅτι ὑπῆρξε φιλάνθρωπος καὶ ἤθελε νὰ προσφέρῃ, τὸ ἀπέδειξε, χωρὶς νὰ ἀναγκάσῃ κανένα, χωρὶς νὰ μεταχειρισθῇ βίαν, ὄχι διότι ἐθαύμασε τὰ κατορθώματά σου **D** οὔτε διότι ἐπρόκειτο νὰ σοῦ ἀνταμείψῃ τοὺς κόπους, ἀλλὰ ἀμέσως μόλις σὲ ἔπλασε σοῦ παρεχώρησε καὶ τοῦτο τὸ προνόμιον διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ δωρεὰ δὲν ἦτο ἀνταπόδοσις ἀμοιβῆς, ἀλλὰ ὑπόθεσις μόνον τῆς χάριτος. Ἐὰν σὺ δὲν ἐφύλαξες τὰ δοθέντα, κατηγορῶ ἐσὲ καὶ ὄχι τὸν δωρητήν. Τάχα μόνον τοῦτο ἔχομεν νὰ εἴπωμεν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ; Ἀρκετὴ εἶναι καὶ ἡ ἀπολογία αὐτή. Ἡ ἀγαθότης του ὅμως εἶναι ἄπειρος καὶ ἀνέκφραστος ἡ φιλανθρωπία του, καὶ μᾶς παρέχει καὶ ἄλλους θησαυροὺς δικαιωμάτων. Οὔτε φθάνει νὰ εἰπῇ κανεὶς μόνον τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἔδωσε καὶ ἐσὺ ἔχασες. **E** Ὁ δωρητὴς ἀπηλλάγη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ κάθε κατηγορίαν καὶ εἶναι περισσότερον ἄξιος θαυμασμοῦ διότι ἂν καὶ προεῖδεν ὅτι θὰ τὴν χάσῃς, δὲν σὲ ἀπεστέρησε τῆς δωρεᾶς. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἔχω νὰ εἰπῶ. Τί εἶναι αὐτά; Ὅτι καὶ

μετὰ τὴν ἀπώλειάν τους, λόγῳ τῆς ῥαθυμίας σου, σοῦ ἐπανέδωκε τὰ χαμένα, ἢ καλύτερα ὄχι μόνο τὰ χαμένα, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερα. Ἔχασες τὸν παράδεισον, ἀλλὰ σοῦ ἔδωκε τὸν οὐρανόν. Βλέπεις πόσον τὸ κέρδος εἶναι μεγαλύτερον τῆς ζημίας καὶ πῶς ὁ πλοῦτος εἶναι περισσότερος; 186 **A** Σοῦ ἔδωσε τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ σοῦ ἀποδείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν του καὶ διὰ ν' ἀποδιώξῃ τὸν διάβολον, ἀποδεικνύων εἰς αὐτὸν ὅτι καὶ ἂν ἀναρίθμητα γένη ἐπιβουλευθῇ τῶν ἀνθρώπων, δὲν θὰ κερδίσῃ πλέον τίποτε, διότι ὁ Θεὸς μᾶς ἀνήγαγε διὰ παντὸς εἰς μεγαλυτέραν ἀξίαν. Ἀφοῦ ἔχασες τὸν παράδεισον σοῦ ἤνοιξε ὁ Θεὸς τὸν οὐρανόν. Κατεδικάσθης εἰς προσωρινὸν κόπον καὶ ἐτιμήθης μὲ τὴν αἰώνιον ζωήν. Διέταξε τὴν γῆν νὰ σοῦ προσφέρῃ ἀγκάθια καὶ τριβόλους καὶ ἐβλάστησε εἰς ἐσὲ ἡ ψυχὴ τὸν καρπὸν αὐτὸν τοῦ πνεύματος.

Καὶ συλλογίσου τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ μέχρι ποῦ κατέβηκε. Ὅταν χάσουν (οἱ ἄνθρωποι) μερικὰ ἀπὸ τὰ κτήματά των **B**, καὶ ἂν ἀκόμη λάβουν μεγαλυτέρα καὶ πολυτελέστερα, ἀναζητοῦν διακαῶς τὰ χαμένα καὶ δὲν ἱκανοποιοῦνται ἕως ὅτου τὰ ἐπανακτήσουν. Ἐπειδὴ ἔχασες τὸν παράδεισον, σοῦ ἔδωκε ὄχι μόνον τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ καὶ τὸν παράδεισον καὶ τὸν οὐρανόν. «Ἀπὸ σήμερον θὰ εἶσαι μαζύ μου εἰς τὸν παράδεισον»,[11] εἶπεν ὁ Χριστός, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὴν πονεμένην ψυχὴν ὄχι μόνον διὰ τὴν απόκτησιν τῶν μεγαλυτέρων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν χαμένων. Ἀλλ' ἂν θέλῃς, ἂς ἔλθωμεν καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ἂς ἴδωμεν πῶς ἐχάσαμεν τὴν γλῶσσαν μας. Ἡ ἱστορία εἶναι ἀληθινή, καὶ ὁποῖος μαθαίνῃ τὸν τρόπον νὰ ἀσφαλίζεται διὰ τὸ παρελθὸν θὰ εἶναι ἀσφαλέστερος καὶ διὰ τὸ μέλλον. **C** Εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχον μίαν γλῶσσαν καὶ ἀργότερον ἀπέκτησαν πολλάς, ὅπως ἐπίσης πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ μέχρι πότε εἶχον μίαν καὶ πότε ἀπέκτησαν πολλάς, καὶ πῶς συνέβη τάχα, καὶ ἐξηφανίσθη ἡ μία καὶ εἰσήχθησαν αἱ ἄλλαι ἢ παρέμεινε ἡ μία καὶ ταυτοχρόνως εἰσήχθησαν καὶ αἱ λοιπαί. Ἐπίσης πρέπει νὰ λεχθῇ διατὶ ἐπῆλθε σύγχυσις καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν. Ἐπίσης νὰ ἐρευνηθῇ εἰς ποίαν ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν γλωσσῶν ἦτο γραμμένη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, διότι χάριν αὐτῆς ἐνεργήσαμεν ὅλην αὐτὴν τὴν ἔρευναν. Εἰς ποίαν λοιπὸν ἐκ τῶν δύο, τὴν ἀρχαίαν καὶ πρεσβυτέραν ἐγράφη ἢ εἰς τὰς κατόπιν εἰσαχθείσας γλώσσας; Μὴ

11. Λουκ. 23, 43.

φοβηθῆτε, ὅμως. D Καὶ ἂν δὲν ἠμπορέσωμεν σήμερον ν' ἀπαντήσωμεν εἰς ὅλα αὐτά, πάντως θὰ ἀπαντήσωμεν ἀργότερον. Διὰ ποῖον ὅμως λόγον, ἐνῷ δὲν πρόκειται νὰ ἀπαντήσωμεν σήμερον εἰς ὅλα, σᾶς ἀνεγνώσαμεν τὰ θέματα ὅλων τῶν ὀφειλομένων ἀπαντήσεων; Διὰ νὰ περιμένετε τὴν ἀπάντησιν καὶ ἔτσι νὰ μᾶς σκέπτεσθε. Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐδάνεισε εἰς κάποιον χρυσᾶ νομίσματα, καὶ τὸν ἀπασχολεῖ τὸ πρὸς αὐτὸν χρέος καὶ εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὸ κρεββάτι καὶ παντοῦ γενικῶς σκέπτεται καὶ ὀνειρεύεται τὸν χρεωφειλέτην του. Ἡ ἀγάπη τοῦ χρήματος, μαζὶ μὲ τὰ ἴδια τὰ χρήματα κάμνει καὶ τὸν χρεωφειλέτην E νὰ ἔχη συνεχῶς τὸν νοῦν του εἰς τὸν δανειστήν. Ἵνα λοιπὸν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα εἰς τὴν σκέψιν σας μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπαντήσεως καὶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκεσθε, διὰ τοῦτο ὡμολογήσαμεν τὰ χρέη, ἐνῷ δὲν παρέχομεν ὅλην τὴν ἀπάντησιν σήμερον, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀφήσωμεν εἰς τὴν μνήμην σας τὰ ὑπολειπόμενα θέματά μας. 187 A. Ἡ ἀσφάλειά μας εἶναι μεγάλη ἐφ' ὅσον ἀπολαμβάνομεν συνεχῶς τὴν ἀγάπην ἑνὸς πλήθους τόσον πολλοῦ καὶ τόσον σπουδαίου, ὅπως ἐσεῖς. Ὅποιος ἀπολαμβάνει τὴν ἀγάπην θὰ ἐκτελέση καὶ τὸ τάμα ὁπωσδήποτε. Πόσον μέγα ἀγαθὸν εἶναι αὐτό, εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰς γραφάς. Ὁ Παῦλος, αὐτὸς ποὺ ἀνυψώθη εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, αὐτὸς ποὺ ἤκουσε λόγια μυστικά, αὐτὸς ποὺ ἐξεπέρασε ὅλας τὰς φυσικὰς ἀνάγκας, αὐτὸς ποὺ εὑρέθη ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ, εἶχεν ἀνάγκην καὶ ἀπὸ τὴν προσευχὴν τῶν μαθητῶν καὶ ἔλεγε: «Προσευχηθῆτε ὑπὲρ ἐμοῦ διὰ νὰ σωθῶ ἀπὸ τοὺς ἀπειθεῖς».[12] Καὶ ἀλλοῦ: «Προσευχηθῆτε διὰ νὰ μοῦ δοθῆ ὁ λόγος ὅταν ἀνοίξω τὸ στόμα μου».[13] B Παντοῦ τὸν βλέπετε νὰ ζητῆ τὰς προσευχὰς τῶν μαθητῶν καὶ ἀφοῦ τὰς ἐλάμβανε, νὰ τοὺς εὐχαριστῆ. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἰσχυρισθῆ κανεὶς ὅτι λόγῳ ταπεινοφροσύνης κατέφυγεν εἰς τὰς προσευχὰς τῶν μαθητῶν, μᾶς δεικνύει καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν, λέγων τὰ ἑξῆς: «Αὐτὸς ποὺ μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τόσους μεγάλους θανάτους, ἠλπίσαμεν ὅτι καὶ θὰ μᾶς σώση μὲ τὴν βοήθειάν σας καὶ μὲ τὰς προσευχάς σας, διὰ νὰ μᾶς παραχωρηθῆ ἐκ πολλῶν πλευρῶν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ».[14] Καὶ ἂν ἀπήλλαξε τὸν Παῦλον ἡ προσευχὴ τοῦ πλήθους ἀπὸ τοὺς

12. Ρωμ. 15, 30 - 31.
13. Ἐφεσ. 6, 19.
14. Β' Κορινθ. 1, 10 - 11.

κινδύνους, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ περιμένωμεν καὶ ἡμεῖς πολλὰ C νὰ καρπωθῶμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν προστασίαν; Ἐπειδὴ εἴμεθα ἀδύνατοι ὅταν προσευχώμεθα ἰδιαιτέρως καὶ ὅταν ἑνωθῶμεν γινόμεθα περισσότερον ἰσχυροὶ καὶ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν μὲ τὴν ὁμαδικήν μας παράστασιν καὶ μὲ τὸν ἀριθμόν μας. Ἔτσι καὶ ὅταν ἕνας βασιλεὺς καταδικάση κάποιον εἰς θάνατον, πολλὰς φορὰς δὲν κάμπτεται ἐνώπιον το ἑνὸς ποὺ τὸν παρακαλεῖ περὶ τοῦ καταδικασθέντος, ἐνῷ μίαν πόλιν ὁλόκληρον ποὺ τὸν παρακαλεῖ τὴν ὑπολογίζει καὶ εἰς τὸν κατάδικον ποὺ ὁδηγεῖται εἰς τὸν θάνατον, παρέχει χάριν καὶ τὸν ἐπαναφέρει εἰς τὴν ζωήν. Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἱκεσίας τοῦ πλήθους καὶ διὰ τοῦτο συγκεντρωνόμεθα ὅλοι ἐδῶ, διὰ νὰ ἀποσπάσωμεν μεγαλυτέραν συμπάθειαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. D Ὅταν προσευχώμεθα κατ' ἰδίαν, ὅπως προηγουμένως ἀνέλυσα, εἴμεθα ἀδύνατοι· μὲ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης παρακαλοῦμεν ἐπιμόνως τὸν Θεὸν νὰ μᾶς δώση τὰ ζητούμενα. Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω ἁπλῶς καὶ μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν μου, ἀλλὰ διὰ νὰ τρέξετε εἰς τὰς συγκεντρώσεις. Καὶ νὰ μὴ λέγετε, πῶς, δὲν μπορῶ νὰ προσευχηθῶ εἰς τὴν οἰκίαν μου; Ἠμπορεῖς νὰ προσευχηθῆς, ἀλλὰ ἡ προσευχὴ δὲν ἔχει τόσον μεγάλην δύναμιν ὅσην ὅταν γίνεται ὁμοῦ μετὰ τῶν γνωστῶν σου μελῶν, ὅσον ὅταν ἀναπέμπεται ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας καὶ μὲ μίαν φωνὴν καὶ μὲ μίαν καρδίαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἱερέων οἱ ὁποῖοι διοχετεύουν τὰς εὐχὰς τοῦ μεγάλου πλήθους.

E Θέλεις νὰ μάθης πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς ποὺ γίνεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν; Κάποτε ὁ Πέτρος προσηύχετο εἰς τὸ δεσμωτήριον δεμένος μὲ πολλὰς ἀλύσεις. Ἡ προσευχὴ ποὺ ἀνεπέμπετο ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας περὶ αὐτοῦ ἦτο ἐκτενὴς καὶ εὐθὺς διὰ τῆς προσευχῆς ἀπηλλάγη τοῦ δεσμωτηρίου. Τί θὰ ὑπῆρχε δυνατώτερον τῆς προσευχῆς, ἀφοῦ ὠφέλησε τοὺς στυλοβάτας καὶ τὰ στηρίγματα τῆς ἐκλησίας; Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος ἦσαν στῦλοι καὶ πύργοι τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τοῦ ἑνὸς ἔλυσε τὰ δεσμά, τοῦ δὲ ἄλλου ἄνοιξε τὸ στόμα. Ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ τότε συμβάντα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ καθημερινῶς πραγματοποιούμενα 188 A θὰ σοῦ ἀποδείξωμεν καὶ θὰ σοῦ ὑπενθυμίσωμεν τὴν διπλῆν δύναμιν τῆς προσευχῆς, τῆς ἀναπεμπομένης ὁμαδικῶς. Ἂν καὶ ἕνας ἀπὸ σᾶς τοὺς πολλοὺς διαταχθῆ νὰ προσευχηθῆ ἰδιαιτέρως ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἐπισκόπου, ὁ καθένας ἠμποροῦσε νὰ παραιτηθῆ,

ἐπειδὴ τὸ φορτίον εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν δύναμίν του. Ὅταν ὅλοι μαζὶ ἀκούωμεν τὸν διάκονον νὰ προτρέπη καὶ νὰ λέγη: «Δεηθῶμεν ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ γήρατος καὶ τῆς βοηθείας (παρὰ τοῦ Θεοῦ) καὶ διὰ νὰ ὀρθοτομῆ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας καὶ ὑπὲρ τῶν παρόντων καὶ ὑπὲρ τῶν ἁπανταχοῦ», δὲν παραλείπετε νὰ κάμετε κατὰ τὴν προτροπήν, ἀλλὰ ἀναφέρετε ἐκτενῶς τὴν προσευχήν, γνωρίζοντες τὴν δύναμιν τῶν συγκεντρώσεών μας. B Γνωρίζουν δὲ οἱ μεμυημένοι τὰ λεγόμενα. Εἰς τὴν προσευχὴν τῶν κατηχουμένων οὐδέποτε θὰ ἐπιτραπῆ τοῦτο, ἐπειδὴ οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἀπέκτησαν τὸ θάρρος αὐτό. Εἰς σᾶς ὁ διακονῶν ἀπευθύνει τὴν προτροπὴν νὰ ἀπευθύνετε τὰς προσευχάς σας ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐκτεινομένης μέχρι περάτων τῆς γῆς καὶ ὑπὲρ ὅλων τῶν διοικούντων αὐτὴν ἐπισκόπων, σεῖς δὲ ὑπακούετε προθύμως ἀποδεικνύοντες C δι' ἔργων ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς ποὺ ἀναπέμπεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν λαὸν ὁμοθύμως. Ἀλλ' ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ θέμα μας, ὅτι δηλαδὴ παλαιὰ ὑπῆρχε μία μόνον γλῶσσα. Ἀπὸ ποῦ ἐξάγεται ὅτι ὑπῆρχε μία καὶ μόνον γλῶσσα καὶ ὅλη ἡ γῆ, λέγεται, ἕνα στόμα; Ἀσαφῆ εἶναι ὅσα ἔχουν λεχθῆ. Ἡ γῆ ἔχει στόμα; Ὄχι, βέβαια. Λοιπόν, περὶ τίνος πρόκειται; Δὲν ἐννοεῖ τὴν γῆν τὴν ἀναίσθητον καὶ ἀκίνητον, ἀλλὰ ἔτσι ὠνόμασε τὸ κοινὸν γένος τῶν ἀνθρώπων, ὑπενθυμίζων τὴν ἀληθινὴν φύσιν του καὶ ὑπαινισσόμενος τὴν μητέρα, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἐγεννήθησαν. Ὁ ἄνθρωπος πιστεύω πὼς εἶναι δυσυπόστατον ζῶον, ἀποτελούμενον ἐκ δύο συστατικῶν D τὸ ἕνα αἰσθητόν, τὸ ἄλλο νοητόν, τὴν ψυχὴν δηλαδὴ καὶ τὸ σῶμα, ἔχων συγγένειαν μὲ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Μὲ τὴν νοητὴν οὐσίαν του ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰς οὐρανίους δυνάμεις, ἐνῷ μὲ τὴν αἰσθητὴν ἔχει ἐπαφὴν μὲ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς πράγματα, ἀποτελῶν κάποιον σύνδεσμον ἀκριβῆ μεταξὺ τῶν δύο κτίσεων. Ὅταν πράττη κάτι ἐξ αὐτῶν ποὺ ἀρέσουν εἰς τὸν Θεὸν ὀνομάζεται πνευματικὸς καὶ δὲν ὀνομάζεται ἔτσι λόγῳ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ἀπὸ κάτι ἄλλο πολυτιμότερον, τὴν ἐπενέργειαν τοῦ Πνεύματος. E Διότι δὲν μᾶς εἶναι ἀρκετὴ ἡ ψυχὴ διὰ νὰ κατορθώσωμεν κάτι, ἂν δὲν τύχωμεν τῆς βοηθείας τοῦ πνεύματος. Καὶ μάθετε πὼς δὲν ἐπαρκεῖ ἡ ψυχὴ διὰ τὰ κατορθώματα, καὶ τί λέγω, διὰ τὰ κατορθώματα; οὐδὲ κἂν εἰς τὸ νὰ ἠμπορέση νὰ ἐννοήση τὰ λεγόμενα. «Ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος, λέγει ὁ Παῦλος,

δὲν ἀποδέχεται τὰ τοῦ πνεύματος».[15] Ὅπως ὀνομάζη σαρκικὸν τὸν ὑπηρετοῦντα τὴν σάρκα, ἔτσι ὀνομάζει καὶ ψυχικὸν αὐτὸν ποὺ ἀνάγει τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν καὶ δὲν δέχεται τὴν ἐπενέργειαν τοῦ Πνεύματος.
189 A Ἀλλὰ σᾶς ἔλεγα ὅτι μὲ τὰ κατορθώματά μας λεγόμεθα πνευματικοί, ὅταν ὅμως ἁμαρτήσωμεν καὶ καταπέσωμεν καὶ πράξωμεν κάτι ἀνάξιον τῆς εὐγενείας μας, τότε μᾶς ὀνομάζει συμφώνως πρὸς τὴν εὐτελῆ φύσιν μας, καλῶν ἡμᾶς γῆν. Ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ σκοπεύει νὰ κατηγορήση καὶ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς οἰκοδομήσαντας τὸν πύργον καὶ ὑπερηφανευθέντας, τοὺς ἔχοντας μεγαλυτέραν ἰδέαν τῆς πραγματικῆς των ἀξίας καὶ πρόκειται νὰ κατηγορήση τὴν ἀλαζονείαν των, διὰ τοῦτο τοὺς ἐχαρακτήρισεν συμφώνως πρὸς τὴν εὐτελῆ οὐσίαν εἰπὼν «ὅλη ἡ γῆ ἦτο ἕνα στόμα».[16] Καὶ διὰ νὰ καταλάβετε ὅτι ἔτσι μᾶς ὀνομάζει ὅταν ἁμαρτάνωμεν, ἔτσι ὠνόμασε B τὸν Ἀδὰμ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν λέγων: «Εἶσαι ἀπὸ χῶμα καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψης». Καὶ βεβαίως δὲν ἦτο μόνον ἀπὸ χῶμα, ἀλλὰ εἶχε καὶ ψυχὴν ἀθάνατον. Διὰ ποῖον λόγον τὸν ὠνόμασε χῶμα; Ἐπειδὴ ἡμάρτησε. Ὅταν λοιπὸν τὸν ἔπλαττε δὲν τὸν ὠνόμασεν ἔτσι, ἀλλὰ πῶς; «Ἂς πλάσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσίν μας. Διὰ νὰ ἐξουσιάζη τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆς».[17] «Καὶ θὰ εἶναι ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος των ἐφ' ὅλης τῆς γῆς».[18] Βλέπεις πῶς εἶναι ὁ πρόεδρος εἰς τὴν φύσιν, βλέπεις τὰς τιμάς, βλέπεις τὰ ἐγκώμια; Ἀλλὰ αὐτὰ πρὸ τῆς ἁμαρτίας. Καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, «εἶσαι χῶμα καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψης». C Ἄκουσε καὶ τὸν Μαλαχίαν ποὺ ὑπαινίσσεται αὐτό, ἢ μᾶλλον ὁ Θεὸς τὸ ὑπαινίσσεται διὰ τοῦ προφήτου. «Ἰδοὺ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀποστείλω λέγει, τὸν Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην».[19] Διὰ ποῖον λόγον τὸν ἀποστέλλει; Διὰ νὰ ἐπιστρέψη τὴν καρδίαν τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱόν. Ἐπειδὴ τὸ δικαστήριον πρόκειται νὰ ἀκολουθήση τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ φρικῶδες διὰ νὰ μὴ κατακρίνη ὁ δικαστὴς μερικοὺς ἀναπολογήτους ἀφοῦ ἀναλάβει τὴν εὐθύνην. Ἵνα ἀφοῦ ἔλθη ἐκεῖνος καὶ προείπη ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ εἶναι πλησίον ἐπὶ θύραις, καταστήση σωφρονεστέρους τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ ποὺ ἔχουν εἰπωθῆ πρὸ πολ-

15. Α' Κορινθ. 2, 14.
16. Γέν. 11, 1.
17. Γέν. 1, 26.
18. Γέν. 9, 2.
19. Μαλ. 4, 4.

λοῦ χρόνου συνηθίζεται νὰ τὰ παραμελοῦμεν. Ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἔρχεται νὰ μᾶς ἀνανεώση τὴν μνήμην. D Πρέπει ὅμως τώρα ν' ἀποδείξω ὅτι χ ῶ μ α λέγονται οἱ ἁμαρτωλοί.

Εἰπὼν λοιπόν, «διὰ νὰ ἐπιστρέψη τὴν καρδίαν τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱόν»,[20] προσέθεσε: Μήπως κάποτε ἔλθω καὶ τιμωρήσω ἐξ ὁλοκλήρου ὅλην τὴν γῆν. Τιμωρεῖ δὲ τοὺς ἁμαρτωλούς. Βλέπεις ποὺ τοὺς ἁμαρτάνοντας τοὺς ἀποκαλεῖ χῶμα; Πάλιν ἀλλοῦ ὁ προφήτης διηγούμενος περὶ Χριστοῦ, ἔλεγε τὰ ἀκόλουθα: «θὰ ἔχη ἐζωσμένην τὴν μέσην του μὲ δικαιοσύνην καὶ τὰς πλευρὰς του μὲ τὴν ἀλήθειαν».[21] Ὄχι διότι ὁ Θεὸς ἔχει μέσην καὶ πλευράς, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἀσώματος. Ἀλλὰ τὸ ἀπροσωπόληπτον καὶ ἀληθὲς τῆς κρίσεως E τοῦ δικαστοῦ δι' ὅλων αὐτῶν δηλοῖ· καὶ ὅτι οὐδαμοῦ ὑπάρχει ἡ συκοφαντία, οὔτε οἱ ἐπηρεάζοντες, οὔτε ἡ διαφθορὰ τοῦ χρήματος, οὔτε ἡ ἄγνοια τοῦ δικαίου. Διότι εἰς αὐτὰ τὰ δικαστήρια καὶ ὁ ἀθῶος τιμωρεῖται καὶ ὁ ἔνοχος διαφεύγει, διότι τὸ δίκαιον ἔχει εἰς πολλὰ μέρη διαφθαρῆ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ δίκαιος δικαστὴς εἶναι καὶ ἀψευδής, αὐτὸς ποὺ εἶναι ἐζωσμένος εἰς τὴν μέσην μὲ δικαιοσύνην καὶ εἰς τὰ πλευρά του μὲ ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο θὰ ἀπολαύσουν ὅλοι μὲ ἀκρίβειαν τὰ δίκαιά των. Καὶ θὰ τιμωρήση τὴν γῆν μὲ τὸν λόγον τοῦ στόματός του. 190 A Καὶ διὰ νὰ γνωρίζης ὅτι δὲν ὁμιλεῖ περὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ περὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, προσέθεσεν ἐπίσης ὅτι «καὶ διὰ τοῦ φυσήματος τῶν χειλέων θὰ καταστρέψη τοὺς ἀσεβεῖς».[22] Βλέπεις ὅτι καὶ ἐδῶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς τοὺς ὠνόμασε γῆν; Γνωρίζων λοιπὸν αὐτά, ὅταν ἀκούσης ὅτι «ἡ ὅλη γῆ ἦτο ἕνα στόμα», ἐννόησε πάλιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, διότι μᾶς ἐνθυμίζει τὴν φυσικήν μας εὐτέλειαν. Καὶ διότι εἶναι μέγα ἀγαθὸν νὰ ἐξετάζωμεν τὴν σχέσιν μας καὶ νὰ γνωρίζωμεν ἀπὸ τί εἴμεθα πλασμένοι. Ἀρκεῖ αὐτὴ ἡ διδασκαλία περὶ ταπεινοφροσύνης, ἡ γνωριμία μὲ τὴν φύσιν μας. Ἠμπορεῖ νὰ καταστείλη ὅλα τὰ πάθη καὶ νὰ παράσχη τὴν γαλήνην εἰς τὴν διάνοιαν. Διὰ τοῦτο προέτρεπε κάποιος λέγων· B «Πρόσεχε τὸν ἑαυτόν σου»,[23] σκέψου τὴν φύσιν σου, καὶ ἀπὸ τί εἶσαι πλασμένος καὶ αὐτὸ σοῦ ἀρκεῖ διὰ νὰ ἠρεμῆς διαρκῶς. Διὰ τοῦτο ὁ δίκαιος ἐκεῖνος Ἀβραὰμ διαρ-

20. Μαλ. 4, 5.
21. Ἠσ. 11, 5.
22. Ἠσ. 11, 4
23. Σοφ. Σειρ. 29, 20.

κῶς αὐτὸ ἐσκέπτετο καὶ οὐδέποτε ἐκαυχᾶτο. Αὐτὸς λοιπὸν συνομιλῶν μὲ τὸν Θεὸν καὶ ἀπολαμβάνων τόσου μεγάλου θάρρους καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀρετή του ἦτο βεβαιωμένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ,ἔλεγε: «Ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάκτη».[24] Ἄλλος, θέλων νὰ τιθασσεύση τὸν ἐγωϊστὴν ἄνθρωπον, δὲν λέγει πολλὰ λόγια, ἀλλὰ τοῦ ὑπενθυμίζει μόνον τὴν φύσιν του καὶ τὸν ἐπιτιμᾶ σφοδρῶς C μὲ αὐτὰ τὰ λόγια: «Γιατὶ ὑπερηφανεύεται τὸ χῶμα καὶ ἡ στάκτη;»[25] Ἐννοεῖς τὰ φαινόμενα μετὰ τὸν θάνατον; Τιθάσσευσέ τον ζωντανόν, διότι τώρα δὲν γνωρίζει ὅτι εἶναι χῶμα καὶ στάκτη. Βλέπει τὴν ὀμορφιὰν τοῦ σώματος, βλέπει τὴν δύναμίν του, τὰς ὑπηρεσίας τῶν κολάκων, τὴν ἀκολουθίαν τῶν παρασίτων. Φορεῖ πολυτελῆ ἐνδύματα, ἔχει εἰς τὰ χέρια του πολὺ μεγάλην ἐξουσίαν, τὸν ἐξαπατᾶ ἡ φαντασία του καὶ τὸν κάμνει νὰ λησμονῆ τὴν φύσιν του. Γνωρίζομεν ὅτι εἴμεθα χῶμα καὶ στάκτη. Αὐτὸ τὸ γνωρίζομεν ἡμεῖς οἱ σώφρονες, ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν περιμένει τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τοῦ τέλους D οὔτε πηγαίνει εἰς τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων, ἀλλὰ ἀποβλέπει μόνον εἰς τὸ παρὸν καὶ δὲν καταλαβαίνει τίποτε ἀπὸ τὸ μέλλον. Δίδαξέ τον, λοιπόν, ἀπὸ τώρα ὅτι εἶναι χῶμα καὶ στάκτη. Περίμενε, λέγει· δὲν διδάσκω αὐτό, ἀλλὰ κάτι ἄλλο πιὸ εὔκολον, ἵνα ὅταν σκέπτεται ἔχη ἐπίγνωσιν τῆς εὐτελείας του, γιὰ νὰ λάβη τὸ φάρμακον. Διότι ὅταν εἶπε τί ὑπερηφανεύεται ἀφοῦ εἶναι χῶμα καὶ στάκτη προσέθεσε: «Καὶ εἰς τὴν ζωήν του ἐκμηδενίζονται τὰ ἐντόσθιά του».[26] Τί σημαίνει ὅτι εἰς τὴν ζωήν του ἐκμηδενίζονται τὰ ἐντόσθιά του; E Ἴσως ὁ λόγος εἶναι ἀσαφής. Ἐντὸς λέγει τὰ ἔγκατα, τὰ σπλάγχνα, τὴν κοιλίαν τὴν γεμάτην σκουπίδια καὶ πολλὴν ἀκαθαρσίαν καὶ δυσωδίαν, δὲν κατηγορῶ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ὁδηγῶ εἰς ταπεινοφροσύνην. Ὅτι καὶ εἰς τὴν ζωήν του ἐκμηδενίζεται. Εἶδες τὸ εὐτελὲς καὶ τὸ προσωρινὸν τοῦ πράγματος; Μὴ περιμένης τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου διὰ νὰ μάθης τὴν ἀσθένειάν σου. Διερεύνησε τὸν ἄνθρωπον πρὸς χάριν μου ὅταν εἶναι ζωντανὸς καὶ μὲ τὸν λόγον πήγαινε εἰς τὸ βάθος του καὶ θὰ ἴδῃς ὅλην τὴν μηδαμηνότητά του. 191 A Ἀλλὰ μὴ ἀπογοητευθῆς διότι ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἔπλασεν ἔτσι ἀπὸ μῖσος ἀλλ' ἀπὸ ἐνδιαφέρον, παρέχων εἰς ἡμᾶς πολλὰς ἀφορμὰς ταπεινοφροσύνης. Ἐὰν ἕνας ἄνθρωπος ποὺ εἶναι χῶμα

24. Γέν. 18, 27.
25. Σοφ. Σειρ. 10, 9.
26. Σοφ. Σειρ. 10, 9.

καὶ στάκτη τολμήση νὰ εἰπῆ ὅτι «θὰ ἀνέβω εἰς τὸν οὐρανόν»,[27] ἐὰν δὲν εἶχε τὸν χαλινὸν τῆς φύσεως πῶς δὲν θὰ ἐξέπιπτε πνευματικῶς; Ὅταν ἴδῃς κάποιον νὰ ὑπερηφανεύεται, νὰ ὑψώνῃ τὸν λαιμόν του, νὰ σηκώνῃ τὰ φρύδια του, νὰ φέρεται ἐπάνω εἰς ἅμαξαν, νὰ ἀπειλῇ, νὰ στέλνῃ ἄλλους εἰς τὴν φυλακήν, νὰ τοὺς θανατώνῃ, νὰ ἀσκῇ ἐπίδρασιν, τότε εἰπέ του: Τί ὑπερηφανεύεσαι, ἀφοῦ εἶσαι χῶμα καὶ στάκτη; Ἀφοῦ εἰς τὴν ζωήν του ἐκμηδενίζονται τὰ ἐντόσθιά του; B Αὐτὰ ὄχι μόνον ἐπὶ ἁπλοῦ πολίτου, ἀλλὰ ἠμπορεῖς νὰ τὸ εἰπῇς καὶ εἰς αὐτὸν ποὺ κάθεται εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Μὴ κυττάζῃς οὔτε τὴν πορφύραν, οὔτε τὸ βασιλικὸν διάδημα, μήτε τὰ χρυσᾶ ἐνδύματα, ἀλλὰ ἐρεύνησε τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν του καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι δὲν ἔχει τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν πολλῶν. Περισσότερον ἂν θέλῃς στρέψε τὸν νοῦ σου καὶ εἰς τὴν πορφύραν καὶ τὸ διάδημα καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ εἰς ὅλην ἐκείνην τὴν φαντασμαγορίαν καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι καὶ αὐτὰ ἔχουν ὡς ὑπόστρωμά των τὸ χῶμα. «Ὅλη ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡσὰν ἄνθος ἀγριοχόρτου».[28] Ἰδοὺ ἐπαρουσιάσθη καὶ ἀπὸ τὸ χῶμα εὐτελέστερος ὅλος ἐκεῖνος ὁ στολισμός. Βλέπεις πῶς καταβάλλει τὴν ὑπερηφάνειαν; Πῶς ἐξαφανίζει κάθε παραφροσύνην ἡ ἔννοια τῆς ἰδίας τῆς φύσεως; Ἀρκεῖ μόνον νὰ σκεφθῶμεν ποῖοι εἴμεθα καὶ ἀπὸ τί ἐπλάσθημεν καὶ θὰ ἀπομακρυνθῇ κάθε ὑπερηφάνεια ἀπὸ τὰς σκέψεις σου. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς μᾶς ἔπλασε ἀπὸ δύο οὐσίας, ὥστε ὅταν ὑπερηφανευθῇς, νὰ σὲ τιθασσεύσῃ ἡ εὐτέλεια τῆς σαρκός. Ὅταν δὲ σκεφθῇς κάτι εὐτελὲς καὶ ἀνάξιον τῆς τιμῆς μὲ τὴν ὁποίαν σὲ ἐπροίκισεν ὁ Θεός, νὰ σὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὸν ζῆλον τῶν οὐρανίων δυνάμεων ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς.

D Δὲν εἶναι μόνον κατάλληλος διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ὑπερηφανείας ἡ καταφυγὴ εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ ἂν κάποια ἄλλη ἐπιθυμία σὲ ἐνοχλεῖ, ἐὰν (ἡ ἐπιθυμία) τῶν χρημάτων, ἐὰν τῶν σωμάτων ἐπιθυμία παράλογος, προκαλοῦσα εἰς ἀκολασίαν, εἶναι ἀρκετὸν τοῦτο δι' ἠρεμίαν τοῦ πάθους. Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς μίαν ὡραίαν γυναῖκα ποὺ ἔχει μάτια λαμπερὰ καὶ γελαστά, ποὺ γυαλίζουν αἱ παρειαί της, ποὺ ἔχει κάτι τὸ ἀνερμήνευτον εἰς τὸ πρόσωπόν της ποὺ σοῦ φλογίζει τὸ μυαλὸ καὶ αὐξάνει τὴν ἐπιθυμίαν σου, σκέψου ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦ θαυμασμοῦ σου εἶναι χῶ-

27. Ἡσ. 14, 13.
28. Ἡσ. 40, 6.

μα, ὅτι στάκτη εἶναι ἐκεῖνο ποὺ σὲ φλογίζει καὶ εὐθὺς ἡ ψυχή σου θὰ παύσῃ νὰ λυσσᾷ. Ξεσκέπασε αὐτῆς τὸ δέρμα τοῦ προσώπου καὶ τότε θὰ ἴδῃς ὅλην τὴν εὐτέλειαν τῆς ὀμορφιᾶς της. Μὴ σταματήσῃς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀλλὰ πήγαινε E πιὸ βαθιὰ μὲ τὴν σκέψιν σου ὁπότε δὲν θὰ εὕρῃς τίποτε ἄλλο παρὰ ὀστᾶ, νεῦρα καὶ φλέβας. Δὲν φθάνουν αὐτά; Σκέψου την ν' ἀλλάζῃ, νὰ γερνᾷ, νὰ ἀρρωσταίνῃ, νὰ ρυτιδώνουν τὰ μάτια της, νὰ βαθουλώνουν τὰ μάγουλά της, ὅλον ἐκεῖνο τὸ ἄνθος νὰ καταρρέῃ. Κατάλαβε τί θαυμάζεις καὶ ντράπου διὰ τὴν ἐκλογήν σου. Θαυμάζεις λάσπην καὶ στάκτην καὶ σὲ φλογίζει σκόνη καὶ στάκτη. Δὲν τὰ λέγω αὐτὰ διὰ νὰ κατηγορήσω τὴν φύσιν. Μὴ γένοιτο. Δὲν κατηγορῶ, οὔτε ὁδηγῶ εἰς τὴν εὐτέλειαν, ἀλλὰ ἑτοιμάζω φάρμακα διὰ τοὺς ἀρρώστους. 192 A Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἔκαμε τὴν γυναῖκα τοιαύτην, τόσον εὐτελῆ, διὰ νὰ ἐπιδείξῃ τόσον τὴν δύναμίν του, ὅσον καὶ τὴν φροντίδα του δι' ἡμᾶς, ὥστε μὲ τὴν εὐτέλειαν τῆς φύσεώς μας νὰ μᾶς ὁδηγῇ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ νὰ σβήνῃ πᾶσαν ἐπιθυμίαν μας, δεικνύων τὴν σοφίαν του, ἀφοῦ καὶ εἰς τὴν λάσπην ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ τόσην ὡραιότητα. Ἑπομένως ὅταν ἐξευτελίσω τὴν ὕλην, τότε ἀποκαλύπτω τὴν τέχνην τοῦ δημιουργοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς ἕνα ἀγαλματοποιὸν τὸν θαυμάζομεν περισσότερον ὄχι ὅταν μᾶς παρουσιάσῃ (ἕνα) ὡραῖον ἀνδριάντα ἀπὸ χρυσόν, ἀλλ' ὅταν B ἐπεξεργασθῇ ἕνα τέλειο καὶ ἀκριβὲς ἄγαλμα ποὺ ἡ ὕλη του εἶναι λάσπη. Ἔτσι θαυμάζομεν καὶ δοξάζομεν καὶ τὸν ἀριστοτέχνην Θεόν, διότι μὲ τὴν στάκτην καὶ τὴν λάσπην παρουσίασε εἰς τὰ σώματά μας ἄφθαστην ὡραιότητα καὶ σοφίαν ἀνέκφραστον. Καὶ τοῦτα ἔκαμε ὄχι μόνον εἰς τὸ ἰδικόν μας σῶμα; ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν κτίσιν. Κάμνων τὰς ὕλας εὐτελεῖς, εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἄφησεν σαφὲς δεῖγμα τῆς τέχνης του καὶ ἀνέμειξε κάποιον ἔλεγχον τῆς ἀδυναμίας τῶν ὑλῶν, ὥστε διὰ μὲν τὴν τέχνην καὶ τὴν ὡραιότητα νὰ θαυμάζῃς τὸν δημιουργόν, διὰ δὲ τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν εὐτέλειαν τῆς φύσεως καὶ τῆς ὕλης νὰ μὴ προσκυνῇς τὰ δημιουργηθέντα. C Ὁ ἥλιος εἶναι γελαστὸς ὅταν λάμπῃ καὶ φωτίζῃ ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ ὅταν ἔλθῃ ἡ νύκτα χάνεται. «Διότι τί ἠμπορεῖ, λέγει, νὰ θεωρηθῇ φωτεινότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον; Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐκλείπει»[29] ὄχι μόνον τὴν νύκτα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν. Διότι καὶ τὴν ἡμέραν ὁ ἥλιος πολλὲς φορὲς ἐξέλειπεν, ἀκριβῶς διὰ νὰ θαυμάσῃς

29. Σοφ. Σειρ. 17, 31.

μὲν τὸν δημιουργὸν διὰ τὴν τέχνην του, ἀλλὰ νὰ μὴ προσκυνήσῃς τὸ δημιούργημα λόγῳ τῆς ἀδυναμίας του. Βλέπεις τὸν οὐρανὸν τοῦτον, πόσον ἀπέραντος εἶναι; Τί ὡραῖος; Πῶς λάμπει, εἶναι καλύτερος καὶ ἀπὸ τὰ σώματά μας, κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Ὅμως εἶναι ἄψυχος. Βλέπεις λοιπὸν καὶ τὴν ἐπίδειξιν τῆς τέχνης **D** καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀδυναμίας; Βλέπεις πῶς εἶναι εἰς ἐσὲ καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς τὰ κείμενα κατωχυρωμένα; Διὰ νὰ μὴ κατηγορήσῃς ὡς ἀδύνατον τὸν δημιουργόν, τὰ ἔκαμε ὡραῖα. Καὶ διὰ νὰ μὴ προσκυνήσῃς τὰ δημιουργήματα ὡς θεούς, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τὰ ἔκαμε ἀσθενικά. Αὐτὰ νὰ ἐνθυμῆσθε συνεχῶς. Διὰ τοῦτο ἑρμηνεύομεν τὰς γραφάς, ὄχι μόνον διὰ νὰ τὰς μάθετε, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθώσετε καὶ τὰ ἤθη σας. Ἂν δὲν γίνῃ αὐτό, ἄδικα τὰς διαβάζομεν, ἄδικα τὰς ἑρμηνεύομεν. Ὅπως ἕνας ἀθλητὴς ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὴν παλαίστραν ἀλείφεται καὶ ἀπολαμβάνει τὴν ἐντριβὴν τοῦ γυμναστοῦ του, ἄν, ὅταν ἔλθῃ ἡ στιγμὴ τοῦ ἀγῶνος ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἰσχύει ἐκείνη ἡ ἐπινόησις, **E** ἀδίκως εἰσῆλθεν εἰς τὴν παλαίστραν· τὸ ἴδιον (συμβαίνει), ὅταν ἔρχεσθε ἐδῶ καὶ μαθαίνετε ὅλα τὰ παλαίσματα καὶ τὰς λαβὰς τοῦ διαβόλου καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῶν ἀγώνων καταβάλλεσθε ἢ βλέπετε ἕνα ὡραῖον πρόσωπον ἢ γίνετε παράφρονες ἢ ὑπεδουλώθητε εἰς κάποιαν ἄλλην πονηρὰν σκέψιν (νὰ γνωρίζετε) ὅτι ματαίως ἤλθατε ἐδῶ. Θυμηθῆτε λοιπὸν τὰ λόγια ποὺ δὲν στρέφονται κατὰ τῆς φύσεώς σας, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀχαλινώτου ἐπιθυμίας σας. 193 **A** Δὲν εἶναι κατηγορία (κατὰ) τῆς φύσεως τὰ ὅσα ἐλέχθησαν, ἀλλὰ τῆς ἐπιθυμίας τὰ λεγόμενα. Μὲ αὐτὴν (τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Γραφῆς) θὰ καταβάλλετε τὸν θυμὸν καὶ οὕτω θὰ κατευνάζετε τὴν ἐπιθυμίαν καὶ συντρίβετε τὴν ἀπόγνωσιν. «Καὶ ὅλη ἡ γῆ ἦτο ἕνα στόμα καὶ μία γλῶσσα δι᾽ ὅλους».[30] Νὰ ποῖον εἶναι ἀκόμη τὸ πρόβλημα. Δὲν εἶναι ὁ λόγος περὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον μίαν γλῶσσαν. Καὶ διατί ὠνόμασε «ἕνα στόμα» τὴν γλῶσσαν; Εἶναι συνήθεια τῆς Γραφῆς ἔτσι νὰ ὀνομάζῃ τὰ λόγια - γλῶσσαν. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τὸ γνωρίζετε καὶ αὐτὸ διὰ τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς κατηγοροῦντας τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ, ποὺ λέγουν ὅτι τὸ σῶμα εἶναι πονηρόν. Ἐπειδὴ τὰς πονηρὰς σκέψεις τοῦ νοῦ ἡ Γραφὴ τὰς ὀνομάζει διὰ τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι· «Ἠκόνισαν τὴν γλῶσσαν των ὡς τοῦ ὄφεως».[31] **B** «Ἡ γλῶσσα των μάχαιρα αἰχμηρά».[32] Μερικοὶ νομίζουν ὅτι τοῦτο λέγεται περὶ γλώσσης. Δὲν λέγεται περὶ γλώσσης. Μὴ γένοιτο. Διότι εἶναι ἔργον Θεοῦ, ἀλλὰ περὶ τῶν φονικῶν λόγων, ποὺ σκοτώνουν ἀνθρώπους καὶ καρφώνουν πιὸ φοβερὰ καὶ ἀπὸ ξίφος. Ἡ γλῶσσα των εἶναι μάχαιρα ἀκονισμένη. Καὶ ἀλλοῦ: «Χείλη δόλια εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ὡμίλησεν κακὰ εἰς τὴν καρδίαν».[33] Δὲν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ μέλους τοῦ σώματος, ἀλλὰ περὶ τῶν ὑπούλων λόγων. Ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγοντας «Καὶ ἦτο ἡ γῆ ἕνα στόμα», δὲν ἐδίδαξεν αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἕνα στόμα, ἀλλὰ ἐκάλεσε τὸ στόμα γλῶσσαν. Διότι ὅταν εἶπε ὅτι ὅλη ἡ γῆ ἦτο ἕνα στόμα, προσέθεσε: «Καὶ μία γλῶσσα δι᾽ ὅλους». **C** Ἔτσι ὅταν λέγῃ «Τάφος ἀνοικτὸς ὁ λάρυγγάς των»,[34] δὲν κατηγορεῖ τὸν λάρυγγά των, ἀλλὰ τὰ κακὰ λόγια ποὺ ἀνεβαίνουν ἀπὸ ἐκεῖ, τὰς διδασκαλίας ποὺ ὁδηγοῦν εἰς τὸν θάνατον. Διότι αὐτὸ σημαίνει τάφος, δηλαδὴ δοχεῖον νεκρῶν, ὀστῶν καὶ σωμάτων. Τέτοια ἦσαν τὰ στόματα καὶ ἐκείνων ποὺ κατηγοροῦν τὸν δημιουργόν. Τέτοια εἶναι τὰ στόματα τῶν ἀνθρώπων ποὺ ὁμιλοῦν αἰσχρὰ καὶ χλευάζουν, αὐτῶν ποὺ προφέρουν δυσώδη καὶ πονηρὰ λόγια ἀπὸ τὸν φάρυγγά των.

Ἄνθρωπε, γέμισε τὴν ψυχήν σου εὐωδίαν καὶ ὄχι δυσωδίαν. Κάμε την θησαυρὸν βασιλικὸν καὶ ὄχι τάφον σατανικόν. **D** Καὶ ἂν εἶναι τάφος; Τοὐλάχιστον κλεῖσέ τον καλὰ διὰ νὰ μὴ ἐξέρχεται ἡ δυσωσμία. Ἔχεις πονηρὰς ἀναμνήσεις; Μὴ τὰς διατυπώνῃς διὰ λόγων. Ἄφησε αὐτὰς εἰς τὸν βυθὸν καὶ ταχέως θὰ ἀποπνιγοῦν. Εἴμεθα ἄνθρωποι καὶ πολλὰς φορὰς σκεπτόμεθα πολλὰς πονηρὰς καὶ παραλόγους καὶ αἰσχρὰς σκέψεις, ἀλλὰ ἂς μὴ ἐπιτρέψωμεν αἱ σκέψεις μας νὰ καταστοῦν λόγια, διὰ νὰ πιέζωνται μέσα μας, νὰ ἐξασθενοῦν καὶ νὰ ἐξαφανίζωνται. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἐγκλείσῃ κανεὶς εἰς ἕνα λάκκον διάφορα ἄγρια θηρία, ἂν φράξῃ τὸν λάκκον ἀπὸ ἐπάνω τὰ πνίγῃ εὔκολα. Ἂν ὅμως τοὺς παράσχῃ μικρὰν **E** διέξοδον καὶ ἐξαερισμόν, τοὺς παρέχει πολλὴν παρηγορίαν, δὲν τ᾽ ἀφήνει νὰ χαθοῦν ἀλλὰ τὰ ἐξαγριώνει περισσότερον. Ἔτσι συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν πονηρῶν σκέψεων, ὅταν γεννη-

30. Γέν 11, 1

31. Ψαλμ. 139, 4.
32. Ψαλμ. 56, 5.
33. Ψαλμ. 11, 3.
34. Ψαλμ. 5, 10.

θοῦν μέσα μας. Ἂν ἀποκλείσωμεν τὴν ἔξοδόν των θὰ τὰς ἐξαφανίσωμεν ἀμέσως· ἂν ὅμως τὰς ἐξωτερικεύσωμεν μὲ λόγια θὰ τὰς καταστήσωμεν ἰσχυροτέρας, ἀφοῦ παράσχωμεν εἰς αὐτὰς εὐκαιρίαν νὰ ἀναπνεύσουν διὰ τῆς γλώσσης καὶ ἔτσι ταχέως θὰ καταπέσωμεν εἰς τὰ βάραθρα τῶν παραλόγων πράξεων διὰ τῆς ἀπασχολήσεως μετὰ τῶν αἰσχρῶν λόγων. 194 A Διὰ τοῦτο ὁ προφήτης δὲν τὸν ὠνόμασεν ἁπλῶς τάφον, ἀλλὰ τάφον ἀνοικτόν, κατηγορῶν αὐτὸ ποὺ ἀκριβῶς εἶπα. Δὲν καταισχύνει μόνον τὸν ἑαυτόν του ὁ προφέρων λόγους αἰσχρούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον καὶ ὅσους τὸν συναναστρέφονται τοὺς προξενεῖ πολλὴν βλάβην. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἂν ἀναίξωμεν τοὺς τάφους θὰ γεμίσωμεν τὰς πόλεις μὲ ἀσθένειαν. Ἔτσι καὶ ἂν ἀνοιγοῦν ἐλευθέρως τὰ αἰσχρὰ στόματα, θὰ γεμίσουν ὅλους ποὺ συναναστρέφονται (μὲ αὐτοὺς) ἀπὸ φοβερὰν ἀρρώστειαν. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ θέσωμεν **B** θύραν, μοχλὸν καὶ χαλινὸν εἰς τὸ στόμα. Τὸ ὅτι λοιπὸν τότε ὑπῆρχε μία μόνον γλῶσσα ἔχει ἱκανοποιητικῶς ἀποδειχθῆ ἐκ τῶν ἀνωτέρω. Εἶναι λοιπὸν ἀναγκαῖον νὰ εἰπωθῆ διὰ ποῖον λόγον εἰσήχθησαν αἱ πολλαί. Ἀλλὰ προηγουμένως ἂς ἀσκηθῶμεν εἰς τὸν ἠθικὸν λόγον, ἂς ἐκπαιδεύσωμεν τὴν γλῶσσαν μας νὰ ἔχη χαλινὸν καὶ νὰ μὴ λέγη ὅλα ὅσα (περνοῦν) ἀπὸ τὸ μυαλό μας. Νὰ μὴ κατηγορῶμεν τοὺς ἀδελφούς, νὰ μὴ δαγκώνη ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ τὸν κατατρώγη. Ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δαγκώνουν τὰ σώματα (σάρκες) εἶναι χειρότεροι αὐτοὶ ποὺ κάνουν αὐτὸ διὰ τῶν λόγων. Ἐκεῖνοι δαγκώνουν μὲ τὰ δόντια τὸ σῶμα, ἐνῷ αὐτὸς δαγκώνει τὴν ψυχὴν μὲ λόγια, τραυματίζει τὴν ὑπόληψιν, **C** καθιστᾶ τὸ τραῦμα ἀθεράπευτον. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ δεχθῆ μεγαλύτερον κολασμὸν καὶ τιμωρίαν ὅσον φοβερώτερον εἶναι τὸ δάγκωμα. Καὶ ὄχι μόνον δι' αὐτὸ θὰ στερηθῆ τῆς συγγνώμης ὁ κατηγορῶν, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἔχει οὔτε ἄδικον, οὔτε δικαίαν αἰτιολογίαν νὰ ἀνακοινώση τὴν πονηράν του σκέψιν. Διότι αἱ μὲν ἄλλαι ἁμαρτίαι καὶ ἂν ἀκόμη ἔχουν παραλόγους αἰτίας, ὡστόσον τὰς ἔχουν, ὅπως ὁ πόρνος ἐκπληρώνει ἐπιθυμίας του, ὁ κλέπτης καταργεῖ τὴν φτώχεια, ὁ φονεὺς καταπαύει τὸν θυμόν του. Ὁ κατηγορῶν δὲν ἔχει νὰ προβάλη καμμίαν δικαιολογίαν. Διότι εἰπέ μου, ποίαν χρηματικὴν περιουσίαν ἀποκτᾶ; **D** Ποίαν ἐπιθυμίαν του ἐκπληρώνει; Δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ θέμα ματιάσματος, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει οὔτε ἄδικον, οὔτε δικαίαν αἰτίαν καὶ διὰ τοῦτο δὲν τυγχάνει οὐδεμιᾶς συγγνώμης. Θέλεις νὰ εἴπης τὸ κακόν;

Σοῦ δίδω μίαν χρήσιμον συμβουλήν: Εἰπὲ τὰς ἁμαρτίας σου ἀνελεήτως. «Λέγε λοιπὸν ἐσύ, λέγει, τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος διὰ νὰ δικαιωθῆς».[85] Εἶδες ποτὲ αὐτὸς ποὺ λέγει τὸ κακὸν νὰ στεφανώνεται, νὰ ἐγκωμιάζεται, νὰ δικαιώνεται; Πάλιν: «Ὁ δίκαιος πρῶτος κατηγορεῖ τὸν ἑαυτόν του».[86] Τὸν ἑαυτόν του καὶ ὄχι ἄλλον. Ἐὰν ἄλλον κατηγορήσης, ἐτιμωρήθης, ἐὰν τὸν ἑαυτόν σου, ἐστεφανώθης. Καὶ διὰ νὰ μάθης πόσον καλὸν εἶναι νὰ κατηγορῆς τὸ παράπτωμά σου, δίκαιος (εἶναι αὐτὸς) ποὺ κατηγορεῖ τὸν ἑαυτόν του κατὰ πρῶτον, λέγει. Καὶ πράγματι κανεὶς δίκαιος πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κατήγορος; Ἂν εἶναι κατήγορος, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δίκαιος; Ὁ δίκαιος δὲν εἶναι ἔνοχος κατηγορίας. Ἀλλὰ διὰ νὰ καταλάβης, καὶ ἂν κανεὶς εἶναι ἁμαρτωλός, ἐπικρίνει ὅμως τὰ ἁμαρτήματά του, δικαιώνεται μὲ τὸ νὰ τὰ ἐπικρίνη, καὶ διὰ τοῦτο εἶπε ὅτι δίκαιος εἶναι αὐτὸς ποὺ πρῶτος ἐπικρίνει τὸν ἑαυτόν του. Τί θὰ πῆ, πρῶτος; Πρόσεξε καλὰ (νὰ ἰδῆς): Εἰς τὰ δικαστήρια ὑπάρχουν δύο μέρη, οἱ ἐνάγοντες καὶ οἱ ἐναγόμενοι, οἱ κατήγοροι καὶ οἱ κατηγορούμενοι, οἱ ἔνοχοι καὶ οἱ ἀθῶοι. Ὁ λόγος κατὰ πρῶτον δίδεται εἰς τὸν κατήγορον, τὸν ἀθῶον, ἐνῷ ἐδῶ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. 195 A Σὺ ποὺ εἶσαι ὁ ἔνοχος λάβε τὸν λόγον πρῶτος, διὰ νὰ καταστῆς ἀθῶος. Μὴ περιμένης τὸν κατήγορον. Καὶ ἂν εἶσαι μεταξὺ τῶν ἐνόχων, πρὶν ἀκούσης ἀπὸ ἐκεῖνον κάτι τέτοιο, κατηγόρησε τὸν ἑαυτόν σου διὰ τὰ σφάλματά σου. Ἡ γλῶσσα εἶναι μάχαιρα ἀκονισμένη, ἀλλὰ ἂς μὴ τραυματίζωμεν τοὺς ἄλλους καὶ ἂς ἀποκόπτωμεν τὰ ἰδικά μας σάπια μέρη. Θέλεις νὰ μάθης ὅτι εἶναι συνήθεια εἰς τοὺς δικαίους νὰ μὴ κακολογοῦν τοὺς ἄλλους ἀλλὰ τοὺς ἑαυτούς των; Ἄκουσε τὸν Παῦλον ποὺ φωνάζει δυνατά: «Χρεωστῶ χάριν εἰς τὸν Χριστὸν ποὺ μὲ ἐνίσχυσε, ἐπειδὴ μὲ ἐθεώρησε πιστὸν ἀνέθεσε εἰς ἐμὲ τὴν ὑπηρεσίαν, εἰς ἐμὲ ὁ ὁποῖος ἤμην προηγουμένως βλάσφημος καὶ διώκτης καὶ ὑβριστής».[87] **B** Βλέπεις πῶς κακολογεῖ τὸν ἑαυτόν του; Καὶ ἀλλοῦ: «Ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον νὰ σώση τοὺς ἁμαρτωλούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτος εἶμαι ἐγώ».[88] Καὶ πάλιν ἀλλοῦ: «Δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος, διότι κατεδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ».[89]

85. Ἠσ. 43, 26.
86. Παροιμ. 18, 17.
87. Α' Τιμόθ. 1, 12 - 13.
88. Α' Τιμόθ. 1, 15.
89. Α' Κορίνθ. 15, 9.

Εἶδες πῶς ὁ Παῦλος ἐπικρίνει παντοῦ τὸν ἑαυτόν του; Γνωρίζει τὸ κέρδος αὐτῆς τῆς ἐπικρίσεως ὅτι ἐπεξεργάζεται δικαιοσύνην. Ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπικρίνῃ τὸν ἑαυτόν του, χρησιμοποιεῖ ἀλύπητα τὴν κατηγορίαν. Καὶ ὅταν ἴδῃ ἄλλους νὰ ἐπικρίνουν τὰ κακὰ τῶν ἄλλων, **C** κύτταζε μὲ πόσην μεγάλην αὐστηρότητα τοὺς κλείει τὸ στόμα λέγων ὡς ἑξῆς: «Ὥστε μὴ κρίνετε τίποτε πρὶν ἀπὸ τὸν ὡρισμένον καιρὸν ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος θὰ φέρῃ εἰς τὸ φῶς τὰ πράγματα ποὺ κρύπτονται εἰς τὸ σκότος καὶ θὰ φανερώσῃ τὰς σκέψεις τῶν καρδιῶν».[40] Διατήρησε ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον ποὺ γνωρίζει τὰ μυστικὰ τῆς σκέψεως. Καὶ ἂν νομίζῃς ὅτι γνωρίζεις ἀκριβῶς τὰ τοῦ πλησίον, ἡ κρίσις σου εἶναι ἐσφαλισμένη. Διότι «ποῖος γνωρίζει, λέγει (ἡ Γραφή), τὰ πράγματα τοῦ ἀνθρώπου ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ὑπάρχει εἰς αὐτόν».[41] Πόσοι ἀπὸ τοὺς ἐγκαταλελειμένους καὶ εὐτελεῖς δὲν ἔχουν λάμψει περισσότερον χαρούμενα ἀπὸ τὸν ἥλιον, (καὶ) πόσοι ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ περιφανεῖς δὲν θὰ εὑρεθοῦν νὰ εἶναι τάφος ἀσπρισμένος; **D** Ἤκουσες πῶς ὁ Παῦλος ἐπικρίνει τὸν ἑαυτόν του μὲ σφοδρότητα, ὑπερβάλλων τὰ ἁμαρτήματά του διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο ἔνοχος καὶ τὰ ἐνθυμεῖται συνεχῶς; Διότι ἦτο πρὸ τοῦ βαπτίσματος βλάσφημος καὶ διώκτης καὶ ὑβριστής, ἐκεῖνα δὲ τὰ ἁμαρτήματα ἀπήλειψε τὸ βάπτισμα. Ὡστόσον ὅμως τὰ ἐνθυμεῖται ὄχι διότι ἔπρεπε νὰ δώσῃ δι᾿ αὐτὰ λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνος ποὺ ἦτο, ὅπως τὸν ἐδημιούργησε τὸν μετέβαλεν ἀπὸ διώκτην εἰς ἀπόστολον. Ἐὰν ἐκεῖνος μνημονεύῃ τὰ ἐξαλειφθέντα ἁμαρτήματα, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα **E** τὰ μετὰ τὸ βάπτισμα. Διότι ποία ἀπολογία θὰ ὑπάρξῃ εἰς ἡμᾶς ἢ ποία συγγνώμη, ὅταν ἐκεῖνος μὲν μνημονεύῃ συνεχῶς τὰ ἁμαρτήματά του, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὑπεύθυνος, ἐνῷ ἡμεῖς δὲν ὑπενθυμίζομεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὰ ἁμαρτήματα διὰ τὰ ὁποῖα θὰ λογοδοτήσωμεν, καὶ ἀφήνοντας τὰ ἰδικά μας σχολιάζομεν τὰ κακὰ τῶν ἄλλων; [Ἄκουσε τὸν Πέτρον ποὺ λέγει: «Φύγε ἀπὸ κοντά μου διότι εἶμαι ἄνθρωπος ἁμαρτωλός»][42] 196 **A** Ἄκουσε πῶς καὶ ὁ Ματθαῖος κατηγορεῖ τὴν προηγουμένην ζωήν του καὶ ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του τε-

40. Α' Κορινθ. 4, 5.
41. Α' Κορινθ. 2, 11.
42. Λουκ. 5, 8.

λώνην καὶ δὲν ντρέπεται νὰ δυσφημῇ τὸν προηγούμενον βίον του. Ἐπειδὴ δὲν εἶχον τίποτε διὰ νὰ κατηγορήσουν τὸν ἑαυτόν των μετὰ τὸ βάπτισμα, ἐνεθυμήθηκαν τὰς προηγουμένας (πράξεις) διὰ νὰ μᾶς διδάξουν νὰ μὴ ἀσχολούμεθα μὲ τὰ ξένα κακὰ ἀλλὰ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὰ ἰδικά μας καὶ συνεχῶς νὰ τὰ ἐνθυμούμεθα. Διότι δὲν εἶναι, δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο φάρμακον τέτοιο διὰ τὴν ἀπάλειψιν τῶν ἁμαρτημάτων, παρὰ ἡ συνεχὴς αὐτῶν ἀνάμνησις καὶ ἡ συνεχὴς κατηγορία αὐτῶν. Ἔτσι ὁ τελώνης κατώρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ ἀναρίθμητα κακὰ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ: «Ὁ Θεὸς ἂς μὲ λυπηθῇ τὸν ἁμαρτωλόν».[43] **B** Ἔτσι ὁ Φαρισαῖος ἐστερήθη ἀπὸ κάθε δικαιοσύνην, ἐπειδὴ ἔπαυσε νὰ σκέπτεται τὰ ἰδικά του σφάλματα καὶ κατεδίκασεν ὅλον τὸν κόσμον λέγων: «Δὲν εἶμαι ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἅρπαγες καὶ πλεονέκται, οὔτε ὅπως αὐτὸς ὁ τελώνης».[44] Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος συνεβούλευε λέγων: «Ὁ καθένας ἂς ἐξετάζῃ τὸ ἔργον του καὶ τότε ὁ λόγος τῆς καυχήσεώς του θὰ εἶναι εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ ὄχι ἐν συγκρίσει μὲ ἄλλον».[45] Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην πῶς οἱ δίκαιοι κατηγόρησαν τὸν ἑαυτόν των; Ἄκουσε καὶ τούτους νὰ λέγουν καὶ νὰ συμφωνοῦν μὲ ἐκείνους (τῆς Καινῆς Διαθήκης). **C** Διότι ὁ μὲν Δαυὶδ ἔλεγεν «αἱ ἀνομίαι μου ὑπερέβησαν τὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς μου καὶ ἐπεκάθησαν ἐπάνω μου ὡς βαρὺ φορτίον».[46] Ὁ δὲ Ἡσαΐας ἐφώναζε δυνατά: «Ἀλλοίμονο, ἐγὼ ὁ δυστυχής, διότι εἶμαι ἄνθρωπος καὶ ἔχω χείλη ἀκάθαρτα».[47] Καὶ οἱ τρεῖς παῖδες παραμένοντες ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ παραδώσαντες τὰ σώματά των εἰς τὸν θάνατον πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, συγκατέλεγον τοὺς ἑαυτούς των μεταξὺ τῶν τελευταίων ἐκ τῶν ἁμαρτωλῶν, «Ἁμαρτήσαμεν, διεπράξαμεν ἀνομίας, λέγοντες».[48] Καὶ ὅμως τί πλέον λαμπρόν, τί πλέον καθαρὸν ἐκείνων; Καὶ ἂν ἦσαν μερικοὶ ποὺ εἶχαν κάμει ἁμαρτίας, τὰς ἐκαθάρισεν ὅλας ἡ δύναμις τῆς φλογός. Ἀλλὰ δὲν ἐκύτταξαν τὰ ἰδικά των κατορθώματα, ἀλλὰ **D** τὰς ἁμαρτίας ἐσκέπτοντο. Ἔτσι καὶ ὁ Δανιὴλ μετὰ τὸν λάκκον τῶν λεόντων, μετὰ τὰς ἀναριθμήτους τιμωρίας ποὺ ὑπέμεινε καὶ αὐτὸς κατηγόρει τὸν ἑαυτόν του, οὐδεὶς τὸν

43. Λουκ. 18, 13.
44. Λουκ. 18, 11.
45. Γαλ. 6, 4.
46. Ψαλμ. 37, 5.
47. Ἡσ. 6, 5.
48. Δαν. 3, 29.

πλησίον του. Τί συμβαίνει τότε; Αὐτὸς πού λέγει κακὰ δι' ἄλλους ὀργίζει τὸν Κύριον, ἐνῷ αὐτὸς πού αὐτοκατηγορεῖται τὸν ἐξιλεώνει καὶ τὸν κατευνάζει. Τὸν δίκαιον τὸν κάμνει δικαιότερον καὶ τὸν ἁμαρτωλὸν τὸν ἀποσπᾷ ἀπὸ τὰς κατηγορίας καὶ τὸν καθιστᾶ ἄξιον συγγνώμης. Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτά, ἂς μὴ ἀσχολούμεθα συνεχῶς μὲ τὰ ξένα κακά, ἀλλὰ μὲ τὰ ἰδικά μας. Ἂς προσαγάγωμεν τὴν συνείδησίν μας, ἂς ἐνθυμηθῶμεν ὅλην τὴν ζωήν μας, ἂς ἐξετάσωμεν κάθε E ἁμαρτίαν μας καὶ ὄχι μόνον νὰ μὴ λέγωμεν κακὸν δι' ἄλλους, ἀλλὰ οὔτε ν' ἀκούωμεν νὰ λέγουν κακὰ δι' ἄλλους. Διότι καὶ εἰς αὐτὸ ὑπάρχει κατηγορία καὶ ἡ τιμωρία του (εἶναι) πολὺ βαρεῖα. Διότι «ψευδῆ φήμην, λέγει, μὴ δεχθῇς».[49] Δὲν εἶπεν ὁ Θεὸς «Μὴ πιστεύῃς ψευδῆ φήμην», ἀλλὰ οὔτε νὰ τὴν δεχθῇς. Φρᾶξε τὰ αὐτιά σου, ἐμπόδισε τὴν εἴσοδον εἰς τὴν κατηγορίαν, κάνοντας τεῖχος δεῖξε ὅτι ἀπὸ τὸν κατηγορούμενον δὲν εἶναι μικρότερος ἐχθρὸς καὶ πολέμιος ὁ ἀκούων τοῦ κακολογοῦντος. 197 A Μιμήσου τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος λέγει: «Αὐτὸν πού κατηγοροῦσε κρυφὰ τὸν πλησίον του, τὸν ἐξεδίωκα».[50] Δὲν εἶπε: δὲν τὸν ἐπίστευα, οὔτε ὅτι δὲν παρεδεχόμην τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ τὸν ἐξεδίωκα ὡς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.

Ἀλλὰ εἶναι μερικοὶ πού παρηγοροῦν τὸν ἑαυτόν των μὲ ψυχρὰν παρηγορίαν, λέγοντες: Κύριε, μὴ μοῦ καταλογίσῃς αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν διότι τὴν ὀφείλω εἰς λόγον ἐξ ἀκοῆς. Τί χρειάζεται ἡ ἀπολογία; Τί χρειάζεται αὐτὴ ἡ συγχώρησις; Σιώπα καὶ θὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὰς κατηγορίας. Μὴ εἴπῃς τίποτε καὶ θὰ εἶσαι καθαρὸς ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν. Διατί δημιουργεῖς B δυσκολίας εἰς τὸν ἑαυτόν σου καὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους; Διατί καθιστᾶς ὑπεύθυνον ἐγκλημάτων τὸν ἑαυτόν σου; Διατί τὸν ἐπιβαρύνεις μὲ βαρύτερον φορτίον; Δὲν σοῦ φθάνει νὰ ἔχῃς εὐθύνας διὰ τὰ ἰδικά σου κακὰ ἀλλὰ ἐπισωρεύεις καὶ ἄλλας ἁμαρτίας εἰς τὸν ἑαυτόν σου; Εἶναι περιττὴ αὐτὴ ἡ ἀπολογία. Δὲν ὀφείλεις λόγον ἀκοῆς, ἀλλὰ χρεωστεῖς λόγον κατηγορίας. Διότι ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς καὶ δὲν σιγήσῃς, δὲν ὀφείλεις μόνον λόγον ἐξ αἰτίας ἀκοῆς, ἀλλὰ καὶ κατηγορίας Διότι ἀπὸ τοὺς λόγους σου θὰ δικαιωθῇς καὶ ἀπὸ τοὺς λόγους σου θὰ κατακριθῇς,[51] λέγει ἡ Γραφή. Αὐτὰ ὄχι ὑπὲρ τῶν κακῶς ἀκουόντων, ἀλλὰ ὑπὲρ τῶν κακῶς

49. Ἐξόδ. 23, 1.
50. Ψαλμ. 100, 5.
51. Ματθ. 12, 37.

λεγόντων φοβούμενος λέγω καὶ διαμαρτύρομαι. C Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος κακῶς ἤκουσε δὲν ἐπηρεάσθη καθόλου, οὔτε ἐβλάβη. Ἀλλὰ ἂν εἶναι ψευδῆ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτοῦ, θὰ λάβῃ μισθόν. Ἂν εἶναι ἀληθῆ οὔτε ἔτσι θὰ ἐπηρεασθῇ, παρὰ τὴν ἰδικήν σου κατηγορίαν. Διότι οὔτε ἀπὸ τὴν ἰδικήν σου κακολογίαν θὰ ἐξαρτήσῃ ὁ δικάζων τὴν ἀπόφασίν του δι' αὐτόν. Ἂν δὲ χρειάζεται νὰ εἴπῃ κάτι τὸ θαυμαστόν, θὰ κερδίσῃ τὰ μέγιστα ἀνεχόμενος γενναίως τὴν ἐξύβρισιν, ὅπως καὶ ὁ τελώνης. Ὅποιος δὲ κακολογεῖ κι' ἂν ἀκόμη ἀληθῆ εἴπῃ περὶ τοῦ πλησίον, θὰ ἀδικηθῇ τὰ μέγιστα. D Καὶ ὅτι μὲν ὁ συκοφαντῶν ζημιώνεται δὲν χρειάζεται οὐδεμίαν ἀπόδειξιν, ὅτι δὲ καὶ ἂν ἀκόμη λέγῃ τὴν ἀλήθειαν, κάμνει πλέον αὐστηρὸν τὸ δικαστήριον εἰς τὸν ἑαυτόν του, διαπομπεύων τὰς συμφορὰς τοῦ πλησίον καὶ γινόμενος αἰτία σκανδάλων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κρύπτῃ, αὐτὸς τὰ ἀποκαλύπτει εἰς ὅλους καὶ διακηρύττει τὰ ἁμαρτήματα τοῦ πλησίον, εἶναι εἰς τὸν καθένα φανερόν. Διότι ἂν κάποιος σκανδαλίσῃ ἕνα εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τιμωρηθῇ,τότε τί τιμωρίαν θὰ λάβῃ αὐτὸς πού σκανδαλίζει χιλιάδας μὲ τὰς πονηρὰς διαδόσεις του; Πράγματι ὁ Φαρισαῖος δὲν ἐψεύδετο, ἀλλὰ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν, ὀνομάζων τελώνην τὸν τελώνην, παρὰ E ταῦτα ὅμως ἐτιμωρήθη. Γνωρίζοντες, λοιπόν, ταῦτα ἀγαπητοί, ἂς ἀποφύγωμεν νὰ κατηγοροῦμεν. Οὔτε δυσκολωτέρα οὔτε εὐκολωτέρα ἁμαρτία ὑπάρχει ἀπὸ αὐτήν. Ἕνεκα τίνος λόγου; Διότι κάθε παρανομίας ἐνεργεῖ δραστικώτερον καὶ συναρπάζει ταχέως τὸν μὴ προσέχοντα. Διότι αἱ ἄλλαι ἁμαρτίαι χρειάζονται καὶ χρόνον καὶ δαπάνην καὶ φροντίδα καὶ συνεργοὺς καὶ πολλὰς φοράς, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, δὲν πραγματοποιοῦνται. Νὰ τί θέλω νὰ εἰπῶ. Θὰ προτιμοῦσε κάποιος νὰ φονεύσῃ, θὰ προτιμοῦσε νὰ ἁρπάσῃ καὶ νὰ γίνῃ πλεονέκτης. Χρειάζεται ἐπίπονον ἐργασίαν καὶ ἐνῷ φροντίζει πολλὰς φορὰς κατέπαυσε τὴν ὀργήν, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ 198 A τὴν πονηρὰν του ἐπιθυμίαν, ἐματαίωσε τὴν κακήν του γνώμην καὶ δὲν προσέθεσε τὴν πρᾶξιν εἰς τὴν θέλησιν. Ἐπὶ τῆς κακολογίας ὅμως δὲν συμβαίνει ἔτσι ἀλλὰ ἂν δὲν εἴμεθα πάρα πολὺ ἐγκρατεῖς, συναρπαζόμεθα εὔκολα καὶ οὔτε χρόνος, οὔτε φροντίς, οὔτε δαπάνη, οὔτε ἐπίπονος ἐργασία χρειάζεται εἰς ἡμᾶς διὰ νὰ κακολογήσωμεν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ τὸ προτιμήσωμεν καὶ ἡ θέλησίς μας θὰ καταστῇ ἀμέσως ἔργον. Διότι μόνον ἡ γλῶσσα εἶναι αὐτὴ πού ἐργάζεται. Καὶ ἐπειδὴ τὸ κακὸν εἶναι κεραυνοβόλον καὶ εὔκολος ἡ ἁμαρτία, (διὰ τοῦτο) εἶναι καὶ φοβερὰ ἡ τιμωρία καὶ ὁ κολασμὸς καὶ οὐδὲν κέρ-

δος B, οὔτε μικρόν, οὔτε μέγα, ἂς ἀποφεύγωμεν μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν τὴν ἀσθένειαν καὶ ἂς περιορίζωμεν τὰ κακὰ τῶν ἄλλων χωρὶς νὰ τὰ κοινολογοῦμεν. Ἂς διδάσκωμεν τοὺς ἁμαρτάνοντας ὅπως λέγει καὶ ὁ Κύριος: «Ἂν ὁ ἀδελφός σου ἁμαρτήση εἰς σέ, πήγαινε καὶ ἔλεγξέ τον ὅταν θὰ εἴσθε οἱ δύο σας μόνοι».[52] Ἡ μὴ κοινοποίησις τοῦ ἐλέγχου θὰ κάμη εὐκολωτέραν τὴν θεραπείαν. Ἂς μὴ δαγκώνωμεν, οὔτε νὰ κατατρώγωμεν τὰ τραύματα τῶν ἄλλων. Ἂς μὴ μιμηθῶμεν τὰς μυίγας, ἀλλὰ τὰς μελίσσας ἂς ζηλεύσωμεν. Αἱ μυῖγαι κάθηνται εἰς τὰ τραύματα καὶ δαγκώνουν, ἐνῷ αἱ μέλισσαι πετοῦν εἰς τὰ ἄνθη. Διὰ τοῦτο αἱ μέλισσαι κατασκευάζουν κηρήθρας, ἐνῷ αἱ μυῖγαι προκαλοῦν ἀσθενείας εἰς τὰ σώματα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐπικαθήσουν. C Αἱ μυῖγαι εἶναι σιχαμεραί, ἐνῷ αἱ μέλισσαι ποθηταὶ καὶ ἔνδοξοι. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἂς προετοιμάσωμεν τὴν ψυχήν μας νὰ πετάξωμεν ἐπάνω εἰς τὸ λιβάδι τῆς ἀρετῆς τῶν ἁγίων καὶ ἂς ὀσφραινώμεθα συνεχῶς τὴν εὐωδίαν τῶν κατορθωμάτων ἐκείνων καὶ ἂς μὴ δαγκώνωμεν τὰ τραύματα τῶν πλησίον μας. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἴδωμεν μερικοὺς νὰ τὸ κάμνουν ἂς τοὺς κλείσωμεν τὸ στόμα, δημιουργοῦντες τεῖχος δι' αὐτοὺς εἰς τὸν φόβον τοῦ κολασμοῦ, ὑπενθυμίζοντες εἰς αὐτοὺς τὴν συγγένειαν τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφούς. Καὶ ἂν δὲν τελεσφορήση τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἂς τοὺς ὀνομάσωμεν μυίγας, διὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνη τοὐλάχιστον ἀπὸ τὴν πονηρὰν σκέψιν ἡ ἐντροπὴ τῆς ὀνομασίας αὐτῆς, D καὶ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν κακὴν αὐτὴν ἀσχολίαν καὶ νὰ καταναλώσουν ὅλον τὸν καιρόν των εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἰδικῶν των κακῶν. Διότι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ ὅσοι ἔχουν καταπέσει θὰ σηκωθοῦν ὅταν δὲν κοινολογοῦνται διὰ τῆς ἀναμνήσεως εἰς αὐτοὺς τὰ σφάλματά των καὶ ἐκεῖνοι ποὺ σκέπτονται συνεχῶς τὰ οἰκεῖα κακά, εὐκόλως θὰ τὰ ἀπωθήσουν καὶ θὰ γίνωνται ἀδιάφοροι διὰ τὰ ἔργα τῶν ἄλλων καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐξετάζουν συνεχῶς τὴν ἀρετὴν τῶν ἁγίων θὰ ἀποκτήσουν μέγιστον ζῆλον διὰ τὴν μίμησιν αὐτῶν. Ὅταν ὅλα αὐτὰ τὰ κατορθώσωμεν μὲ ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, θὰ ἠμπορέσωμεν, μαζὶ μὲ τὸ πλήρωμα αὐτὸ E νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τὴν ὁποίαν εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μας μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ εἰς τὸν ὁποῖον μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

52. Ματθ. 18, 15.

ΟΜΙΛΙΑ

150 A ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΝ ΡΗΣΙΝ ΠΟΥ ΛΕΓΕΙ: «ΓΝΩΡΙΖΟΜΕΝ ΟΤΙ ΔΙ' ΟΣΟΥΣ ΑΓΑΠΟΥΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΣΥΝΕΡΓΟΥΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΓΑΘΟΝ», ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΣΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΕΡΔΟΣ ΤΗΣ ΘΛΙΨΕΩΣ.

Ὡσὰν νὰ ἤμην μακρὰν σας ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἔτσι αἰσθάνομαι σήμερον. Ἂν καὶ ἔτυχε νὰ εἶμαι κλεισμένος εἰς τὸ σπίτι μου λόγῳ ἀσθενείας σωματικῆς, ἐν τούτοις ᾐσθανόμην ὡσὰν νὰ εἶχα μεταναστεύση κάπου πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀγάπην σας. Αὐτὸς ποὺ γνωρίζει ν' ἀγαπᾷ, ὅταν ἀκριβῶς δὲν ἠμπορῇ B νὰ συναναστραφῇ τὸν ἀγαπώμενον ἀκόμη καὶ ἂν κατοικῇ εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, δὲν διαφέρει εἰς τίποτε ἀπὸ τοὺς διατρίβοντας εἰς ἄλλην πόλιν. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν ὅσοι γνωρίζουν ν' ἀγαποῦν. Συγχωρήσατέ με, λοιπόν, σᾶς παρακαλῶ. Δὲν ἔγινεν ὁ χωρισμός μας ἀπὸ ἀδιαφορίαν, ἀλλὰ ἡ σιγὴ ὀφείλεται εἰς ἀσθένειαν τοῦ σώματος. Καὶ γνωρίζω βεβαίως ὅτι ὅλοι σεῖς χαίρετε διὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔγινα καλά, ἐνῷ ἐγὼ χαίρω ὄχι μόνον διότι ἐγλύτωσα τὴν ἀρρώστειαν ἀλλὰ καὶ διότι ἠμπορῶ νὰ βλέπω πάλιν τὰ ποθούμενα πρόσωπά σας καὶ νὰ ἐντρυφῶ εἰς τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην σας. Καὶ ὅπως οἱ πιὸ πολλοὶ ἄνθρωποι, μετὰ τὴν ἀποδρομὴν τῆς ἀσθενείας, ἐπιζητοῦν φιάλας καὶ ποτήρια καὶ ψυχρὰ ὕδατα, ἔτσι καὶ εἰς ἐμὲ C κατέστη πιὸ γλυκεῖα ἀπὸ κάθε ἄλλην εὐφροσύνην ἡ συναναστροφή μου μαζί σας. Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ ζήτημα ὑγείας καὶ ἀφετηρίαν εὐχαριστίσεως.

Ἐλᾶτε λοιπόν, ἀφοῦ ἐσμίξαμεν χάρις εἰς τὸν Θεόν, ἂς ἀποδώσωμεν ἀμοιβαίως τὸ χρέος τῆς ἀγάπης, ἂν εἶναι βεβαίως δυνατὸν ν' ἀποδοθῇ τοῦτο ποτέ. Αὐτὸ τὸ χρέος εἶναι τὸ μόνον ποὺ δὲν γνωρίζει τέλος καὶ ὅσο ἀποδίδεται τόσον καὶ ἐπιτείνεται. Καὶ ὅπως εἰς περιπτώσεις χρημάτων ἐπαινοῦμεν ὅσους δὲν ὀφείλουν τίποτε, ἐδῶ ἀντιθέτως μακαρίζομεν ὅσους ὀφείλουν πολλά. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, D ἔγραφε καὶ διεκήρυσσε. «Δὲν ὀφείλετε εἰς κανένα τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ τὸ

νὰ ἀγαπᾶτε ἀλλήλλους»,[1] θέλων τὸ χρέος τοῦτο νὰ τὸ ἀποδίδωμεν πάντοτε καὶ νὰ τὸ ὀφείλωμεν πάντοτε καὶ ποτὲ νὰ μὴ τὸ τελειώνωμεν, ἕως ὅτου τελειώσωμεν τὴν παροῦσαν ζωήν. Ὅπως εἶναι βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς τὸ νὰ ὀφείλωμεν χρήματα, ἔτσι καὶ τὸ νὰ μὴ ὀφείλωμεν διὰ παντὸς αὐτὴν ἐδῶ τὴν ὀφειλήν, εἶναι ἄξιον κατηγορίας. Καὶ διὰ νὰ γνωρίζῃς ὅτι τοῦτο ἔχει ἔτσι, ἄκουσε τὴν σοφίαν τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος διετύπωσε τὴν παραίνεσιν E κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Λέγων δηλαδὴ πρότερον «δὲν ὀφείλετε τίποτε καὶ σὲ κανένα», συνέχισε: «ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», ἐπιθυμῶν νὰ συγκεντρώνωμεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὅλην τὴν ὀφειλήν μας καὶ εἰδικῶς ἐπιθυμῶν νὰ μένῃ τὸ χρέος μας τοῦτο τῆς ἀγάπης ἀνεξόφλητον πάντοτε. Αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι ἐκεῖνο ποὺ συγκροτεῖ καὶ δίδει περιεχόμενον εἰς τὴν ζωήν μας.

Ἐπειδὴ λοιπὸν γνωρίζομεν πόσον εἶναι τὸ κέρδος τῆς ὀφειλῆς αὐτῆς καὶ ὅτι ὅσον τὸ ἀποδίδομεν τόσον καὶ αὐξάνεται, ἐλᾶτε λοιπὸν καὶ ἐγὼ νὰ σᾶς ξεπληρώσω σήμερον, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, τὸ χρέος ποὺ σᾶς ὀφείλω, ὄχι βέβαια ἀπὸ ἀδιαφορίαν ἢ ἀγνωμοσύνην, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας μου, 151 A μὲ τὸ νὰ συζητήσωμεν μαζὶ ἐπ' ὀλίγον ἀγαπητοί μου, θέτοντες ὡς θέμα τῆς συζητήσεως αὐτὸν τοῦτον τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης. Ἂς φέρωμεν εἰς τὸ προσκήνιον τῆς ὁμιλίας μας καὶ ἂς ἀναπολήσωμεν ἐκεῖνα ποὺ ἔλεγε γράφων πρὸς τοὺς Ρωμαίους καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ παρατείνωμεν τὴν πνευματικὴν ἑστίασιν εἰς τὴν ἀγάπην σας.

Εἶναι ὅμως ἀναγκαῖον νὰ εἰπῶ ποία εἶναι ἡ ἀναγνωσθεῖσα περικοπή, διὰ νὰ ὑπομνήσωμεν τὰ λεχθέντα καὶ ἔτσι νὰ δεχθῆτε μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν τὰ λεγόμενά μου. «Γνωρίζομεν, λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι τὰ πάντα τείνουν πρὸς τὸ ἀγαθὸν διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεόν».[2] Τί σημαίνει τὸ προοίμιον τοῦτο; B Οὐδέποτε τυχαίως καὶ μοιραίως ὁμιλεῖ ἡ μακαρία ἐκείνη ψυχή, ἀλλὰ πάντοτε προσκομίζει διὰ τὰ ὑποκείμενα πάθη τὰ κατάλληλα πνευματικὰ φάρμακα. Τί εἶναι αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ; Ἐπειδὴ οἱ πειρασμοὶ ποὺ περιεστοίχιζαν ἀπὸ παντοῦ ὅσους προσεχώρουν εἰς τὴν πίστιν ἦσαν πολλοὶ τότε, καὶ αἱ μηχανορραφίαι τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν ἀλλεπάλληλοι καὶ αἱ ἐπιβουλαὶ συνεχεῖς, καὶ δὲν ἡσύχαζαν ὅσοι ἐπολέμουν τὸ κήρυγμα, ἄλλους ρίπτοντες εἰς τὰς φυλακάς, ἄλλους ἀπάγοντες καὶ ἄλλους

1. Ρωμ. 13, 8.
2. Ρωμ. 8, 28.

εἰς λογῆς - λογῆς βάραθρα σύροντες, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ὡσὰν ἕνας ἄριστος στρατηγός, βλέπων τὸν ἀντίπαλον νὰ πνέῃ θυμὸν ἄγριον, C περιέρχεται τοὺς ἰδικούς του καὶ τοὺς ξεσηκώνει ἀπὸ παντοῦ, τοὺς δίδει νεῦρον, τοὺς προετοιμάζει, τοὺς καθιστᾷ πλέον θαρραλέους, τοὺς κάμνει προθυμοτέρους νὰ ὑψώσουν τὰς χεῖρας ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, χωρὶς νὰ φοβοῦνται τὰς καταδρομάς του, ἀλλ' ἀντιθέτως, μὲ ἀλύγιστον φρόνημα νὰ τὸν ἀντιμετωπίζουν πρόσωπον μὲ πρόσωπον, ἂν ἦτο δυνατόν, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείπουν τὴν ἀντίστασιν ἐναντίον του. Μὲ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, ἡ οὐρανομήκης ψυχή, ἐπιθυμῶν νὰ διεγείρῃ τὰ φρονήματα τῶν πιστῶν, ἀκόμη καὶ ἂν ἦσαν πεπτωκότα, ἐβιάζετο νὰ ἀναστηλώσῃ τὸ θάρρος των καὶ ἤρχισε νὰ λέγῃ: D «Γνωρίζομεν ὅτι διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν εἰς τὸ ἀγαθόν».

Βλέπεις τὴν ἀποστολικήν του σύνεσιν; Δὲν εἶπε «γνωρίζω», ἀλλὰ «γνωρίζομεν» διὰ ν' ἀποσπάσῃ τὴν συγκατάθεσίν των εἰς τὰ λεγόμενά του, ὅτι δι' ὅσους ἀγαποῦν τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν πρὸς τὸ ἀγαθόν. Παρατήρησε τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀποστολικῶν φράσεων. Δὲν εἶπεν: Ὅσοι ἀγαποῦν τὸν Θεὸν ἀποφεύγουν τὰ δεινὰ καὶ ἐλευθερώνονται ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. Ἀλλὰ λέγει: «Γνωρίζομεν», δηλαδὴ εἴμεθα πεπεισμένοι, πληροφορημένοι καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν πεῖραν τῶν πραγμάτων ἐλάβομεν τὰς ἀποδείξεις. «Γνωρίζομεν ὅτι δι' ὅσους ἀγαποῦν τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν πρὸς τὸ ἀγαθόν».

Πόσην δύναμιν δὲν ἔχει ἡ μικρὰ αὐτὴ φρᾶσις: «Τὰ πάντα συνεργοῦν εἰς τὸ ἀγαθόν», λέγει. E Μὴ νομίσῃς ὅτι ἐδῶ πρόκειται διὰ τὰ χρηστὰ μόνον, οὔτε νὰ ὑπολογίσῃς μόνον τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν εὐκολίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀντίθετα, ὅπως τὰ δεσμωτήρια, τὰς θλίψεις, τὰς ἐπιβουλάς, τὰς καθημερινὰς ἐφόδους καὶ τότε θὰ ἴδῃς μὲ ἀκρίβειαν τὴν δύναμιν τοῦ ρητοῦ. Καὶ διὰ νὰ μὴ ὁδηγήσω μακρὰν τὴν ἀγάπην σας, θὰ σᾶς ὑπενθυμίσω, ἂν θέλετε, μερικὰ ἀπὸ ὅσα συνέβησαν εἰς ἐκεῖνον τὸν μακάριον καὶ θὰ ἴδῆτε τὴν ἰσχὺν τοῦ ρητοῦ. 152 A Περιερχόμενος πανταχοῦ, σπείρων τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, ἐκριζώνων τὰ ἀγκάθια, ἐβιάζετο νὰ σπείρῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ καθενός. Ἔφθασε λοιπὸν εἰς κάποιαν πόλιν τῆς Μακεδονίας καί, ὅπως μᾶς διηγεῖται ὁ μακάριος Λουκᾶς, ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, συνήντησε μίαν δούλην, ἡ ὁποία εἶχε πνεῦμα πονηρὸν καὶ δὲν τῆς ἦτο εὔκολον νὰ σιωπήσῃ. Αὐτὴ περιεφέρετο παντοῦ καὶ ἤθελε νὰ φανε-

ρώση τὴν παρουσίαν των διὰ τοῦ δαίμονος. Οἱ ἀπόστολοι ὡσὰν μὲ μαστίγιον, μὲ λόγον καὶ πρόσταγμα, τὴν ἠλευθέρωσαν ἀπὸ τὸν δαίμονα τὸν πονηρόν. Ἔπρεπε λοιπὸν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως νὰ βλέπουν ὡς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας τοὺς ἀποστόλους καὶ νὰ τοὺς ἀνταμείψουν διὰ τὴν τόσην εὐεργεσίαν μὲ παντοειδεῖς περιποιήσεις. B Αὐτοὶ ὅμως τοὺς ἀντήμειψαν μὲ τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα καὶ ἄκουσε μὲ ποῖον τρόπον. «Βλέποντες οἱ κύριοί της ὅτι ἔχασαν τὴν ἐλπίδα τῆς ἐργασίας της, συνέλαβον τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, τοὺς μετήγαγον ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων εἰς τὴν ἀγοράν, τοὺς ἔφεραν ἐνώπιον τῶν στρατηγῶν καὶ τοὺς κατέφεραν πολλὰ κτυπήματα. Τοὺς ἔβαλαν κατόπιν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ παράγγειλαν εἰς τὸν δεσμοφύλακα νὰ τοὺς προσέχῃ πολύ».[3]

Εἴδατε τί ὑπερβολικὴν κακίαν ἔδειξαν αἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐκείνης; Εἴδατε τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν καρτερίαν τῶν ἀποστόλων; Περιμένετε ὀλίγον καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Σοφὸς καὶ ἐφευρετικὸς C ὅπως εἶναι, δὲν λύει τὰ δεινὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἐν προοιμίῳ, παρὰ μόνον ὅταν αὐξηθοῦν ὅλαι αἱ ἀντιξοότητες καὶ φανῇ ἐκ τῶν πραγμάτων ἡ ὑπομονὴ τῶν ἀγωνιστῶν του, ὁπότε δεικνύει καὶ τὴν ἰδικήν του δύναμιν. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἔχῃ νὰ λέγῃ κανεὶς ὅτι διὰ τοῦτο ὁρμοῦν εἰς τοὺς κινδύνους πιστεύοντες ὅτι δὲν θὰ πάθουν τίποτε τὸ δυσάρεστον, ὁ Θεὸς ἀφήνει καὶ μερικοὺς εἰς τὰ δεινά, μεταχειριζόμενος κάποιαν μυστικὴν σοφίαν καὶ ἄλλους ἐξαρπάζει ἀπὸ αὐτά. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἐπιφυλάσσων μεγαλυτέρας ἀμοιβὰς ἐπιτρέπει ἔτσι νὰ ἐπιτείνωνται τὰ δεινά. Ἔτσι κάμνει καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν. Μετὰ D τὴν τόσην θαυματουργίαν καὶ εὐεργεσίαν ποὺ ἐπέδειξαν οἱ ἀπόστολοι ἀποδιώκοντες τὸν ἀναίσχυντον ἐκεῖνον δαίμονα, ἐπέτρεψε καὶ νὰ μαστιγωθοῦν καὶ νὰ ριφθοῦν εἰς τὸ δεσμωτήριον. Ἀπὸ ἐδῶ μάλιστα ἀποδεικνύεται ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἔλεγε: «Θὰ καυχηθῶ γλυκύτατα διὰ τὰς ἀσθενείας μου διὰ νὰ μὲ προστατεύσῃ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ».[4] Καὶ περαιτέρω: «Ὅταν ἀσθενῶ, τότε εἶμαι δυνατός», ὀνομάζων ἀσθένειαν τοὺς ἀλληλαλλήλους πειρασμούς. Ἀλλ' ἴσως ἀπορήσῃ κανεὶς διὰ ποῖον λόγον ἐξεδίωξαν τὸν δαίμονα, ἀφοῦ δὲν εἶπε τίποτε

3. Πράξ. 16, 19 - 23.
4. Β' Κορ. 12, 9 - 10.

ἐναντίον των, ἀλλὰ μᾶλλον ἐφανέρωνε τὴν παρουσίαν των. Διότι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐφώναζεν ὁ δαίμων λέγων: E «Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι δοῦλοι τοῦ Ὑψίστου οἱ ὁποῖοι μᾶς ὑποδεικνύουν τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας».[5] Μὴ παραξενευθῇς, ἀγαπητέ. Καὶ τοῦτο εἶναι δεῖγμα τῆς ἀποστολικῆς συνέσεως καὶ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἐὰν δὲν ἐξεστόμιζεν οὔτε λέξιν ἐναντίον των ὁ δαίμων, διὰ νὰ μὴ γίνῃ πλέον ἀξιόπιστος ἐκ τούτου καὶ παρασύρῃ τοὺς ἀφελεστέρους καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, διὰ τοῦτο τοῦ ἔκλεισεν τὸ στόμα καὶ τὸν ἐξεδίωξεν, μὴ ἐπιτρέπων εἰς αὐτὸν νὰ ὁμιλῇ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν του. Αὐτὸ δὲ τὸ ἔκαμε ἀκολουθῶν τὸν Κύριόν του, 153 A ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνον τὸν ἐπλησίαζον οἱ δαίμονες καὶ τοῦ ἔλεγον: «Γνωρίζομεν ποῖος εἶσαι, ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ».[6] Καὶ ὅμως τοὺς ἐξεδίωκεν, ἔστω καὶ ἂν ὡμίλουν ἔτσι. Αὐτὸ δὲ ἐγίνετο προκειμένου νὰ καταγγελθοῦν οἱ ἀναίσχυντοι Ἰουδαῖοι, διότι ἐκεῖνοι βλέποντες θαύματα κάθε ἡμέραν καθὼς καὶ ἄπειρα παράδοξα γεγονότα, ἠπίστουν, ἐνῷ οἱ δαίμονες τὸ ἐγνώριζον καὶ ὡμολόγουν τὸν Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ροὴν τοῦ λόγου μας. Διὰ νὰ πεισθῆτε λοιπὸν ὅτι διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν εἰς τὸ ἀγαθόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς διαβάσω ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν, διὰ νὰ μάθετε καὶ ἀπὸ ἐδῶ, ὅτι μετὰ τὰ κτυπήματα, μετὰ τὸ δεσμωτήριον τὰ πάντα μετεβλήθησαν ἐπ' ἀγαθῷ χάρις εἰς τὸν Θεόν. B Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν πῶς τὸ παρουσιάζει αὐτὸ ὁ μακάριος Λουκᾶς:[7] «Μόλις ὁ δεσμοφύλαξ ἔλαβε τὴν παραγγελίαν, τοὺς ἔβαλεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πτέρυγα τῆς φυλακῆς καὶ ἐδέσμευσε τὰ πόδια των μὲ τὸ ξύλον».[8] Κοίταξε πῶς τὰ δεινὰ αὐξάνονται, διὰ νὰ γίνῃ πλέον ἀξιοθαύμαστος καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν ἀποστόλων καὶ διὰ νὰ καταστῇ ὁλοφάνερη ἡ ἀνείπωτη δύναμις τοῦ Θεοῦ εἰς πάντας. Ἄκουσε λοιπὸν καὶ τὰ ἑπόμενα. Συνεχίζει ὁ Λουκᾶς: «Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας προσηύχοντο καὶ ὕμνουν τὸν Θεόν».[9] Κοίταξε ψυχὴν δυνατήν, κοίταξε καθαρὰν διάνοιαν. Ἂς μὴ τὸ περάσωμεν βιαστικά, ἀγαπητοί, τὸ λεχθέν. Διότι δὲν μᾶς ἐπεσήμανε ματαίως καὶ τὴν ὥραν λέγων C «κατὰ τὸ μεσονύκτιον», θέλων οὕτω νὰ δείξῃ ὅτι ὅταν οἱ ἄλλοι εἶ-

5. Πράξ. 16, 17.
6. Λουκ. 4, 8.
7. Πράξ. 16, 24.
8. Ξύλινα δεσμὰ ὅπου συνεσφίγγοντο τὰ πόδια τοῦ καταδίκου.
9. Πράξ. 16, 25.

ναι βυθισμένοι εἰς γλυκὺν ὕπνον καὶ τὰ βλέφαρά των εἶναι κλειστὰ καὶ μάλιστα αὐτῶν ποὺ ἔχουν τραβήξει πολλὰ καὶ ἔχουν ἀνάγκην ἐκείνην τὴν ὥραν ἀπὸ τὸν ὕπνον, τότε, λέγει ὁ Λουκᾶς, ὅταν ἡ βασιλεία τοῦ ὕπνου ἁπλώνεται παντοῦ, τότε ἀκριβῶς ἐκεῖνοι προσηύχοντο καὶ ὕμνουν τὸν Θεόν, παρέχοντες μέγα δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης των. Ὅπως ὅταν ἡμεῖς, ἐνοχλούμενοι ἀπὸ σωματικοὺς πόνους, ἐπιζητοῦμεν τὴν συναναστροφὴν τῶν ἰδικῶν μας ἀνθρώπων, προκειμένου νὰ παρηγορηθῶμεν ἀπὸ τὸν πολὺν πόνον συνομιλοῦντες μαζί των, ἔτσι καὶ οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι φλεγόμενοι ἀπὸ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὸν Θεὸν D καὶ ψάλλοντες τοὺς ἱεροὺς ὕμνους, δὲν ἀντελαμβάνοντο καθόλου τοὺς πόνους των, ἀλλὰ προσηλώνοντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δέησιν καὶ ἔψαλλον τοὺς θαυμαστοὺς ὕμνους των, ἔτσι ὥστε τὸ δεσμωτήριον μετεβάλλετο εἰς Ἐκκλησίαν καὶ ὅλος ὁ τόπος ἡγιάζετο ἀπὸ τὴν ὑμνῳδίαν τῶν ἁγίων ἐκείνων. Καὶ ἐκεῖ νὰ ἔβλεπες θαυμαστὰ καὶ παράδοξα πράγματα: ἀνθρώπους δεμένους εἰς τὸ ξύλον καὶ ὅμως νὰ μὴ ἐμποδίζωνται εἰς τὴν ὑμνῳδίαν των. Ὅποιος εἶναι ἄγρυπνος καὶ μὲ καθαρὸν τὸν νοῦν καὶ ἔχει φλογερὸν πόθον πρὸς τὸν Θεόν, τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν του μὲ τὸν Κύριον. «Ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποὺ προσεγγίζω καὶ ὄχι μακρινός»,[10] λέγει ὁ προφήτης. Καὶ ἀλλαχοῦ ἐπίσης: E «Ἐνῷ ὁμιλεῖς εἰς ἐσέ, ἀπαντῶ: Ἐδῶ εἶμαι».[11] Ἂν ὑπάρχῃ καθαρὸς νοῦς, ὁ λογισμὸς ἀποκτᾷ πτερὰ καὶ ἀπαλλάσσεται, ἂς εἴπωμεν, ἀπὸ τὰ δεσμά του μὲ τὸ σῶμα καὶ πετᾷ πρὸς τὸ ποθούμενον καὶ βλέπει ἀπὸ ὑψηλὰ τὴν γῆν καὶ γενόμενος ἀνώτερος τῶν ὅσων βλέπει, βιάζεται νὰ προσεγγίσῃ τὸν Θεόν, πρᾶγμα ποὺ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἁγίων τούτων.

Κοίταξε λοιπὸν τὴν ἄμεσον ἐνέργειαν τῶν ὕμνων καὶ πῶς, ἐνῷ ἦσαν δεμένοι εἰς τὸ ξύλον 154 A καὶ ἀναμεμιγμένοι μὲ ἀπατεῶνας καὶ ἄλλους δεσμώτας, ὄχι μόνον καθόλου δὲν ἐβλάβησαν, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἔλαμψαν περισσότερον καὶ μὲ τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς των κατηύγασαν ὅλους ὅσοι κατῴκουν εἰς τὸ δεσμωτήριον. Ἡ ἠχὼ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ὕμνων εἰσερχομένη εἰς τὴν ψυχὴν κάθε δεσμώτου, τὴν μετέπλαττε καὶ τὴν ἤλασσε κατὰ κάποιον τρόπον. «Καὶ ἔξαφνα, συνεχίζει ἡ Γραφή, ἔγινε μέγας σεισμὸς ὥστε νὰ

10. Ἱερεμ. 23, 23.
11. Ἡσ. 58, 9.

διασαλευθοῦν τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου καὶ ὅλαι αἱ θύραι ἠνοίχθησαν παραχρῆμα καὶ ἐλύθησαν ὅλων τὰ δεσμά».[12] Εἶδες τὴν δύναμιν τῶν ὕμνων πρὸς τὸν Θεόν; Ὄχι μόνον αὐτοὶ ποὺ μετεχειρίσθησαν τοὺς ὕμνους ἀπήλαυσαν παρηγορίαν, ἀλλὰ ἔκαμεν ὥστε νὰ λυθοῦν τὰ δεσμὰ ὅλων, B διὰ ν᾽ ἀποδειχθῇ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα ὅτι «δι᾽ ὅσους ἀγαποῦν τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν πρὸς τὸ ἀγαθόν». Ἰδοὺ καὶ τὰ πλήγματα καὶ τὸ δεσμωτήριον καὶ τὸ ξύλον καὶ ὁ συμφυρμὸς μετὰ τῶν δημίων γίνεται ἀφορμὴ αἰσίας ἐκβάσεως καὶ ὑπόθεσις ἀγαθῶν ὄχι δι᾽ αὐτοὺς μόνον, οὔτε διὰ τοὺς δεσμώτας ποὺ κατοικοῦν τὸ δεσμωτήριον, ἀλλὰ καὶ δι᾽ αὐτὸν τὸν δεσμοφύλακα.

«Ὁ δεσμοφύλαξ, λέγουν αἱ Πράξεις, ἐξύπνησε καὶ βλέπων τὰς θύρας τῆς φυλακῆς νὰ ἔχουν ἀνοιχθῆ, ἐτράβηξε ἕνα μαχαίρι καὶ ἠθέλησε νὰ αὐτοκτονήσῃ, νομίζων ὅτι ἐδραπέτευσαν οἱ δεσμῶται».[13] Κοίταξε ἐδῶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ποὺ ὑπερβαίνει πᾶσαν λογικήν. C Διὰ ποῖον λόγον ὅλα αὐτὰ γίνονται γύρω εἰς τὸ μεσονύκτιον; Διὰ κανένα ἄλλον λόγον, παρὰ διὰ νὰ ρυθμισθῇ τὸ γεγονὸς ἐν ἡσυχίᾳ καὶ διὰ νὰ διαπραγματευθοῦν τὴν σωτηρίαν τοῦ δεσμοφύλακος. Ὅταν ἔγινεν ὁ σεισμὸς καὶ ἄνοιξαν αἱ θύραι, ἐλύθησαν τὰ δεσμὰ ὅλων τῶν φυλακισμένων καὶ ὅμως κανένας των δὲν συνέβη νὰ δραπετεύσῃ. Κοίταξε ἐπίσης ἐδῶ καὶ ἄλλην σοφὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ. Ἐνῷ ἔγιναν τὰ πάντα, ὁ σεισμός, τὸ ἄνοιγμα τῶν θυρῶν, διὰ νὰ μάθουν ὅλοι δι᾽ ἔργων πόσον ἀξιόλογοι ἦσαν αὐτοὶ ποὺ τότε ἐκρατοῦντο εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ὄχι οἱ τυχόντες, ἐν τούτοις κανεὶς δὲν ἐδραπέτευσε, διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ αἰτία νὰ κινδυνεύσῃ ὁ δεσμοφύλαξ. Τὸ ὅτι D τοῦτο ἦτο ἀληθές, ἄκουσέ το· μόλις ὁ δεσμοφύλαξ ὑπωπτεύθη ὅτι μερικοὶ ἐδραπέτευσαν, κατεφρόνησε τὴν ζωήν του. Ἐτράβηξε, λέγει ἡ Γραφή, μάχαιραν καὶ εἶχεν ὡς σκοπὸν ν᾽ αὐτοκτονήσῃ. Ἀλλὰ ὁ παντοῦ καὶ πάντοτε νηφάλιος καὶ ἐπαγρυπνῶν μακάριος Παῦλος μὲ τὴν φωνήν του ἐξήρπασεν ἀπὸ τὸν λάρυγγα τοῦ θηρίου τὸ ἀρνίον. Ἔβαλε μίαν δυνατὴν φωνὴν καὶ εἶπε: «Μὴ κάνῃς κανένα κακὸν εἰς τὸν ἑαυτόν σου. Ὅλοι εἴμεθα ἐδῶ».[14] Ὢ ὑπερβολὴ ταπεινοφροσύνης! Δὲν τὸ ἐπῆρε ἐπάνω του δι᾽ ὅσα ἔγιναν, δὲν ἐστράφη ἐναντίον τοῦ δεσμοφύλακος, δὲν κατεδέχθη E νὰ εἴπῃ μεγάλα

12. Πράξ. 16, 26.
13. Πράξ. 16, 27.
14. Πράξ. 16, 28.

λόγια. Ἀλλὰ κατέταξε τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς δεσμώτας καὶ τοὺς κακούργους καὶ τοὺς δημίους λέγων: Ὅλοι εἴμεθα ἐδῶ. Εἶδες πόση εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη του καὶ ὅτι δὲν ἐξεχώριζε τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τοὺς κακούργους τῆς φυλακῆς; Κοίταξε ὅτι καὶ ὁ δεσμοφύλαξ ἦλθε πλησίον του ὄχι ὅπως σὲ ὁποιονδήποτε ἐκ τῶν ἄλλων. «Ἔλαβε θάρρος καὶ ἀφοῦ ἐζήτησε φῶτα ἔτρεξε μέσα καὶ γεμᾶτος τρόμον ἔπεσε εἰς τὰ πόδια τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐτράβηξεν ἔξω, εἶπε: «Κύριοι, τί πρέπει νὰ πράξω διὰ νὰ σωθῶ;».[15] 155 A Εἴδατε πῶς δι' ὅσους ἀγαποῦν τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν εἰς τὸ ἀγαθόν; Εἴδατε πῶς διελύθη ἡ μηχανορραφία τοῦ διαβόλου; Πῶς ἔγιναν ἄχρηστα τὰ τεχνάσματά του; Ἐπειδὴ ἐδίωξαν τὸν δαίμονα, αὐτὸς κανόνισε νὰ ριφθοῦν εἰς τὴν φυλακήν, πιστεύων ὅτι ἔτσι θὰ ἐμποδίσῃ τὸν δρόμον τοῦ κηρύγματός των. Ἀλλὰ καὶ τὸ δεσμωτήριον, ἰδού, ἔγινε δι' αὐτοὺς ἀφορμὴ πνευματικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ἄρα καὶ ἡμεῖς, ἂν εἴμεθα νηφάλιοι, ὄχι μόνον ὅταν εὑρισκώμεθα ἐν ἀνέσει, ἀλλὰ καὶ ἐν θλίψεσι, τότε θὰ κερδίσωμεν περισσότερα παρὰ εὑρισκόμενοι ἐν ἀνέσει. Ἡ ἄνεσις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, B μᾶς κάμνει ραθυμοτέρους, ἐνῷ ἡ θλῖψις μᾶς προδιαθέτει νὰ εἴμεθα νηφάλιοι, μᾶς ἀξιώνει καὶ τῆς θείας βοηθείας, καὶ μάλιστα ὅταν λόγῳ τῆς ἐλπίδος μας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ὑπομονήν μας γυμνάζωμεν καὶ τὴν καρτερίαν εἰς ὅλας τὰς ἐπερχομένας θλίψεις.

Ἂς μὴ πονῶμεν, λοιπόν, ὅταν θλιβώμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον ἂς χαίρωμεν. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀφετηρία τῆς εὐδοκιμήσεώς μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: γνωρίζομεν ὅτι δι' ὅσους ἀγαποῦν τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν πρὸς τὸ ἀγαθόν. Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν τὴν φλογερὰν ψυχὴν τῶν ἁγίων αὐτῶν. Μόλις ἤκουσαν τὸν δεσμοφύλακα νὰ λέγῃ «τί πρέπει νὰ πράξω διὰ νὰ σωθῶ;», μήπως ἐδίστασαν ἢ μήπως C ἀνέβαλον; Μήπως ἠμέλησαν νὰ τὸν κατηχήσουν; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ τί τοῦ εἶπεν; «Πίστευσε εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ θὰ σωθῇς καὶ σὺ καὶ ὅλον τὸ σπιτικό σου».[16] Κοίταξε φροντίδα ἀποστολικήν. Δὲν ἀρκοῦνται εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ μέσῳ ἐκείνου θέλουν νὰ σαγηνεύσουν καὶ ὅλους τοὺς ἰδικούς του εἰς τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, δίδοντες καίριον πλῆγμα εἰς τὸν διάβολον. «Καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ ἰδικοί του παραχρῆμα καὶ ἐ-

15. Πράξ. 16, 30.
16. Πράξ. 16, 30.

χάρηκεν ὅλο τὸ σπίτι μὲ τὸ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Θεόν».[17] Ἀπὸ τὸ παράδειγμα αὐτὸ διδασκόμεθα νὰ μὴ ἀναβάλλωμεν καθόλου εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα, D ἀλλὰ νὰ θεωρῶμεν πάντοτε κατάλληλον τὸν καιρόν. Ἂν παρ' ὅλον ποὺ ἦτο νύκτα οἱ ἅγιοι αὐτοὶ δὲν ἐδέχθησαν ν' ἀναβάλουν, ποίαν δικαιολογίαν θὰ φέρωμεν ἡμεῖς ἄν, εἰς ἄλλην ὥραν, ἀναβάλωμεν ἕνα πνευματικὸν κέρδος;

Εἶδες πῶς τὸ δεσμωτήριον ἔγινεν ἐκκλησία; Εἶδες πῶς τὸ καταγώγιον τῶν δημίων ἀνεδείχθη εἰς οἶκον προσευχῆς καὶ νὰ τελῆται ἐκεῖ μυσταγωγία; Αὐτὸ θὰ εἰπῇ νὰ εἶσαι νηφάλιος καὶ μηδέποτε νὰ ὑποτιμᾷς τὰ πνευματικὰ κέρδη, ἀλλὰ νὰ κάμνῃς κάθε ὥραν καὶ στιγμὴν κατάλληλον δι' αὐτὴν τὴν συναλλαγήν. Καλῶς λοιπὸν ἔλεγεν ὁ μακάριος γράφων ὅτι δι' ὅσους ἀγαποῦν τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν εἰς τὸ ἀγαθόν.

Σᾶς παρακαλῶ αὐτὴν τὴν ρῆσιν νὰ τὴν χαράξωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ μυαλό μας E καὶ οὐδέποτε νὰ στενοχωρούμεθα, ἂν περιπέσωμεν εἰς λυπηρὰς περιστάσεις εἰς αὐτὸν τὸν βίον, ἢ συμφορὰς ἢ ἀσθενείας σωματικὰς ἢ σὲ ἄλλας λυπηρὰς καταστάσεις. Ἂς χρησιμοποιήσωμεν πολλὴν φιλοσοφίαν καὶ ἂς ἀνθέξωμεν εἰς κάθε πειρασμόν, γνωρίζοντες ὅτι ὅταν εἴμεθα νηφάλιοι δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν κέρδος ἀπὸ παντοῦ καὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, παρὰ ἀπὸ τὰς ἀνέσεις. Καὶ ἂς μὴ λησμονοῦμεν ποτὲ ὅτι τὸ κέρδος τῆς ὑπομονῆς εἶναι μέγα, ἀλλὰ οὔτε νὰ λαμβάνωμεν ἐχθρικὴν στάσιν πρὸς ὅσους μᾶς φέρουν εἰς τὸν πειρασμόν. 156 A Διότι ἂν καὶ ἐκεῖνοι πραγματώνουν τὸν σκοπόν των καὶ ὁ κοινὸς Κύριος ὅμως ἐπιτρέπει νὰ κερδίσωμεν καὶ διὰ τούτων ἀπὸ τὸ πνευματικόν μας ἐμπόριον καὶ ἔτσι νὰ λάβωμεν τὸν μισθὸν τῆς ὑπομονῆς μας.

Ἐὰν λοιπόν, ἠμπορέσωμεν νὰ ὑποφέρωμεν εὐχαρίστως τὰ ἀντίξοα, θὰ διαλύσωμεν ἕνα ὄχι μικρὸν μέρος τῶν ἁμαρτιῶν μας. Ἐὰν διὰ τὸν θησαυρὸν αὐτὸν καὶ διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης ποὺ λέγεται Παῦλος, ὁ Κύριος ἠνείχετο νὰ περιπίπτῃ καθημερινῶς εἰς κινδύνους, χωρὶς νὰ παραμελῇ τὸν ἀγωνιστήν του, B ἀλλὰ ἀντιθέτως τοποθετῶν ἐνώπιόν του μεγαλύτερα ἐμπόδια, προκειμένου νὰ κάμῃ τοὺς στεφάνους του λαμπροτέρους, τί νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς, ποὺ εἴμεθα γεμᾶτοι ἀπὸ ἄπειρα ἁμαρτήματα καὶ δι' αὐτὸ πολλάκις περιπίπτομεν εἰς τοὺς πειρασμούς, προκειμένου νὰ δώσωμεν λογαριασμὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας

17. Πράξ. 16, 33 - 34.

ἐδῶ καὶ ν' ἀξιωθῶμεν μικρᾶς φιλανθρωπίας κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως καὶ ν' ἀπολαύσωμεν τὰ ἀνείπωτα ἀγαθά;

Αὐτὸ ἂς τὸ συλλογισθῶμεν μέσα μας C καὶ ἂς ἀνθέξωμεν μὲ γενναιότητα πρὸς πάντα, προκειμένου καὶ νὰ δεχθῶμεν ἀπὸ τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν τῆς ὑπομονῆς τὸν μισθὸν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων μας νὰ μειώσωμεν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

Α ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ,

«ΔΕΝ ΘΕΛΩ ΝΑ ΑΓΝΟΗΤΕ ΣΕΙΣ, ΑΔΕΛΦΟΙ, ΟΤΙ ΟΙ ΠΡΟΠΑΤΟΡΕΣ ΜΑΣ ΙΣΡΑΗΛΙΤΑΙ ΟΛΟΙ ΗΣΑΝ ΥΠΟ ΤΗΝ ΣΚΕΠΗΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΦΕΛΗΣ ΚΑΙ ΟΛΟΙ ΗΞΙΩΘΗΣΑΝ ΝΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΑΣΦΑΛΩΣ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΕΡΥΘΡΑΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ».[1]

Οἱ ναῦται ἀγαποῦν περισσότερον ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ πελάγους, ὅπου ὑπάρχουν πολλοὶ λιμένες καὶ νῆσοι. Διότι τὸ ἀλίμενον πέλαγος, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχῃ γαλήνην, προκαλεῖ τρόμον εἰς τοὺς ταξιδιώτας. Ὅπου δὲ ὑπάρχουν ὅρμοι καὶ ἀκταὶ καὶ ἐκτεταμένοι αἰγιαλοί, πλέουν μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν. B Διότι καὶ ἂν ἴδουν τὴν θάλασσαν τρικυμισμένην δι' ὀλίγον, καθὼς εὑρίσκουν πρόχειρον καταφύγιον, δύνανται ταχέως καὶ εὐκόλως ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τοὺς ἐπικειμένους κινδύνους. Διὰ τοῦτο, ὄχι μόνον ὅταν πλέουν πλησίον λιμένος, ἀλλὰ καὶ ἂν εὑρεθοῦν μακρὰν εἰς τὰ ἀνοικτά, δέχονται μεγάλην παρηγορίαν ἀπὸ αὐτὴν τὴν θέαν τῆς ἀκτῆς. Διότι συνήθως δὲν ἐνδυναμώνει ὀλίγον τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἡ ἐμφάνισις ἐκ τοῦ μακρόθεν μιᾶς κορυφῆς ὄρους, καὶ καπνὸς ἀνερχόμενος καὶ ποίμνια προβάτων ποὺ βόσκουν εἰς τὰς ὑπωρείας. Ὅταν δὲ εἰσέλθουν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, τότε ἀπολαμβάνουν ὅλην τὴν χαράν. 229 A Διότι τότε ἀφίνουν καὶ τὸ κουπὶ καὶ περιβρέχουν μὲ πόσιμον ὕδωρ τὰ σώματά των, τὰ ὁποῖα εἶναι παστωμένα ἀπὸ τὴν ἅλμην, καὶ ἀφοῦ ἐξέλθουν εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ παραμείνουν εἰς τὴν ξηρὰν δι' ὀλίγον μὲ τὰ σώματα γυμνά, ἀποβάλλουν ὅλην τὴν ταλαιπωρίαν ἀπὸ τὸν πλοῦν.

Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνοι ἀγαποῦν κυρίως αὐτὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, διότι προσφέρει αὐτὰς τὰς πυκνὰς καὶ συνεχεῖς ἀναπαύσεις, ἔτσι καὶ ἐγὼ ἀγαπῶ κυρίως αὐτὴν τὴν ἐποχήν, ὄχι διότι εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τρικυμίας, οὔτε διότι ἀπολαμβάνομεν τὸ θέρος, μὲ τὴν γλυκεῖαν πνοὴν τοῦ ζεφύρου, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔχομεν τοὺς πνευματικοὺς λιμένας, ποὺ μᾶς δέχονται συνεχῶς, ἐννοῶ τὰς

1. Α' Κορινθ. 10, 1.

πανηγύρεις τῶν ἁγίων μαρτύρων. B Διότι συνήθως οἱ λιμένες δὲν δίδουν τόσον θάρρος εἰς τοὺς ταξιδιώτας, ὅσον δίδουν εἰς τοὺς πιστοὺς αἱ ἑορταὶ αὐτῶν τῶν ἁγίων. Διότι οἱ λιμένες ἀπαλλάσσουν ἐκείνους ἀπὸ τὴν ἔφοδον τῶν θαλασσίων κυμάτων καὶ τὴν παρατεταμένην κωπηλασίαν. Ἐνῷ ἡ μνήμη αὐτῶν τῶν ἁγίων συνήθως ἐξαρπάζει τοὺς πιστούς, ποὺ μεταβαίνουν εἰς τὴν πανήγυριν τῶν μαρτύρων, ἀπὸ τὰ πονηρὰ καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα, ἀπὸ ἀτόπους λογισμοὺς καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλην ζάλην τῆς ψυχῆς. Καὶ ἂν εἰσέλθῃ κανεὶς κατεχόμενος ἀπὸ ἀθυμίαν, προερχομένην εἴτε ἀπὸ τὰ πολιτικὰ ἢ τὰ οἰκογενειακά του προβλήματα, τὴν ἀποβάλλει ὅλην ἐκεῖ καὶ ἀπέρχεται ἐλαφρότερος καὶ εὐδιάθετος, ὄχι διότι ἄφησε τὸ κουπί, οὔτε διότι ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸ τιμόνι, C ἀλλὰ διότι διαλύει τὸ δυσβάστακτον καὶ ποικίλον φορτίον τῆς λύπης, ποὺ προκαλοῦν τὰ καθημερινὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, καὶ δέχεται εἰς τὴν ψυχήν του μεγάλην εὐφροσύνην. Καὶ μάρτυρες ὅλων αὐτῶν εἶσθε σεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐντρυφήσατε χθὲς εἰς τοὺς ἄθλους τοῦ μακαρίου Βαρλαὰμ καὶ ἐσκιρτήσατε μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν εἰς τὸν λιμένα ἐκείνου καὶ ἀπεπλύνατε τὴν ἅλμην τῶν βιωτικῶν φροντίδων, διὰ νὰ ἀναχωρήσετε εἰς τὰς οἰκίας σας ἀνάλαφροι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ἐκείνου.

Ἀλλὰ ἰδοὺ πλησιάζει πάλιν ἡ πανήγυρις καὶ ἄλλων μαρτύρων. Ἕως ὅτου λοιπὸν φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα ἐκείνων, ἐμπρὸς ἂς μιμηθῶμεν τοὺς θαλασσοπόρους. Καὶ ὅπως ἐκεῖνοι διασχίζουν τὸ πέλαγος καὶ τραγουδοῦν, διὰ νὰ παρηγορήσουν τὸν πόνον των μὲ τὸ τραγούδι, D ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἕως ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα ἐκείνων, ἂς ἀρχίσωμεν μερικοὺς πνευματικοὺς λόγους μεταξύ μας, μὲ ὁδηγὸν τῆς ὡραίας αὐτῆς ὁμιλίας τὸν μακάριον Παῦλον, ἀκολουθοῦντες τὸν δρόμον ποὺ αὐτὸς μᾶς προστάσσει. Ποῖον δρόμον λοιπὸν μᾶς προστάσσει ν' ἀκολουθῶμεν; Τὸν δρόμον διὰ μέσου τῆς ἐρήμου καὶ τῶν θαυμάτων ποὺ συνέβησαν ἐκεῖ. Καὶ πράγματι, σήμερον τὸν ἠκούσατε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ λέγῃ: «Δὲν θέλω νὰ ἀγνοῆτε σεῖς, ἀδελφοί, ὅτι οἱ προπάτορές μας Ἰσραηλῖται ὅλοι ἦσαν ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τῆς νεφέλης καὶ ὅλοι ἠξιώθησαν νὰ περάσουν ἀσφαλεῖς διὰ μέσου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Καὶ ὅλοι μὲ ἐμπιστοσύνην ἠκολούθησαν τὸν Μωϋσῆν καὶ ἠνώθησαν μαζὶ μὲ αὐτὸν ὡσὰν διὰ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον ἔλαβον, οἱ εἰς ἄλλην κολυμβήθραν, μέσα εἰς τὴν νεφέλην καὶ τὴν θάλασσαν. Καὶ ὅλοι

ἔφαγον τὴν αὐτὴν τροφὴν τοῦ μάννα, ποὺ τοὺς ἐδίδετο μὲ ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος. Καὶ ὅλοι ἔπιον τὸ αὐτὸ ποτόν, τὸ ὁποῖον μὲ ὑπερφυσικὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν ἀνέβλυσεν. E Διότι ἔπιναν ἀπὸ ὑπερφυσικὴν καὶ ἀόρατον πέτραν, ποὺ τοὺς ἠκολούθει, ἡ πέτρα δὲ αὐτὴ ἦτο ὁ Χριστός. Ἀλλὰ καίτοι ἀπήλαυσαν ὅλοι των τὰ ἐξαιρετικὰ αὐτὰ προνόμια, μὲ τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εὐηρεστήθη ὁ Θεός. Διότι ὠργίσθη ἐναντίον των καὶ ἐστρώθησαν κάτω νεκροὶ εἰς τὴν ἔρημον, χωρὶς νὰ πατήσουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἔγιναν προφητικαὶ εἰκόνες ποὺ προλέγουν, τί θὰ συμβῇ καὶ εἰς ἡμᾶς, ὥστε νὰ προσέχωμεν διὰ νὰ μὴ εἴμεθα ἐπιθυμηταὶ κακῶν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἐπεθύμησαν κακὰ καὶ ἐτιμωρήθησαν. Καὶ μὴ γίνεσθε μὲ τὰ εἰδωλόθυτα εἰδωλολάτραι, ὅπως ἔγιναν μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, καθὼς ἔχει γραφῇ εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου.[2] Ἐκάθισεν ὁ λαὸς νὰ φάγῃ καὶ νὰ πίῃ καὶ ἐσηκώθησαν μετὰ τὸ φαγητὸν καὶ ἔπαιζον χορεύοντες εἰς τιμὴν καὶ λατρείαν τοῦ μόσχου, ποὺ τὸν εἶχαν στήσει ὡς εἴδωλόν των. 230 A Ἀκόμη δὲ ἂς μὴ πορνεύωμεν, καθὼς μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπόρνευσαν καὶ διὰ τιμωρίας τοῦ Θεοῦ ἔπεσαν νεκροὶ εἰς μίαν ἡμέραν εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες. Καὶ ἂς μὴ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστόν, ζητοῦντες νὰ δοκιμάσωμεν, ἂν θὰ μᾶς φυλάξῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν εἰδωλολατρικῶν ἐθίμων ἡ παντοδυναμία καὶ εὐσπλαγχνία του. Ἔτσι τὸν ἐπείραζαν καὶ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἐθανατώθησαν ἀπὸ τὰ φαρμακερὰ δαγκώματα τῶν φιδιῶν. Καὶ μὴ γογγύζετε εἰς τὰς θλίψεις καὶ δοκιμασίας, καθὼς καὶ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐγόγγυσαν καὶ ἐθανατώθησαν ἀπὸ τὸν ἐξολοθρευτὴν ἄγγελον».[3]

Καὶ φαίνονται μὲν αὐτὰ ὅτι εἶναι σαφῆ, ἐὰν ὅμως τὰ ἐξετάσῃ κανεὶς μὲ προσοχὴν εὑρίσκεται ἐμπρὸς εἰς ἀπορίας ὄχι συνηθισμένας. Καὶ πράγματι, ἀξίζει νὰ ἐρευνήσωμεν πρῶτα διὰ ποῖον λόγον ἐμνημόνευσεν ὅλας αὐτὰς τὰς παλαιὰς ἱστορίας, ἀπὸ ποῖον συνειρμὸν ἐκεῖ ποὺ ὡμίλει διὰ τὰ εἰδωλόθυτα, μετέπεσεν εἰς αὐτὴν τὴν διήγησιν, φέρων εἰς τὸ μέσον ὅλα ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν ἔρημον. B Διότι ὁ μακάριος ἐκεῖνος δὲν ὁμιλεῖ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μὲ πολλὴν συνέπειαν, ὥστε παντοῦ τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα νὰ ἔχουν μίαν συμφωνίαν. Διὰ ποῖον λό-

2. Ἐξόδ. 32, 6.
3. Α' Κορινθ. 10, 1-10.

γον λοιπὸν καὶ ἀπὸ ποῦ ὡδηγήθη εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν; Ἐπέπληττε αὐτοὺς ποὺ ἁπλῶς καὶ ἀπερισκέπτως περιέπιπτον εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, καὶ ἔτρωγον ἀπὸ μιαρὰν τράπεζαν, καὶ ἐδοκίμαζον τὰ εἰδωλόθυτα. Καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔδειξε, ὅτι ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ βλάπτονται κατὰ τρόπον διπλοῦν, διότι καὶ τοὺς ἀσθενεῖς πλήττουν καὶ οἱ ἴδιοι γίνονται κοινωνοὶ δαιμόνων, καὶ κατέστειλε πολὺ τὸ φρόνημά των μὲ αὐτὰ ποὺ εἶπε προηγουμένως, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐδίδαξεν, ὅτι ὁ πιστὸς δὲν πρέπει νὰ βλέπῃ μόνον τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀντίκτυπον τῶν πράξεών του εἰς τοὺς πολλούς, διότι ἤθελε νὰ τοὺς ἐπιτείνῃ τὸν φόβον, C φέρει εἰς τὴν μνήμην των παλαιὰς ἱστορίας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκεῖνοι ὑπερηφανεύοντο, ὡς πιστοί, ποὺ εἶχον ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ ἠξιώθησαν νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἔγιναν κοινωνοὶ τῶν ἀπορρήτων μυστηρίων καὶ ἐκλήθησαν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι αὐτὰ δὲν ὠφελοῦν εἰς τίποτε, ἂν ἡ ζωή των δὲν εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν μεγάλην αὐτὴν χάριν, τοὺς διδάσκει μὲ τὴν παλαιὰν αὐτὴν ἱστορίαν.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο πάλιν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ μεγάλην διερεύνησιν. Διὰ ποῖον λόγον δὲν ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς χρησιμοποιῶν τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὸ εὐαγγέλιον, οὔτε τοὺς ὑπενθυμίζει τὴν κόλασιν, καὶ τὸ ἐξώτερον σκότος, D καὶ τὸν δηλητηριώδη σκώληκα καὶ τὰ αἰώνια δεσμά, καὶ τὸ πῦρ ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους του, καὶ τὸν τριγμὸν τῶν ὀδόντων καὶ τὰς ἄλλας ἀπορρήτους κολάσεις; Διότι ἐὰν ἤθελε νὰ τοὺς φοβίσῃ, ἔπρεπε νὰ τὸ κάμῃ αὐτὸ ἐπικαλούμενος τὰ φοβερώτερα, ὄχι αὐτὰ ποὺ συνέβησαν εἰς τὴν ἔρημον. Διότι ἐκεῖνοι μέν, ἂν καὶ ἐτιμωρήθησαν, πάντως ἐτιμωρήθησαν ἠπιώτερον καὶ προσκαίρως καὶ εἰς μίαν ἡμέραν. Ἐνῷ αὐτοὶ μέλλουν νὰ τιμωρηθοῦν μὲ αἰώνιον τιμωρίαν καὶ σκληροτέραν. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τοὺς ἐφόβισεν μὲ αὐτά, καὶ δὲν ἀνέφερε καθόλου τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ; Καὶ πράγματι, ἠδύνατο νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτούς: E Δὲν θέλω νὰ ἀγνοῆτε σεῖς, ἀδελφοί, ποίους νόμους ἐθέσπισεν ὁ Χριστὸς δι' ἐκείνους ποὺ ἔχουν μὲν πίστιν, ἀλλὰ δὲν διάγουν βίον ἄριστον. Ἀφοῦ καὶ ἀνθρώπους ποὺ ἔκαμαν θαύματα καὶ ἐπέδειξαν προφητικὴν δύναμιν, τοὺς ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν λέγων: «Πολλοὶ θὰ μοῦ εἴπουν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως: Κύριε, Κύριε, διὰ τῆς πίστεώς μας εἰς σὲ ὡς Μεσσίαν καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ δὲν ἐβγάλαμε δαιμόνια; Δὲν

ἐπροφητεύσαμεν; δὲν ἐκάμαμε πολλὰ θαύματα; Καὶ τότε θὰ διακηρύξω καθαρὰ εἰς αὐτούς, ὅτι οὐδέποτε σᾶς ἐγνώρισα ἰδικούς μου. Φύγετε μακρὰν ἀπὸ ἐμὲ σεῖς ποὺ ἐργάζεσθε τὴν ἀνομίαν».[4] Καὶ τὰς παρθένους κατηγόρησεν ὄχι διὰ τὴν πίστιν καὶ τὰ δόγματα, ἀλλὰ διὰ τὴν διεφθαρμένην των ζωὴν καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὴν ὠμότητά των 231 A τὰς ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὸν νυμφῶνα.[5] Καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐνδεδυμένος μὲ ρυπαρὰ ἱμάτια, τὸν ἐξεδίωξε δεμένον, ὄχι διότι δὲν εἶχεν ὀρθὰ δόγματα, ἀλλὰ διότι διῆγε βίον ρυπαρὸν καὶ ἀκάθαρτον.[6] Καὶ αὐτοὺς ποὺ διέταξε νὰ ἀπέλθουν εἰς τὸ πῦρ ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, δὲν τοὺς ἔστειλεν ἐκεῖ δι' αὐτό, διότι δηλαδὴ εἶχον ἐκπέσει ἀπὸ τὴν πίστιν, ἀλλὰ διότι δὲν ἔκαμαν ποτὲ ἐλεημοσύνην εἰς κανένα.[7]

Ἠδύνατο νὰ τοὺς ὑπενθυμίσῃ ὅλ' αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια καὶ νὰ τοὺς εἴπῃ: Δὲν θέλω νὰ ἀγνοῆτε σεῖς, ἀδελφοί, ὅτι ὅλοι αὐτοὶ καὶ ἐβαπτίσθησαν καὶ ἐκοινώνησαν τῶν μυστηρίων, καὶ ἐπέδειξαν μεγάλην πίστιν, καὶ εἶχον τελείαν γνῶσιν. B Ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν εἶχον καὶ ζωὴν σύμφωνον μὲ τὴν πίστιν, ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὴν βασιλείαν καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν δὲν εἶπεν αὐτά, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἄφησε καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς: «Δν θέλω νὰ ἀγνοῆτε σεῖς, ἀδελφοί, ὅτι οἱ προπάτορές μας Ἰσραηλῖται ὅλοι ἦσαν ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τῆς νεφέλης;». Καὶ τοὺς ἔφερε εἰς τὴν μνήμην τὰ ἔργα τοῦ Μωϋσέως καὶ ἀπεσιώπησε τὰ σχετικὰ μὲ τὴν θείαν χάριν; Αὐτὸ δὲν τὸ κάμνει ἀπερισκέπτως καὶ ἄνευ σοβαροῦ λόγου. Διότι ἦτο πλήρης ἀπὸ πολλὴν σοφίαν.

Ἀλλὰ διατί λοιπόν; Διὰ τοὺς ἑξῆς δύο λόγους. Καὶ διότι ἤθελε νὰ τοὺς θίξῃ περισσότερον καὶ νὰ δείξῃ, C ὅτι ἦτο μεγάλη ἡ συγγένεια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς τὴν Καινήν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν πιστεύουν εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς καὶ δὲν πιστεύουν κἂν ὅτι ὑπάρχει κόλασις, ἀλλὰ νομίζουν ὅτι ὁ Θεὸς ἁπλῶς διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ φόβον καὶ πρὸς σωφρονισμὸν τῶν ἀνθρώπων ἐξετόξευσεν αὐτὰς τὰς ἀπειλάς, τὸν ἀτελείωτον σκώληκα, τὸ ἄσβεστον πῦρ, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐνῷ εἰς τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος δὲν δύνανται νὰ μὴ πιστεύσουν. Διότι διὰ πράγματα ποὺ ἔγι-

4. Ματθ. 7, 22-24.
5. Παρβλ. Ματθ. 25, 10-12.
6. Παρβλ. Ματθ. 22, 11-13.
7. Παρβλ. Ματθ. 25, 41.

ναν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ κανείς, ὅτι δὲν ἔγιναν; Διὰ μὲν πράγματα ποὺ οὐδέποτε ἐνεφανίσθησαν οὔτε ἔλαβον ἔμπρακτον ὑπόστασιν ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ δυσπιστοῦν, ἐνῷ δι' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν καὶ ἔλαβαν ἕνα τέλος, ὅσον δύστροπος καὶ φαῦλος καὶ ἂν εἶναι κανένας, ἀκόμη καὶ ἂν τὸ θελήσῃ, δὲν θὰ δυνηθῇ ποτὲ νὰ τὰ ἀρνηθῇ. Ἀπὸ ἐκεῖνα λοιπὸν ποὺ εἶναι γενικῶς παραδεκτὰ καὶ ἔλαβον ἕνα τέλος D καὶ τῶν ὁποίων διασώζονται πολλὰ λείψανα, θέλει νὰ τοὺς κάμῃ νὰ πιστεύσουν διὰ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, σχεδὸν σὰν νὰ τοὺς λέγῃ: Ἂν δὲν πιστεύῃς, ὅτι ὑπάρχει ἡ γέεννα, οὔτε ἡ τιμωρία καὶ ἡ κόλασις, ἀλλὰ ὅτι ὁ Θεὸς ἁπλῶς ἠπείλησε τὸν ἄνθρωπον μὲ αὐτά, ἀναλογίσου τότε τὰ παρελθόντα καὶ πίστευε εἰς τὰ μέλλοντα. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ἴδιος, αὐτὸς ποὺ κατηύθυνε καὶ τὰ παρελθόντα καὶ κατευθύνει καὶ τὰ παρόντα, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὰ ἄλλα μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς χάριτος, ὅπως πράγματι εἶναι ὁ ἴδιος, ποῖον λόγον δύναται νὰ ἔχῃ, ὥστε ἐκείνους μέν, ὅταν ἡμάρτανον, νὰ τοὺς τιμωρήσῃ καὶ νὰ τοὺς κολάσῃ ἡμᾶς δὲ οἱ ὁποῖοι πράττομεν αὐτὰ καὶ πολὺ χειρότερα ἀπὸ ἐκείνους, νὰ μᾶς ἀφήσῃ ἀτιμωρήτους;

Ἐρωτῶ λοιπόν. E Ἐπόρνευσαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐτιμωρήθησαν; Ἐγόγγυσαν καὶ ἐτιμωρήθησαν; Εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ τὸ παραδεχθῇς. Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ἐτιμώρησεν ἐκείνους, θὰ παραλείψῃ νὰ τιμωρήσῃ σὲ ποὺ ἐτόλμησες τὰ ἴδια ἁμαρτήματα; Θὰ ἦτο παράλογον. Ἀλλὰ δὲν ἐτιμωρήθης εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον; Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς πίστευε, ὅτι ὑπάρχει καὶ γέεννα καὶ κόλασις, ἐπειδὴ δὲν ἐτιμωρήθης ἐδῶ, εἰς αὐτὴν τὴν ζωήν. Διότι ἐὰν δὲν ἐπεφυλάσσετο μία μέλλουσα τιμωρία, δὲν θὰ ἔμενες ποτὲ ἀτιμώρητος ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἐτόλμησες τὰ ἴδια παραπτώματα μὲ ἐκεῖνα τῶν παλαιοτέρων. Καὶ σὺ λοιπόν, ὅταν συναντήσῃς κανένα ἀποχαυνωμένον καὶ διαλελυμένον, ποὺ ἡ ζωή του εἶναι πολὺ ἀνήθικος καὶ σοῦ εἴπῃ, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι μῦθος, ὅτι δὲν ὑπάρχει κόλασις οὔτε γέεννα, 232 A ἀλλὰ ἁπλῶς ἠπείλησε μὲ αὐτὸ ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἤθελε νὰ τοὺς φοβίσῃ, λέγε πρὸς αὐτόν: Ἄνθρωπε, δὲν πιστεύεις εἰς τὰ μέλλοντα, ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν φαίνονται, οὔτε ἀπεκαλύφθησαν, οὔτε εὑρίσκονται κάτω ἀπὸ τὰ μάτια μας. Εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ μὴ πιστεύσῃ κανεὶς εἰς πράγματα ποὺ συνέβησαν καὶ ἔλαβον ἕνα τέλος; Σκέψου ὀλίγον τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα. Ἐκείνη ἡ χώρα ἐτιμωρήθη τόσον σκληρῶς διὰ καμμίαν ἄλλην ἁμαρτίαν παρὰ μόνον διότι οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ἐκείνων ἐπεδόθησαν εἰς παρανόμους μίξεις καὶ ἀθεμίτους ἔρωτας καὶ ἀνέτρεψαν ἐκ βάθρων τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Πῶς εἶναι δυνατὸν λοιπὸν νὰ νοηθῇ, ὅτι ὁ Θεός, ποὺ ἦτο ὁ ἴδιος καὶ τότε καὶ τώρα, ἐκείνους μέν, ἐπειδὴ ἡμάρτησαν, τοὺς ἐτιμώρησε χωρὶς καμμίαν συγγνώμην, B σὲ δὲ ποὺ ἡμάρτησες μετὰ ἀπὸ ἐκείνους, καὶ εἶσαι ἄξιος πολὺ μεγαλυτέρας τιμωρίας καὶ κολάσεως, καθ' ὅσον ἔλαβες καὶ τὴν χάριν καὶ οὔτε ἐσωφρονίσθης ἀπὸ τὰς τιμωρίας ἐκείνων, νὰ σὲ ἀφήσῃ ἀτιμώρητον;

Διὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος χωρὶς ἀκόμη νὰ εἴπῃ τίποτε περὶ κολάσεως, ἐπειδὴ εἰς πολλοὺς δὲν εἶναι πιστευτὰ τὰ μέλλοντα, θέλει νὰ τοὺς σωφρονίσῃ μὲ ὅσα ἤδη συνέβησαν καὶ διὰ τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρκετὴν πίστιν. Διότι ἂν καὶ εἶναι φοβερώτερα τὰ μέλλοντα, εἶναι ὅμως πιστευτότερα τὰ παρελθόντα εἰς τοὺς ἀτελεστέρους ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ συνήθως αὐτὰ φοβίζουν περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνα.

Διὰ τοῦτο ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς ὁρμώμενος ἀπὸ αὐτὰ (τὰ παρελθόντα), C τὰ ὁποῖα ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ τὰ πιστεύσῃ καὶ ὁ πλέον ἀναίσχυντος. Καὶ μαζὶ καταφέρει καίριον πλῆγμα καὶ εἰς τὸν Μαρκίωνα καὶ τὸν Μάνεντα[8] καὶ εἰς ὅλους ὅσους ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν ἰδίαν μὲ ἐκείνους νόσον. Διότι ἐὰν δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ ὁποῖος καὶ ἐκεῖνα παρήνεσε καὶ εἰς αὐτὰ ἔμελλε νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν μορφήν, τότε ἀσκόπως μοῦ τὰ λέγεις αὐτά, ὦ Παῦλε, καὶ δὲν ἐμπνέεις κανένα φόβον εἰς τοὺς ἀκροατάς. Καὶ δύναται ὁ ἀκούων νὰ εἴπῃ, ὅτι ἂν ἐκεῖνος εἶναι κάποιος ἄλλος Θεὸς καὶ ἄλλος εἶναι αὐτός, δὲν θὰ κρίνῃ ὁπωσδήποτε αὐτὰ κατὰ τὴν γνώμην ἐκείνου, οὔτε ὑπακούει εἰς τοὺς ἰδίους νόμους. Διότι ἐὰν ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπεφάσισε νὰ κολάσῃ καὶ νὰ τιμωρήσῃ ὅλους, τότε τί μὲ φοβίζεις μὲ φαντάσματα; D Ἐγὼ ἔχω ἄλλον Κύριον, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ μὲ κρίνῃ. Ὥστε, ἐὰν ἦτο ἄλλος ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς καὶ ἄλλος ὁ Θεὸς τῆς Καινῆς, τότε ὁ Παῦλος θὰ ἐπετύγχανε τὸ ἀντίθετον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκεν. Διότι ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐφόβιζε τὸν ἀκροατήν, ἀλλὰ καὶ

8. Ὁ Μαρκίων καὶ ὁ Μάνης ἦσαν αἱρετικοί, οἱ ὁποῖοι ἐδίδασκον ὅτι ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦτο ἄλλος καὶ κατώτερος ἀπὸ τὸν Θεὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

θὰ τὸν ἀπήλλασσεν ἀπὸ κάθε ἀγωνίαν καὶ φόβον. Πρᾶγμα ποὺ δὲν θὰ τὸ ἐπάθαινε οὔτε ἕνας τυχαῖος καὶ ἐντελῶς ἀνόητος, ὄχι ὁ Παῦλος, ποὺ εἶναι πλήρης ἀπὸ τόσην σοφίαν. Ὅθεν εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτός, ποὺ ἔστρωσε κάτω νεκροὺς καὶ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ποὺ πρόκειται νὰ τιμωρήσῃ ἐξ ἡμῶν ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν. Διότι ἐὰν δὲν ἦτο ὁ ἴδιος (θὰ τὸ ἐπαναλάβω) δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μᾶς ἐφόβιζε διὰ τὰ μέλλοντα μὲ ἐκεῖνα ποὺ ἔγιναν ἀπὸ αὐτὸν εἰς τὸ παρελθόν. E Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ὁ ἴδιος, εἰσήγαγεν εἰς αὐτοὺς ἀναντίρρητον τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν δεικνύων, ὅτι πρέπει νὰ φοβοῦνται. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν αὐτὸς ποὺ ἐτιμώρησε τοὺς προπάτοράς μας, ὅταν ἡμάρτανον, νὰ λυπηθῇ ἡμᾶς, ὅταν ὑποπίπτωμεν εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα.

Ἀξίζει λοιπὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διηγήσεως καὶ νὰ διερευνήσωμεν μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν κάθε λέξιν. «Δὲν θέλω νὰ ἀγνοῆτε σεῖς, ἀδελφοί». Ἐκάλεσε τοὺς μαθητὰς ἀδελφοὺς προσφωνῶν αὐτοὺς ὄχι μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀξίας, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης. Διότι ἐγνώριζεν, ἐγνώριζε σαφῶς, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἴσον μὲ τὴν ἀγάπην, ὅτι καὶ τὸ μέγιστον εἶδος τῆς ἀξίας, εἶναι τὸ εἶδος τῆς ἀγάπης. 233 A Αὐτὸ λοιπὸν πρῶτον νὰ μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς. Καὶ ἂν μερικοὶ εἶναι πολὺ κατώτεροί μας, νὰ τοὺς καλῶμεν μὲ τὰ ὀνόματα τῆς στοργικῆς μερίμνης, ὄχι μόνον ἐλευθέρους ἀλλὰ καὶ δούλους, ὄχι μόνον πλουσίους ἀλλὰ καὶ πτωχούς, διότι καὶ ὁ Παῦλος ὄχι μόνον τοὺς πλουσίους μεταξὺ τῶν Κορινθίων, οὔτε τοὺς ἐλευθέρους καὶ ὀνομαστοὺς καὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδιώτας καὶ τοὺς δούλους καὶ ὅλους γενικῶς τοὺς ἐτίμησε μὲ αὐτὴν τὴν προσηγορίαν. Διότι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπάρχει δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος, οὔτε βάρβαρος, οὔτε Σκύθης, οὔτε σοφός, οὔτε ἄσοφος, ἀλλὰ κάθε ἀνισότης κοσμικῆς ἀξίας ἔχει καταργηθῆ.[9] B Καὶ τί τὸ παράδοξον, ἐὰν ὁ Παῦλος ἐκάλεσεν ἔτσι τοὺς ὁμοδούλους του, ἀφοῦ καὶ ὁ Δεσπότης αὐτοῦ ἐκάλεσε καθ' ὅμοιον τρόπον τὴν ἰδικήν μας φύσιν, λέγων τὰ ἑξῆς: «Θὰ φανερώσω τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς ἀδελφούς μου ἐν μέσῳ συναθροίσεως λαοῦ πολλοῦ θὰ σὲ δοξολογήσω».[10] Ὄχι μόνον λοιπὸν μᾶς ἀπεκάλεσεν ἀδελφούς, ἀλλὰ ἠθέλησε καὶ νὰ γίνῃ ἀδελφός μας καὶ ἔγινε ἐνδυθεὶς

9. Παρβλ. Γαλ. 3, 28.
10. Ψαλ. 21, 23.

τὴν ἰδικήν μας σάρκα καὶ λαβὼν τὴν ἰδικήν μας φύσιν. Καὶ αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἐθαύμαζεν ὁ Παῦλος καὶ ἔλεγε: «Διότι ἀναμφιβόλως ὁ Θεὸς δὲν ἔρχεται νὰ βοηθήσῃ ἀγγέλους, ὁπότε, ἀφοῦ οἱ ἄγγελοι εἶναι ἄσαρκοι, καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ φορέσῃ σάρκα, ἀλλὰ ἔρχεται εἰς βοήθειαν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀβραάμ. Ὤφειλε λοιπὸν προκειμένου νὰ βοηθήσῃ ἀνθρώπους, νὰ ἐξομοιωθῇ καθ' ὅλα πρὸς τοὺς ἀδελφούς του τούτους».[11] Καὶ πάλιν: «Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ ἔχουν συμμετάσχει ὅλα τῆς ἀσθενοῦς καὶ φθαρτῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς παρομοίως μετέσχε τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἀληθῶς ἐνηνθρώπισεν».[12] Ἀκούοντες λοιπὸν ὅλα αὐτά, ἂς ἐκδιώξωμεν ἀπὸ τὴν ψυχήν μας τὴν ἀλαζονείαν καὶ ἔπαρσιν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν C καὶ ἂς φροντίζωμεν μὲ κάθε προσπάθειαν νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦτο, νὰ καλῶμεν δηλαδὴ τοὺς πλησίον μὲ ὀνόματα ποὺ περιέχουν στοργὴν καὶ τιμήν. Καὶ ἂν αὐτὸ τὸ ἐπίτευγμα φαίνεται, ὅτι εἶναι μικρὸν καὶ ἁπλοῦν, ὅμως εἶναι αἴτιον μεγάλων ἀγαθῶν, ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον πολλὰς φορὰς προκαλεῖ πολλὰς καὶ μεγάλας φιλονεικίας καὶ ἔριδας καὶ ἔχθρας.

Καὶ ὄχι μόνον αὐτὴν τὴν ῥῆσιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἑξῆς. Διότι δὲν ἐτέθη ἄνευ λόγου. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε «δὲν θέλω νὰ ἀγνοῆτε σεῖς, ἀδελφοί» προσέθεσε «ὅτι ὅλοι οἱ προπάτορές μας». Δὲν εἶπεν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, οὔτε αὐτοὶ ποὺ ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ τί εἶπε; D «οἱ προπάτορές μας ὅλοι», δεικνύων μαζὶ καὶ τὴν ἰδικήν του ταπεινοφροσύνην, διότι δὲν ἠρνεῖτο τὴν συγγένειάν του πρὸς ἐκείνους, ἂν καὶ ὑπερεῖχεν αὐτῶν τόσον πολὺ κατὰ τὴν ἀρετήν, καὶ ταυτοχρόνως ἀποστομώνων τὴν ἀναίσχυντον γλῶσσαν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι διαβάλλουν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Διότι, ἂν ᾐσθάνετο ἀπέχθειαν δι' ἐκείνην, δὲν θὰ ἔκαμνε μὲ τὰ καλύτερα ὀνόματα μνείαν τῶν γεγονότων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὅλα διαβλητά. Ἔπειτα λέγει «ὅλοι». Καὶ αὐτὸ δὲν ἐλέχθη ἄνευ λόγου, οὔτε προχείρως, ἀλλὰ μὲ πολλὴν σοφίαν. Διότι δὲν τὸ εἶπε μίαν φορὰν καὶ κατόπιν ἐσιώπησεν, ἀλλὰ τὸ εἶπε καὶ δυὸ καὶ τρεῖς καὶ πολλὰς φοράς, διὰ νὰ κατανοήσῃς, E ὅτι δὲν τὸ προσέθεσεν ἔτσι προχείρως καὶ παρεμπιπτόντως. Διότι ἀφοῦ εἶπε «ὅλοι οἱ προπάτορές μας ἦσαν ὑπὸ τὴν σκέπην

11. Ἑβρ. 2 16-17.
12. Ἑβρ. 2, 14.

καὶ τὴν προστασίαν τῆς νεφέλης», προσέθεσε: «Καὶ ὅ λ ο ι ἠξιώθησαν νὰ περάσουν ἀσφαλῶς διὰ μέσου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ ὅ λ ο ι μὲ ἐμπιστοσύνην ἠκολούθησαν τὸν Μωϋσῆν καὶ ἡνώθησαν μαζὶ μὲ αὐτὸν σὰν διὰ βαπτίσματος, καὶ ὅ λ ο ι ἔφαγαν τὴν αὐτὴν τροφὴν τοῦ μάννα, ποὺ τοὺς ἐδίδετο μὲ ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος, καὶ ὅ λ ο ι ἔπιον τὸ αὐτὸ ποτόν, τὸ ὁποῖον μὲ ὑπερφυσικὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν ἀνέβλυσεν». Ἤκουσες λοιπὸν πῶς ἔθεσε πολλὰς φορὰς τὸ ὅ λ ο ι; Καὶ δὲν θὰ τὸ ἔκαμνεν αὐτό, ἂν δὲν ἤθελε νὰ ὑποδηλώσῃ ἕνα μέγα καὶ θαυμαστὸν μυστήριον. 234 A Διότι ἂν τὸ ἔθετεν ἁπλῶς, χωρὶς ἰδιαιτέραν σημασίαν, ἦτο ἀρκετὸν νὰ τὸ εἴπῃ μίαν φορὰν καὶ νὰ μὴ τὸ ἐπαναλάβῃ λέγων ὡς ἑξῆς: «Ὅλοι οἱ προπάτορές μας ἦσαν ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν προστασίαν τῆς νεφέλης καὶ ἠξιώθησαν νὰ περάσουν ἀσφαλῶς διὰ μέσου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ μὲ ἐμπιστοσύνην ἠκολούθησαν τὸν Μωϋσῆν καὶ ἡνώθησαν μαζὶ μὲ αὐτὸν σὰν διὰ βαπτίσματος, καὶ ἔφαγον τὴν αὐτὴν τροφὴν τοῦ μάννα, καὶ ἔπιον τὸ αὐτὸ ποτόν, τὸ ὁποῖον μὲ ὑπερφυσικὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν ἀνέβλυσεν». Τώρα ὅμως δὲν ἐξεφράσθη ἔτσι, ἀλλὰ εἰς κάθε περίπτωσιν ἔθεσε τὸ «ὅ λ ο ι» καὶ ἔτσι μᾶς ἤνοιξε μίαν μεγάλην θύραν διὰ τὴν νοοτροπίαν του, ὥστε νὰ κατανοήσωμεν τὴν σοφίαν του. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν μνημονεύει συνεχῶς τὴν ἰδίαν λέξιν; Θέλει νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ συγγένεια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς τὴν Καινὴν καὶ ὅτι αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει ἡ Παλαιὰ εἶναι ἡ προτύπωσις καὶ ἡ σκιὰ ὅσων ἔμελλον νὰ συμβοῦν. Καὶ πρῶτον μὲ αὐτὸ δεικνύει τὴν συμφωνίαν τῶν Γραφῶν.

B Θέλων δηλαδὴ νὰ δείξῃ, ὅτι ὅπως εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ δούλου καὶ ἐλευθέρου, οὔτε μεταξὺ ξένου καὶ πολίτου, οὔτε μεταξὺ γέροντος καὶ νέου, σοφοῦ καὶ ἀσόφου, οὔτε μεταξὺ ἰδιώτου καὶ ἄρχοντος, οὔτε μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρός, ἀλλὰ κάθε ἡλικία καὶ κάθε ἀξία, καὶ τὰ δύο φῦλα, ἐμβαπτίζονται εἰς τὴν κολυμβήθραν ἐκείνων τῶν ὑδάτων καὶ λαμβάνουν ὅλοι τὴν ἰδίαν κάθαρσιν, εἴτε βασιλεὺς εἶναι κανείς, εἴτε πτωχός. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μέγιστον τεκμήριον τῆς ἰδικῆς μας εὐγενείας, ὅτι εἰσάγομεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς πίστεώς μας ἐξ ἴσου καὶ τὸν ἐπαίτην καὶ τὸν βασιλέα καὶ εἰς τίποτε δὲν πλεονεκτεῖ ὁ εἷς τοῦ ἄλλου κατὰ τὴν μύησιν. Ἔτσι λοιπὸν καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐτέθη συνεχῶς τὸ «ὅλοι». C Διότι δὲν δύνασαι νὰ εἴπῃς, ὅτι ὁ

μὲν Μωϋσῆς ἐπέρασε διὰ ξηρᾶς, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι διὰ θαλάσσης, οὔτε ὅτι οἱ μὲν εὔποροι ἐπέρασαν ἀπὸ ἄλλον δρόμον καὶ οἱ πτωχοὶ ἀπὸ ἄλλον, οὔτε ὅτι αἱ γυναῖκες ἦσαν κάτω ἀπὸ τὸν ἀέρα, οἱ δὲ ἄνδρες ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν προστασίαν τῆς νεφέλης, ἀλλὰ λέγει ὅτι «ὅ λ ο ι» πέρασαν διὰ θαλάσσης καὶ ὅτι «ὅ λ ο ι» ἦσαν ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν προστασίαν τῆς νεφέλης καὶ ὅτι ὅ λ ο ι» μὲ ἐμπιστοσύνην ἠκολούθησαν τὸν Μωϋσῆν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάβασις ἐκείνη ἦτο ἡ προτύπωσις τοῦ μελλοντικοῦ βαπτίσματος, ἔπρεπε τοῦτο νὰ διατυπωθῇ πρῶτον, τὸ ὅτι «ὅ λ ο ι» ἀπήλαυσαν τὰ ἴδια, ὅπως καὶ ἐδῶ ὅλοι μετέχουν τῶν ἰδίων ἐξ ἴσου. Καὶ πῶς, θὰ εἴπῃς, ἐκεῖνο δύναται νὰ εἶναι ἡ προτύπωσις τῶν παρόντων; Ἂν μάθῃς πρῶτα τί εἶναι προτύπωσις καὶ τί εἶναι ἀλήθεια, D τότε θὰ σοῦ δώσω τὴν ἐξήγησιν τοῦ πράγματος.

Τί εἶναι λοιπὸν σκιὰ καὶ τί εἶναι ἀλήθεια; Ἂς φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας ζωγραφίζουν οἱ ζωγράφοι. Εἶδες πολλὰς φορὰς αὐτοκρατορικὴν εἰκόνα ζωγραφισμένην μὲ κυανοῦν χρῶμα, ἔπειτα τὸν ζωγράφον νὰ σύρῃ λευκὰς γραμμὰς καὶ νὰ σχεδιάζῃ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον καὶ ἵππους νὰ παρίστανται, καὶ δορυφόρους καὶ ἐχθροὺς δεμένους καὶ ὑποταγμένους. Ἀλλ' ὅμως, καθὼς τὰ βλέπεις νὰ σκιαγραφοῦνται, οὔτε γνωρίζεις τὸ πᾶν, οὔτε ἀγνοεῖς τὸ πᾶν, ἀλλὰ γνωρίζεις ἀμυδρῶς, ὅτι ζωγραφίζεται ἄνθρωπος καὶ ἵππος. Ποῖος δὲ εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ποῖος εἶναι ὁ ἐχθρός, δὲν τὸ γνωρίζεις ἀπολύτως, E μέχρις ὅτου ἔλθῃ ἡ ἀλήθεια τῶν χρωμάτων καὶ καταστήσῃ σαφεστέραν τὴν ὄψιν. Ὅπως λοιπὸν εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνης τῆς εἰκόνος δὲν ἀπαιτεῖς τὸ πᾶν πρὶν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τῶν χρωμάτων, ἀλλὰ ἂν λάβῃς κάποιαν ἀμυδρὰν γνῶσιν τῶν γινομένων, πιστεύεις ὅτι ἡ σκιαγράφησις εἶναι πλήρης καὶ τελεία, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον νὰ σκεφθῇς καὶ διὰ τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην καὶ μὴ ἀπαιτήσῃς νὰ μάθῃς τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἀλήθειαν εἰς τὴν προτύπωσιν. Καὶ θὰ δυνηθῶμεν νὰ σὲ διδάξωμεν πῶς εἶχε κάποιαν συγγένειαν ἡ Παλαιὰ πρὸς τὴν Καινὴν καὶ ἐκείνη ἡ διάβασις (τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης) πρὸς τὸ ἰδικόν μας βάπτισμα. 235 A Καὶ ἐκεῖ ὕδωρ, καὶ ἐδῶ ὕδωρ. Ἐδῶ κολυμβήθρα, ἐκεῖ πέλαγος. Ὅλοι ἐδῶ ἐμβαπτίζονται εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐκεῖ ἐπίσης ὅλοι. Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ὑπάρχει ἡ συγγένεια. Λοιπὸν θέλεις νὰ μάθῃς τὴν ἀλήθειαν τῶν χρωμάτων; Ἐκεῖ μὲν ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον διὰ μέ-

σου τῆς θαλάσσης, ἐδῶ δὲ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν. Καὶ ἐκεῖ μὲν κατεποντίζετο ὁ Φαραώ, ἐδῶ δὲ καταποντίζεται ὁ διάβολος. Ἐκεῖ ἀπεπνίγοντο οἱ Αἰγύπτιοι, ἐδῶ ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος μὲ τὰς ἁμαρτίας του καταχώνεται. Καὶ κοίταξε τὴν συγγένειαν τῆς προτυπώσεως πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀληθείας ἐν σχέσει πρὸς τὴν προτύπωσιν. Διότι δὲν πρέπει οὔτε ἡ προτύπωσις νὰ εἶναι ἐντελῶς ξένη πρὸς τὴν ἀλήθειαν, B διότι ἄλλως δὲν θὰ ἦτο προτύπωσις. Οὔτε πάλιν νὰ ἐξισώνεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διότι τότε θὰ εἶναι ἀλήθεια καὶ ἡ προτύπωσις. Ἀλλὰ πρέπει νὰ μείνῃ εἰς τὰ ὅρια τοῦ ἰδικοῦ της χαρακτῆρος καὶ οὔτε νὰ περιέχῃ ὅλην τὴν ἀλήθειαν, οὔτε νὰ εὑρίσκεται πάλι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Διότι ἂν ἡ προτύπωσις ἔχῃ τὸ πᾶν, εἶναι καὶ αὐτὴ ἀλήθεια, ἂν πάλι ἐκπέσῃ ἀπὸ τὸ πᾶν, τότε δὲν δύναται νὰ εἶναι προτύπωσις. Ἀλλὰ πρέπει ἐν μέρει νὰ περιέχῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐν μέρει νὰ ἐπιφυλάσσεται δι' αὐτήν. Μὴ μοῦ ζητήσῃς λοιπὸν τὸ πᾶν ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἀλλὰ νὰ θεωρῇς ὅτι εἶναι ἀρκετόν, ἀκόμη καὶ ἂν λάβῃς μικρὰς καὶ ἀμυδρὰς ἐνδείξεις.

Ποῦ εὑρίσκεται λοιπὸν ἡ συγγένεια τῆς προτυπώσεως πρὸς τὴν ἀλήθειαν; C Εἰς τὸ ὅτι ἐκεῖ «ὅλοι» καὶ ἐδῶ «ὅλοι». Ὅτι ἐκεῖ δι' ὕδατος, καὶ ἐδῶ δι' ὕδατος. Ὅτι ἐκεῖνοι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν δουλείαν, καὶ ἡμεῖς ἐπίσης ἀπηλλάγημεν ἀπὸ τὴν δουλείαν, ἀλλὰ ὄχι ἀπὸ τὴν ἰδίαν δουλείαν. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι μὲν ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Αἰγυπτίων, ἐνῷ ἡμεῖς ἀπηλλάγημεν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν δαιμόνων. Ἐκεῖνοι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν βαρβάρων, ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας. Ἐκεῖνοι ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἡμεῖς ἐπίσης, ἀλλὰ ὄχι πρὸς τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ ἡμεῖς ἐπανήλθομεν πρὸς ἐλευθερίαν πολὺ λαμπροτέραν. Ἐὰν δὲ τὰ ἰδικά μας εἶναι μεγαλύτερα καὶ ὑπερέχουν ἐκείνων, μὴ ἐκπλήττεσαι. Διότι αὐτὸ κυρίως εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἀληθείας, τὸ νὰ ἔχῃ μεγάλην ὑπεροχὴν ἐν σχέσει πρὸς τὴν προτύπωσιν, καὶ ὄχι ἐναντίωσιν καὶ σύγκρουσιν. Τί εἶναι ὅμως ἐκεῖνο τὸ «Πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν»; D Ἴσως εἶναι κάπως ἀσαφὴς ἡ φράσις. Λοιπὸν θὰ προσπαθήσω νὰ τὴν καταστήσω σαφεστέραν. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων τότε ἦτο ἁπλωμένη θάλασσα καὶ διετάσσοντο νὰ διαβοῦν μίαν παράδοξον καὶ θαυμαστὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν δὲν διέβη κανεὶς ποτὲ ἐκ τῶν ἀνθρώπων. Ἐδίσταζον καὶ ὑπεχώρουν καὶ ἐδυσφό-

ρουν. Διέβη πρῶτος ὁ Μωϋσῆς καὶ ἐπέτυχεν, ὥστε νὰ τὸν ἀκολουθήσουν μὲ εὐκολίαν ὅλοι. Αὐτὸ σημαίνει τὸ «εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν». Ὅτι δηλαδὴ ἐπίστευσαν εἰς ἐκεῖνον καὶ ἔτσι ἔλαβον τὸ θάρρος νὰ πατήσουν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα, ἀφοῦ εἶχαν ὁδηγὸν εἰς τὴν ὁδοιπορίαν των. Τὸ ἴδιον ἔγινε καὶ μὲ τὸν Χριστόν. Ἀφοῦ δηλαδὴ μᾶς ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ μᾶς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν, μᾶς ὡδήγησε πρὸς τὴν βασιλείαν, E ἀκολουθήσας πρῶτος αὐτὸς τὴν ὁδὸν αὐτὴν καὶ ἀναβὰς πρῶτος εἰς τοὺς οὐρανούς. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνοι ἐστηρίχθησαν εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ ἀπετόλμησαν αὐτὴν τὴν ὁδοιπορίαν, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἐστηρίχθημεν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀποτολμῶμεν αὐτὴν τὴν ἀποδημίαν. Καὶ ὅτι αὐτὸ σημαίνει τὸ «εἰς Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν» εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν. Διότι δὲν ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Μωϋσέως. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς ἔχωμεν τὸν Ἰησοῦν ὄχι μόνον ἀρχηγόν, ἀλλὰ καὶ βαπτιζόμεθα εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐνῷ ἐκεῖνοι δὲν ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Μωϋσέως, καὶ δι' αὐτὸ νὰ μὴ ταράσσεσαι. Διότι εἶπα, ὅτι ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ ἔχῃ κάποιαν ὑπεροχὴν μεγάλην καὶ ἀνέκφραστον. 236
A Εἶδες λοιπὸν εἰς τὸ βάπτισμα ποία εἶναι ἡ προτύπωσις καὶ ποία εἶναι ἡ ἀλήθεια;

Ἂς σοῦ δείξω τώρα καὶ τὴν τράπεζαν καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων, πῶς σκιαγραφεῖται ἐκεῖ, ἂν πάλι δὲν μοῦ ζητῇς τὸ ὅλον, ἀλλὰ ἂν ἐξετάσῃς τὰ γινόμενα κατὰ τέτοιον τρόπον, ὅπως εἶναι εὔλογον νὰ τὸ ἴδῃς εἰς τὴν σκιαγραφίαν καὶ τοὺς τύπους. Ἀφοῦ δηλαδὴ ὡμίλησε διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν νεφέλην καὶ τὸν Μωϋσῆν, προσέθεσε πάλιν: «Καὶ ὅλοι ἔφαγον τὴν αὐτὴν τροφὴν τοῦ μάννα, ποὺ τοὺς ἐδίδετο μὲ ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος».[13] Ὅπως σύ, λέγει, ὅταν ἀναβαίνῃς ἀπὸ τὴν κολυμβήθραν τῶν ὑδάτων, τρέχεις εἰς τὴν τράπεζαν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι, ἀφοῦ ἀνέβησαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, προσῆλθον εἰς τράπεζαν πρωτοφανῆ καὶ παράδοξον, ἐννοῶ τὸ μάννα. Καὶ πάλιν, ὅπως σὺ ἔχεις παράδοξον ποτόν, B τὸ αἷμα τὸ σωτήριον, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι εἶχον μίαν παράδοξον πόσιν, ὄχι ἀπὸ πηγὰς τὰς ὁποίας εὗρον, οὔτε ἀπὸ ποταμοὺς ποὺ ἔτρεχον, ἀλλὰ ἀπὸ σκληρὰν καὶ ἄνυδρον πέτραν ἐδέχθησαν ἀφθονίαν ὑδάτων. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ πόμα αὐτὸ τὸ ὠνόμασε πνευματικόν, ὄχι διότι ἦτο ἐκ φύσεως τέτοιο, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔγινε τέτοιο ἀπὸ τὸν τρό-

13. Α΄ Κορινθ. 10, 3.

πον πού τούς έχορηγήθη. Δέν τούς έδόθη συμφώνως πρός τήν λειτουργίαν τών φυσικών νόμων, άλλά μέ τήν έπενέργειαν τοῦ Θεοῦ πού τούς ὡδήγει. Πρᾶγμα τό ὁποῖον τό ἐπεξήγησε καί αὐτό. Διότι ὅταν εἶπε «καί ὅλοι ἔπινον τό αὐτό ποτόν, τό ὁποῖον μέ ὑπερφυσικήν πνευματικήν ἐνέργειαν ἀνέβλυσε»,[14] τό δέ πινόμενον ἦτο ὕδωρ, θέλων νά δείξῃ, ὅτι τό ὕδωρ αὐτό τό ὠνόμασε «Πνευματικόν», C ὄχι διά τήν φύσιν του, ἀλλά διά τόν τρόπον μέ τόν ὁποῖον ἐχορηγήθη προσέθεσε: «Διότι ἔπινον ἀπό ὑπερφυσικήν καί ἀόρατον πέτραν, πού τούς ἠκολούθει, ἡ πέτρα δέ αὐτή ἦτο ὁ Χριστός».[15] Δέν ἦτο ἡ φύσις τοῦ λίθου, λέγει, πού ἀνέβλυζε τάς πηγάς ἐκείνας, ἀλλά ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ πού ἐνήργει.

Εἰς τό σημεῖον αὐτό ἀνέτρεψεν ἐκ θεμελίων καί τήν αἵρεσιν τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως. Διότι, ἐάν αὐτός πού ἐνήργει ὅλα ἐκεῖνα ἦτο ὁ Χριστός πῶς λέγουν ὅτι αὐτός ὑπάρχει ἀπό τότε πού τόν ἐγέννησε ἡ Μαρία; Ὅταν δηλαδή αὐτά πού συνέβησαν εἰς τήν ἔρημον, συνέβησαν πρίν ἀπό τήν Μαρίαν, D καί ὅλα ἐκεῖνα τά εἶχε κάμει ὁ Χριστός κατά τά λεγόμενα τοῦ Παύλου, εἶναι ἀνάγκη καί πρίν ἀπό τήν γέννησιν αὐτήν καί πρίν ἀπό τόν τοκετόν αὐτόν νά ὑπῆρχεν ἐκεῖνος. Διότι ὁ μή ὑπάρχων δέν ἦτο δυνατόν, ὡς γνωστόν, νά ἐνεργήσῃ τόσον θαυμαστά καί παράδοξα πράγματα. Ὅπως δηλαδή ὅταν εἶπε, ὅτι «ὅλοι ἠξιώθησαν νά περάσουν ἀσφαλῶς διά μέσου τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης»,[16] ἐφανέρωσεν ὅτι ἡ εὐγένεια τῆς Ἐκκλησίας προδιετυπώθη καί προεικονίσθη ἀπό πολύ παλαιά. Ἔτσι, ὅταν εἶπε «ὅλοι ἔφαγαν τήν αὐτήν τροφήν τοῦ μάννα, πού τούς ἐδίδετο μέ ὑπερφυσικήν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος»,[17] ὑπηνίχθη αὐτό ἀκριβῶς. Ὅπως δηλαδή εἰς τήν Ἐκκλησίαν δέν μεταλαμβάνει ἄλλου μέν σώματος ὁ πλούσιος καί ἄλλου ὁ πτωχός, οὔτε ἐπίσης ἄλλου αἵματος ὁ ἕνας καί ἄλλου ὁ ἄλλος, ἔτσι καί τότε, δέν ἐλάμβανεν ἄλλο μάννα ὁ πλούσιος καί ἄλλο ὁ πτωχός. Οὔτε ἐκεῖνος ἔπινεν ἀπό ἄλλην πηγήν, καί αὐτός ἀπό ἄλλην κατωτέραν. E Ἀλλά ὅπως τώρα ἡ ἰδία τράπεζα, τό ἴδιον ποτήριον, ἡ ἰδία τροφή εὑρίσκεται μπροστά εἰς ὅλους πού εἰσέρχονται ἐδῶ, ἔτσι καί τότε εὑρίσκετο μπροστά εἰς ὅλους τό ἴδιον μάννα, ἡ ἰδία πηγή. Καί τό πλέον θαυμαστόν καί παράδοξον εἶναι, ὅτι κάποτε κατά τόν καιρόν ἐκεῖνον, μερικοί ἐπεχείρησαν νά συλλέξουν περισσότερον ἀπό ὅσον ἐχρειάζοντο, καί δέν ἐκέρδισαν τίποτε ἀπό τήν πλεονεξίαν των. Ἀλλά καθ' ὅσον χρόνον ἐτίμων τήν ἰσότητα, τό μάννα ἔμεινε μάννα. Ὅταν ὅμως ἐπεθύμησαν νά πλεονεκτήσουν, τότε ἡ πλεονεξία των ἔκαμε τό μάννα σκώληκας. Καί ὅμως αὐτό δέν τό ἔκαμνον μέ ζημίαν τῶν ἄλλων, 227 A διότι δέν ἥρπαζον τήν τροφήν τῶν πλησίον καί ἔτσι συνέλεγον περισσότερον, ἀλλά κατεδικάσθησαν ἁπλῶς διότι ἐπεθύμησαν τό περισσότερον. Διότι, ἄν καί δέν ἠδίκουν καθόλου τόν πλησίον, ἔβλαπτον ὅμως τά μέγιστα τόν ἑαυτόν των, διότι μέ τόν τρόπον αὐτόν τῆς συλλογῆς συνήθιζον εἰς τήν πλεονεξίαν. Ὥστε τό ἴδιον ἦτο μαζί καί τροφή καί διδασκαλία θεογνωσίας. Διότι ταυτοχρόνως ἔτρεφε τά σώματα καί ἐμόρφωνε τήν ψυχήν. Καί δέν ἔτρεφε μόνον, ἀλλά ἀπήλλασσε καί ἀπό τούς κόπους. Διότι δέν ἐχρειάζετο νά ζεύξουν βοῦς, οὔτε νά σύρουν ἄροτρον, οὔτε νά ἀνοίξουν αὔλακας, οὔτε νά περιμένουν ἔτος ὁλόκληρον, B ἀλλά εἶχον ἑτοίμην τήν τράπεζαν, πρόσφατον, νέαν καί καθημερινήν. Καί ἐκεῖνο τό εὐαγγελικόν παράγγελμα «μή μεριμνᾶτε διά τήν αὔριον»[18] τούς τό ἐδίδασκεν μέ ἔργα. Διότι δέν εἶχον κανένα κέρδος ἀπό τήν μέριμναν αὐτήν. Ἐφ' ὅσον, ἐάν κανείς συνεκέντρωνε περισσότερα, κατεστρέφετο καί ἐχάνετο, καί αὐτό πού ἐγίνετο ἀπετέλει μόνον καταδίκην τῆς πλεονεξίας.

Ἔπειτα διά νά μή νομίζουν, ὅτι ἐκείνη ἡ βροχή ἔπιπτε μέ τήν λειτουργίαν τῶν φυσικῶν νόμων, κατά τήν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου δέν ἐγίνετο τίποτε τέτοιο, καί ἔτσι ὁ Θεός ἐδίδασκεν αὐτούς καί τά δύο, ὅτι δηλαδή κατά τάς προηγουμένας ἡμέρας αὐτός ἐπροκάλει αὐτήν τήν θαυμαστήν καί παράδοξον βροχήν C καί ὅτι κατά τήν ἡμέραν ἐκείνην τήν ἐσταμάτα δι' αὐτό, ὥστε καί παρά τήν θέλησίν των νά διαπαιδαγωγοῦνται νά μή ἐργάζωνται τήν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου. Καί ὄχι μόνον διά τήν τροφήν, ἀλλά καί διά τά ἐνδύματα καί τά ὑποδήματα καί δι' ὅλα τά ἄλλα, ἦτο δυνατόν νά ἴδῃς εἰς τήν πρᾶξιν νά ἐκτελοῦνται τά παραγγέλματα τῶν ἀποστόλων. Δέν εἶχον οἰκίαν, οὔτε τράπεζαν, οὔτε κλίνην, οὔτε δεύτερον ἱμάτιον, οὔτε ὑποδήματα, διότι ἔτσι τά ἐρρύθμισεν ὁ Θεός.

14. Α' Κορινθ. 10, 4.
15. Α' Κορινθ. 10, 4.
16. Α' Κορινθ. 10, 4.
17. Α' Κορινθ. 10, 3.

18. Παρβλ. Ματθ. 6, 34.

Κοίταξε νὰ ἴδης πόσον μεγάλη εἶναι ἡ συγγένεια τῆς Παλαιᾶς πρὸς τὴν Καινήν. Καθ' ὃν τρόπον δηλαδὴ ὁ Χριστὸς διεμόρφωσε τοὺς ἀποστόλους σχετικῶς μὲ τὰ ἀναγκαῖα, D κατὰ τὸν ἴδιον καὶ εἰς ἐκείνους ἐφηρμόζετο ἕνας τρόπος ζωῆς καὶ ὅλη ἡ δημιουργία προητοιμάσθη διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ἐκείνων Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔγιναν αὐτά, θὰ εἴπης; Ἐπρόκειτο νὰ συγκεντρώση αὐτοὺς εἰς ἕνα μέρος τῆς οἰκουμένης καὶ νὰ τοὺς διατάξη νὰ τὸν λατρεύουν συνεχῶς ἐκεῖ, καὶ νὰ μὴ ἱδρυθῆ πουθενὰ εἰς ἄλλο μέρος τῆς οἰκουμένης μήτε ναός, μήτε βωμός, ἀλλὰ ἐκεῖ νὰ τοῦ προσφέρουν καὶ ἀφιερώματα καὶ θυσίας, καὶ νὰ τελοῦν ἑορτάς, καὶ νὰ ἀναγιγνώσκουν τὸν νόμον, καὶ νὰ ἐκπληρώνουν ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἁγιασμὸν αὐτόν. Διὰ νὰ μὴ νομίζουν λοιπόν, ὅτι μὲ τὸν καθωρισμένον τρόπον λατρείας εἶναι ἐκεῖ περιωρισμένη καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ E καὶ νομίσουν ὅτι αὐτὸς εἶναι ἕνας τοπικὸς Θεός, ἐπρόλαβε καὶ ἐπέδειξε τὴν δύναμίν του εἰς τὴν ξένην χώραν, εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ποὺ τὸν ἐλάτρευε, κανεὶς ποὺ νὰ τὸν προσκυνῆ. Καὶ ἡ κτίσις ὑπηρέτει ἀντιθέτους καταστάσεις μὲ τὰ ἔργα της, πείθουσα καὶ τοὺς ἀπίστους νὰ σκεφθοῦν, ὅτι ἡ δημιουργία ἔγινεν ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ αὐτόν. Καὶ πράγματι, ἡ θάλασσα ἄλλους μὲν ἔπνιγεν, ἄλλους δὲ τοὺς διέσωζεν. Καὶ ὁ ἀὴρ τὴν μίαν στιγμὴν ἔφερε χάλαζαν καὶ κατέστρεφε τοὺς βαρβάρους, καὶ τὴν ἄλλην ἔφερε μάννα καὶ διέτρεφε τοὺς Ἰουδαίους. Ἡ γῆ ἐπίσης τὴν μίαν φορὰν παρῆγε σκνίπας διὰ νὰ τιμωρήση τοὺς ἐχθρούς, καὶ τὴν ἄλλην ὄρτυγας πρὸς σωτηρίαν τῶν ἰδικῶν του. 230 A Καὶ δι' ἐκείνους μὲν ἔγινε σκότος κατὰ τὴν ἡμέραν, ἐνῷ δι' αὐτοὺς ἔγινε φῶς κατὰ τὴν νύκτα. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ποὺ δίπλα τους ἔτρεχεν ὁ Νεῖλος, ἐχάνοντο ἀπὸ τὴν δίψαν καὶ τὴν ξηρασίαν. Αὐτοὶ δέ, ἐνῷ ἐστρατοπέδευον εἰς ξηρὰν καὶ ἄνυδρον ἔρημον, ἀπελάμβανον ἄφθονα ὕδατα. Καὶ ἐκείνους μὲν τοὺς κατενίκων οἱ βάτραχοι, ἐνῷ αὐτοὺς δὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς καταβάλουν οὔτε οἱ γίγαντες.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον μᾶς τὰ ὑπενθύμισεν αὐτὰ ὁ μακάριος Παῦλος; Διὰ τὸν λόγον ποὺ σᾶς εἶπα ἐξ ἀρχῆς, διὰ νὰ μάθης δηλαδὴ ὅτι οὔτε βάπτισμα, οὔτε ἄφεσις ἁμαρτημάτων, οὔτε γνῶσις, οὔτε κοινωνία μυστηρίων, οὔτε ἱερὰ τράπεζα, οὔτε ἡ μετάληψις τοῦ σώματος, B καὶ τοῦ αἵματος οὔτε κανένα ἄλλο ἀπ' αὐτὰ θὰ δυνηθῆ νὰ μᾶς ὠφελήση, ἐὰν δὲν διάγωμεν βίον ἐνάρετον καὶ θαυμαστὸν

καὶ ἀπηλλαγμένον ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν. Διότι πράγματι δι' αὐτὸν τὸν λόγον μᾶς τὰ ὑπενθύμισεν αὐτὰ καὶ κατέγραψε τὴν προτύπωσιν τοῦ βαπτίσματος διὰ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς νεφέλης, προδιέγραψε τὸν τύπον τῶν μυστηρίων μὲ τὸ μάννα καὶ τὴν πέτραν εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ἔτσι ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «ὅλοι ἔφαγαν τὴν αὐτὴν τροφὴν τοῦ μάννα, ποὺ τοὺς ἐδίδετο μὲ ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος καὶ ὅλοι ἔπιον τὸ αὐτὸ ποτόν, τὸ ὁποῖον μὲ ὑπερφυσικὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν ἀνέβλυσε», συνέχισεν: «Ἀλλὰ παρ' ὅλ' αὐτὰ ὁ Θεὸς δὲν εὐηρεστήθη μὲ τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ αὐτούς». Ὕστερ' ἀπὸ τόσα καὶ τόσον μεγάλα θαύματα, λέγει, C δὲν τοὺς ἠγάπησεν ὁ Θεός. Ἀλλὰ τί συνέβη; «Ἐστρώθησαν κάτω νεκροὶ εἰς τὴν ἔρημον».

Διατί λοιπὸν μᾶς τὰ λέγεις αὐτά, Παῦλε; «Ὅλα δὲ αὐτὰ ἔγιναν προφητικαὶ εἰκόνες ποὺ προλέγουν τί θὰ συμβῆ καὶ εἰς ἡμᾶς, ὥστε νὰ προσέχωμεν διὰ νὰ μὴ εἴμεθα ἐπιθυμηταὶ κακῶν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἐπεθύμησαν κακὰ καὶ ἐτιμωρήθησαν. Καὶ μὴ γίνεσθε μὲ τὰ εἰδωλόθυτα εἰδωλολάτραι, ὅπως ἔγιναν μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, καθὼς ἔχει γραφῆ εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου: «Ἐκάθισεν ὁ λαὸς νὰ φάγη καὶ νὰ πίη καὶ ἐσηκώθησαν μετὰ τὸ φαγητὸν καὶ ἔπαιζον χορεύοντες πρὸς τιμὴν τοῦ μόσχου».[19] Πρόσεχε τώρα τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου. Ἀνέφερε τὴν ἁμαρτίαν, ἀνέφερε τὴν αἰτίαν τῆς ἁμαρτίας, ἀνέφερε τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, διότι ἤθελε μὲ ὅλ' αὐτὰ νὰ μᾶς διδάξη ν' ἀποφύγωμεν τὴν μίμησιν αὐτῶν. Αἰτία τῆς ἁμαρτίας ἦτο ἡ λαιμαργία. Διότι «ἐκάθισεν ὁ λαὸς νὰ φάγη καὶ νὰ πίη». D Ἡ ἁμαρτία ἦτο αὐτὸ τὸ παιγνίδι καὶ ὁ χορὸς πρὸς τιμὴν τοῦ μόσχου. Ἔπειτα ἦλθεν ἡ τιμωρία, διότι «ἐστρώθησαν κάτω νεκροὶ εἰς τὴν ἔρημον». Καὶ πάλιν λέγει: «Ἀκόμη δὲ ἂς μὴ πορνεύωμεν, καθὼς μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπόρνευσαν».[20] Ἐδῶ δὲν ἀνέφερε τὴν αἰτίαν τῆς πορνείας, ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν. Ποίαν; «Ἔπεσαν νεκροὶ εἰς μίαν ἡμέραν εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες».[21] Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἀνέφερε τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔγινεν ἡ πορνεία; Διότι ἄφησεν εἰς τοὺς φιλοπόνους νὰ μελετήσουν τὴν ἱστορίαν καὶ νὰ μάθουν τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ. Αὐτὸς εἶναι ἕνας τρόπος θεραπείας, τὸ νὰ λέγης δηλαδὴ ἀπὸ ποίας

19. Α' Κορινθ. 10, 6 - 7.
20. Α' Κορινθ. 10, 8.
21. Ἔνθ. ἀνωτ.

αἰτίας γεννῶνται τὰ νοσήματα καὶ νὰ θέτῃς ἐπάνω εἰς τὰ τραύματα τὰ σχετικὰ φάρμακα. Διὰ τοῦτο λέγει: E «Ὅλα δὲ αὐτὰ συνέβαινον εἰς ἐκείνους καὶ ὡς προφητικαὶ προεικονίσεις. Ἐγράφησαν δὲ διὰ νὰ νὰ νουθετηθῶμεν καὶ σωφρονισθῶμεν ἡμεῖς.[22]

Ὥστε αὐτὸς ποὺ ἔκαμε ἐκεῖνα καὶ ἐτιμώρησε τοὺς κακούς, αὐτὸς τώρα νουθετεῖ ἡμᾶς, ὄχι μόνον μὲ λέξεις, ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὰ τὰ πράγματα, ποὺ ἀποτελοῦν ἕνα τρόπον νουθεσίας μεγίστης σημασίας. Εἶδες πῶς δι' αὐτοὺς ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὴν χάριν (τοὺς χριστιανοὺς) προέβαλε διδάσκαλον αὐτὸν ὁ ὁποῖος τὰ ἔκαμεν αὐτὰ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, δεικνύων ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ ἔκαμε ἐκεῖνα καὶ αὐτὸς ποὺ λέγει αὐτά. Διότι ἐὰν ἦτο ἄλλος, δὲν θὰ ἀπεκάλει ἐκεῖνα τύπους καὶ προεικονίσματα τούτων καὶ δὲν θὰ ἔλεγεν, ὅτι ἐγράφησαν πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, δὲν θὰ προέβαλλε διδάσκαλόν μας ἕνα διὰ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἐπίστευεν ὅτι εἶναι Θεός, δὲν θὰ μᾶς ἐφόβιζε μὲ αὐτὰ ποὺ ἔγιναν ἀπὸ ἐκεῖνον, 239 A μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι μέλλομεν πάλι νὰ πέσωμεν εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνου. Τώρα δὲ δεικνύων, ὅτι πρόκειται νὰ πέσωμεν εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνου, καὶ ὅτι καὶ οἱ δύο λαοί, καὶ ὁ παλαιὸς καὶ ὁ τωρινός, κυβερνῶνται ἀπὸ τοὺς νόμους ἐκείνου, μᾶς ὑπενθύμισε ὅλα ἐκεῖνα καὶ εἶπεν, ὅτι ἐγράφησαν διὰ νὰ νουθετηθῶμεν καὶ σωφρονισθῶμεν,

Ἔχοντες λοιπὸν ὅλ' αὐτὰ ὑπ' ὄψιν μας, ἂς πιστεύωμεν καὶ εἰς τὰ παρελθόντα καὶ εἰς τὰ μέλλοντα. Ἂν δὲ ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ δὲν πιστεύουν εἰς τὰ μέλλοντα, ἂς τοὺς ὁδηγήσωμεν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὰ παρελθόντα, διηγούμενοι εἰς αὐτοὺς τὴν ἱστορίαν τῶν Σοδομιτῶν, ἀναφέροντες τὰ σχετικὰ μὲ τὸν κατακλυσμόν, ὑπενθυμίζοντες τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Αἴγυπτον, B ὥστε σωφρονιζόμενοι ἀπὸ τὰς τιμωρίας τῶν ἄλλων καὶ ἐπιδεικνύοντες ἄριστον βίον, νὰ δεχθοῦν καὶ τὴν διδασκαλίαν διὰ τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς καὶ τὴν ἀνάστασιν. Διότι καὶ τώρα ὅσοι δὲν πιστεύουν εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν, τὸ παθαίνουν αὐτὸ μόνον καὶ μόνον, διότι διάγουν βίον διεφθαρμένον καὶ ἔχουν πονηρὰν συνείδησιν. Ὥστε ἐὰν καθαρίσωμεν τὰς ἁμαρτίας μας καὶ μὲ τὸν φόβον τῶν παρελθόντων διδαχθῶμεν, θὰ πεισθῶμεν νὰ δεχθῶμεν καὶ τὴν διδασκαλίαν διὰ τὰ μέλλοντα. Διότι ὅπως πονηρὰ δόγματα συνήθως εἰσάγουν τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀκάθαρτον βίον,

22. Α' Κορινθ. 10, 11.

κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ βίος διεφθαρμένος γεννᾷ πολλὰς φορὰς πονηρὰ δόγματα. Διὰ νὰ μὴ συμβῇ λοιπὸν καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους αὐτό, καὶ νὰ ἐπικαλούμεθα τοὺς λόγους αὐτοὺς διὰ τοὺς ἄλλους, C ἂς μένωμεν σταθεροὶ εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν, καὶ ἂς ἐπιδείξωμεν ἄριστον βίον, διότι ὁ λόγος ἀπέδειξεν ἀπὸ παντοῦ, ὅτι χωρὶς αὐτὸν τὸν βίον, δὲν μᾶς ὠφελοῦν εἰς τίποτε τὰ ὀρθὰ δόγματα. Εἴθε, δὲ μὲ τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων καὶ ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων, νὰ διατηρήσωμεν ἀκεραίαν τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων, ποὺ ἀπὸ παλαιὰ παρελάβομεν ἀπὸ τοὺς προγόνους μας, καὶ νὰ προσθέσωμεν καὶ βίον σύμφωνον μὲ αὐτὴν τὴν καθαρότητα, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκουν τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ

Α ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΤΩΝ ΠΤΩΧΩΝ, ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΕΙΔΕ ΠΑΡΑΠΕΤΑΜΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑΝ, ΧΩΡΙΣ ΚΑΜΜΙΑΝ ΜΕΡΙΜΝΑΝ, ΟΤΑΝ ΔΙΗΡΧΕΤΟ ΑΠΟ ΕΚΕΙ ΕΙΣ ΕΠΟΧΗΝ ΧΕΙΜΩΝΟΣ.

Σήμερον ἐσηκώθην διὰ νὰ σᾶς κάμω μίαν πρεσβείαν δικαίαν καὶ ἐπωφελῆ, ποὺ ἁρμόζει εἰς τὴν χριστιανικήν σας ψυχήν. Δὲν πρόκειται διὰ κανένα ἄλλο θέμα, παρὰ διὰ τοὺς πτωχοὺς ποὺ κατοικοῦν εἰς τὴν πόλιν μας. Δὲν μὲ ἀνηγόρευσαν μὲ λόγους ἢ μὲ ψηφίσματα ἢ μὲ συγκλητικὴν ἀπόφασιν, B ἀλλὰ ἐκινήθην ἀπὸ τὸ ἐλεεινὸν καὶ θλιβερὸν θέαμα ποὺ εἶδον. Διερχόμενος δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀγορὰν καὶ τὰς στενωποὺς διὰ νὰ ἔλθω εἰς τὴν σύναξίν σας, εἶδον εἰς τὰς παρόδους πολλοὺς παραπεταμένους, ἄλλους μὲ κομμένας χεῖρας, ἄλλους μὲ ἐκριζωμένους τοὺς ὀφθαλμούς, ἄλλους γεμάτους ἀπὸ τραύματα καὶ πληγὰς ἀνιάτους, οἱ ὁποῖοι μάλιστα ἐπρόβαλλαν αὐτὰ τὰ μέλη, ποὺ ἦτο ἀνάγκη νὰ συγκαλύπτουν διὰ τὴν σῆψιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταντήσει.

Ἔτσι ἐνόμισα, ὅτι θὰ ἦτο ἐκδήλωσις ἐσχάτης ἀπανθρωπίας νὰ μὴ ὁμιλήσω πρὸς τὴν ἀγάπην σας δι' αὐτούς, ὅταν μάλιστα ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω λόγων καὶ αἱ γενικώτεραι περιστάσεις μᾶς ἠνάγκαζον πρὸς τοῦτο. Διότι πάντοτε βεβαίως ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ὁμιλῶ περὶ τῆς ἐλεημοσύνης,, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν μεγάλην ἀνάγκην αὐτῆς ἀπὸ τὸν Κύριον ποὺ μᾶς ἐδημιούργησεν. Πρὸ παντὸς δὲ αὐτὴν τὴν ἐποχήν, ποὺ τὸ ψῦχος εἶναι δριμύ. Διότι κατὰ τὴν περίοδον τοῦ θέρους οἱ πτωχοὶ εὑρίσκουν μεγάλην παρηγορίαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν ἐποχήν. 249 A Καὶ πράγματι, δύνανται καὶ γυμνοὶ νὰ βαδίζουν ἀκινδύνως, διότι ἀρκεῖ νὰ τοὺς προστατεύσῃ ἡ ἡλιακὴ ἀκτινοβολία ἀντὶ τῆς περιβολῆς, καὶ εἰς τὸ ἔδαφος δύνανται νὰ κοιμῶνται καὶ νὰ διανυκτερεύουν ἀσφαλῶς εἰς τὸ ὕπαιθρον. Καὶ δὲν ἔχουν τόσην μεγάλην ἀνάγκην ὑποδημάτων, οὔτε οἰνοποσίας, οὔτε πλουσιωτέρας τροφῆς, ἀλλὰ ἀρκοῦνται μὲν νὰ πίνουν ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγήν, νὰ τρώγουν

δὲ ἄλλοι μὲν τὰ πλέον εὐτελῆ χόρτα, ἄλλοι ὀλίγους ξηροὺς καρπούς, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους παρέχει εἰς αὐτοὺς ἑτοίμην τράπεζαν. Ἔχουν ἐπίσης καὶ ἄλλην παρηγορίαν, ὄχι κατωτέραν ἀπὸ αὐτήν, τὴν εὐκολίαν τῆς ἐργασίας. Διότι ὅσοι οἰκοδομοῦν οἰκίας καὶ ὅσοι καλλιεργοῦν τὴν γῆν, καθὼς καὶ οἱ ναυτικοὶ χρειάζονται τὴν βοήθειαν ὅλων αὐτῶν. B Καὶ ὅ,τι εἶναι διὰ τοὺς πλουσίους οἱ ἀγροὶ καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ ἄλλαι προσοδοφόροι ἰδιοκτησίαι, εἶναι δι' αὐτοὺς τὸ σῶμα καὶ ὅλα τὰ ἔσοδά των προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν των καὶ ἀπὸ πουθενὰ ἀλλοῦ. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ θέρος ἔχουν κάποιαν παρηγορίαν. Ἐνῷ κατὰ τὸν χειμῶνα καταπολεμῶνται ἀπὸ παντοῦ καὶ ἡ πολιορκία των εἶναι διπλῆ, ἀπὸ μέσα εἶναι ἡ πεῖνα ποὺ τοὺς κατατρώγει τὰ σπλάγχνα, ἀπ' ἔξω εἶναι τὸ ψῦχος ποὺ παγώνει καὶ ἀπονεκρώνει τὴν σάρκα. Δι' αὐτὸ καὶ ἔχουν ἀνάγκην περισσοτέρας τροφῆς, πυκνοτέρου ἐνδύματος, καθὼς καὶ στέγης C καὶ στρωμνῆς καὶ ὑποδημάτων καὶ πολλῶν ἄλλων.

Καὶ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα εἶναι ὅτι δὲν εὑρίσκουν εὐκόλως καὶ ἐργασίαν. Ἡ ἰδία ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους παρουσιάζει ἐμπόδια. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν ἀπαραιτήτων εἶναι ὀξυτέρα καὶ ἐπιτάσσει τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ κανεὶς δὲν μισθώνει αὐτοὺς τοὺς δυστυχεῖς οὔτε τοὺς καλεῖ εἰς ἐργασίαν, ἐμπρὸς ἂς φέρωμεν πρὸς βοήθειάν των ἀντὶ τῶν ἐργοδοτῶν τὰς χεῖρας τῶν ἐλεημόνων, ἀφοῦ λάβωμεν ὡς βοηθὸν εἰς τὴν πρεσβείαν αὐτὴν τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πραγματικὸς προστάτης καὶ κηδεμὼν τῶν πτωχῶν. Καὶ πράγματι, αὐτὸς λαμβάνει μεγάλην πρόνοιαν διὰ τὸ πρᾶγμα, τόσην ὅσην κανεὶς ἄλλος. D Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐμοίρασε τοὺς μαθητὰς μὲ τὸν Πέτρον, δὲν ἐμοίρασε καὶ τὴν προστασίαν τῶν πτωχῶν. Ἀλλὰ ἀφοῦ εἶπε «Ἔδωσαν εἰς ἐμὲ καὶ τὸν Βαρνάβαν τὰς δεξιὰς χεῖράς των εἰς σημεῖον ἐπικοινωνίας καὶ ὁμονοίας καὶ συνεφώνησαν ἡμεῖς νὰ κηρύττωμεν εἰς τοὺς ἐθνικούς, αὐτοὶ δὲ νὰ κηρύττουν εἰς τοὺς περιτμημένους», προσέθεσε: «μᾶς συνέστησαν δὲ μόνον νὰ ἐνθυμούμεθα τοὺς πτωχοὺς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων καὶ νὰ φροντίζωμεν περὶ αὐτῶν. Αὐτὸ δὲ καὶ ἐπεμελήθην μὲ ζῆλον νὰ τὸ ἐκτελέσω ἐπακριβῶς».[1] Καὶ πράγματι παντοῦ εἰς τὰς ἐπιστολάς του εἰσάγει αὐτὸ τὸ θέμα καὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε μία ἐπιστολή, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ὑπάρχῃ αὐτὴ ἡ παραίνεσις.

1. Γαλ. 2, 9-10.

Διότι γνωρίζει, γνωρίζει πόση εἶναι ἡ ἀξία καὶ ἡ δύναμις τοῦ πράγματος. Διὰ τοῦτο ὡσὰν θαυμαστὴν ὀροφὴν εἰς οἰκοδομήν, ἔτσι εἰσάγει τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν εἰς τὸ σύστημα τῶν ἄλλων παραινέσεων καὶ συμβουλῶν. E Πρᾶγμα ποὺ ἔκαμε καὶ ἐδῶ. Ἀφοῦ ὡμίλησε πρῶτα διὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ διηυθέτησεν ὅλα τὰ ἄλλα, ἐτελείωσε τὸν λόγον του μὲ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς: «Διὰ τὴν συνεισφορὰν δὲ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν (τῶν Ἱεροσολύμων), καθὼς ἐκανόνισα εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας, ἔτσι κάμετε καὶ σεῖς. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος (τὴν Κυριακὴν δηλαδὴ) ἕκαστος ἀπὸ σᾶς (ἂς ξεχωρίζη εἰς τὴν ἄκρην κάποιο ποσόν)».[2]

Κοίταξε σύνεσιν ἀποστολικήν, πόσον ἐπικαίρως ἐχρησιμοποίησε τὴν παραίνεσιν αὐτήν. Ἀφοῦ δηλαδὴ τοὺς ὑπενθύμισε τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο βῆμα καὶ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ περιβληθοῦν οἱ ἐνάρετοι, καὶ τὴν αἰώνιον ζωήν, τότε πλέον εἰσέρχεται καὶ εἰς αὐτὸ τὸ θέμα, ὥστε ὁ ἀκροατής, ποὺ ἀνεκουφίσθη μὲ τὰς καλὰς ἐλπίδας καὶ κατέστη περισσότερον πρόσφορος, νὰ δεχθῇ τὸν λόγον αὐτὸν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν, 250 A διότι ἔχει ἔντονον ἀκόμη τὸν φόβον τῆς κρίσεως καὶ τὴν ψυχὴν ὁλοπρόθυμον ἀπὸ τὴν προσδοκίαν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Διότι αὐτὸς ποὺ δύναται νὰ φιλοσοφῇ περὶ ἀναστάσεως καὶ νὰ μεταφέρεται ὁλόκληρος εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν, θὰ θεωρήσῃ τὰ παρόντα μηδαμινά, καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐπορίαν, καὶ τὸν χρυσόν, καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ τὴν περιβολὴν τῶν ἱματίων, καὶ τὴν πολυτέλειαν, καὶ τὰς πλουσίας τραπέζας καὶ ὅλα τὰ ὅμοια μὲ αὐτά. Καὶ αὐτὸς ποὺ τὰ θεωρεῖ ὅλ' αὐτὰ μηδαμινά, εὐκολώτερον προβαίνει εἰς τὴν βοήθειαν τῶν πτωχῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ἀφοῦ προητοίμασε καλῶς τὴν ψυχήν των μὲ τὴν διδασκαλίαν περὶ ἀναστάσεως, B τότε εἰσήγαγε τὴν παραίνεσιν. Καὶ δὲν εἶπε «διὰ τὴν συνεισφορὰν διὰ τοὺς πτωχούς», οὔτε «διὰ τοὺς πένητας», ἀλλὰ «διὰ τὴν συνεισφορὰν διὰ τοὺς ἁγίους». Καὶ τοῦτο, διότι ἤθελε νὰ διδάξῃ τοὺς ἀκροατάς του νὰ θαυμάζουν καὶ τοὺς πτωχούς, ὅταν εἶναι εὐσεβεῖς, καὶ νὰ ἀποδοκιμάζουν τοὺς πλουσίους, ὅταν καταφρονοῦν τὴν ἀρετήν. Γνωρίζει βεβαίως ἀκόμη καὶ τὸν αὐτοκράτορα νὰ τὸν ἀποκαλῇ βέβηλον καὶ παράνομον, ὅταν εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς πτωχοὺς νὰ τοὺς ἀποκαλῇ ἁγίους, ὅταν

2. Α' Κορινθ. 16, 1-2.

εἶναι ἀγαθοὶ καὶ ταπεινόφρονες. Τὸν Νέρωνα, ὡς γνωστόν, τὸν ἀποκαλεῖ «μυστήριον τῆς ἀνομίας», ὅταν λέγῃ: «Τώρα εἶναι εἰς ἐνέργειαν ἡ δύναμις τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἀνομίας».[3] Ἐνῷ ἄλλους ποὺ δὲν εἶχαν οὔτε τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ἀλλὰ ἐτρέφοντο ἀπὸ τὴν ἐπαιτείαν, τοὺς ὠνόμασεν ἁγίους. C Καὶ ταυταχρόνως ἐδίδασκε καὶ ἐκείνους μὲ τρόπον νὰ μὴ ὑπερηφανεύωνται οὔτε νὰ ἐπαίρωνται μὲ τὴν ἐντολὴν αὐτήν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι προσφέρουν εἰς κάποιους εὐτελεῖς καὶ εὐκαταφρονήτους, ἀλλὰ νὰ γνωρίζουν σαφῶς καὶ νὰ πιστεύουν, ὅτι ἀπολαμβάνουν μεγίστην τιμήν, διότι ἀξιώνονται νὰ μετέχουν εἰς τὰς θλίψεις ἐκείνων.

Ἀξίζει ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τοῦτο, δηλαδὴ ποῖοι εἶναι αὐτοὶ οἱ ἅγιοι. Διότι δὲν τοὺς ἀναφέρει μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον, ὅπου λέγει τὰ ἑξῆς: «Τώρα δὲν πηγαίνω εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐκτελῶν ὑπηρεσίαν χάριν τῶν ἐκεῖ ἁγίων».[4] Καὶ ὁ Λουκᾶς δὲ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ὅταν ἀνεμένετο μεγάλος λιμός, ἀναφέρει αὐτοὺς πάλιν τοὺς ἁγίους καὶ λέγει: «Κατόπιν δὲ τῆς προφητείας αὐτῆς, οἱ μαθηταὶ ἀναλόγως τῶν πόρων καὶ τῶν μέσων ποὺ εἶχε κανείς, ἀπεφάσισαν νὰ στείλουν καθένας ἀπὸ αὐτοὺς συνδρομὴν πρὸς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων, D οἱ ὁποῖοι διέμενον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ».[5] Καὶ πάλιν, ὅπως εἶπα μόλις παραπάνω: «Μᾶς συνέστησαν δὲ μόνον νὰ ἐνθυμούμεθα τοὺς πτωχοὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ φροντίζωμεν δι' αὐτούς. Αὐτὸ δὲ καὶ ἐπεμελήθην μὲ ζῆλον νὰ τὸ ἐκτελέσω ἐπακριβῶς».[6] Ἀφοῦ λοιπὸν ἐμοιράσθημεν, λέγει, ἐγὼ μὲν τοὺς εἰδωλολάτρας, ὁ δὲ Πέτρος τοὺς Ἰουδαίους, ἀπὸ κοινοῦ ἐμείναμεν σύμφωνοι, ὥστε εἰς τὰ θέματα τῆς ἐνισχύσεως τῶν πτωχῶν νὰ μὴ ἰσχύῃ ἡ διαίρεσις αὐτή. Ὅταν λοιπὸν ἐκήρυτταν, ὁ μὲν ἕνας ἐκήρυττεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὁ δὲ ἄλλος εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας. Ὅταν ὅμως ἐφρόντιζον διὰ τοὺς πτωχούς, δὲν ἐφρόντιζεν ὁ μὲν ἕνας διὰ τοὺς πτωχοὺς μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων μόνον, ὁ δὲ ἄλλος διὰ τοὺς πτωχοὺς μεταξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἀλλὰ καθένας ἐφρόντιζε πολὺ καὶ διὰ τοὺς πτωχοὺς μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν: «Μᾶς συνέστησαν δὲ μόνον νὰ ἐνθυμούμεθα τοὺς πτω-

3. Β' Θεσσαλ. 2, 7.
4. Ρωμ. 16, 25.
5. Πράξ. 11, 29.
6. Γαλ. 2, 10.

χοὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ φροντίζωμεν δι' αὐτούς. Αὐτὸ δὲ καὶ ἐπεμελήθην μὲ ζῆλον νὰ τὸ ἐκτελέσω ἐπακριβῶς».

Ε Ποῖοι εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ διὰ τοὺς ὁποίους ὁμιλεῖ καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν του καὶ εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας, χάριν τῶν ὁποίων παρεκάλεσεν ἀκόμη καὶ τοὺς Μακεδόνας; Οἱ πτωχοὶ μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, ποὺ διέμεναν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Καὶ διὰ ποῖον λόγον φροντίζει τόσον πολὺ δι' αὐτούς; Μήπως δὲν ὑπῆρχον πτωχοὶ καὶ πένητες εἰς κάθε πόλιν; Διατὶ τέλος πάντων στέλλει πρὸς αὐτοὺς καὶ παρακαλεῖ ὅλους δι' αὐτούς; Δὲν τὸ κάμνει ἁπλῶς, οὔτε εἰς τὴν τύχην, οὔτε ἀπὸ κάποιαν μεροληψίαν, ἀλλὰ ἐπωφελῶς καὶ πρὸς τὸ συμφέρον. 281 Α Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ φέρωμεν τὴν ὁμιλίαν ὀλίγον ἀνωτέρω. Ὅταν δηλαδὴ ἡ κατάστασις τῶν Ἰουδαίων μετεβλήθη, καὶ μὲ τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐπεκύρωσαν ἐκεῖνο ποὺ ἐφώναξαν ἐναντίον των, ὅτι δηλαδὴ «δὲν ἔχομεν βασιλέα ἐκτὸς μόνον ἀπὸ τὸν Καίσαρα»[7] καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων, οὔτε αὐτόνομοι ἦσαν, ὅπως προηγουμένως, οὔτε ἐντελῶς δοῦλοι, ὅπως καὶ τώρα. Ἀλλὰ ἦσαν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν συμμάχων καὶ ἐπλήρωναν φόρους εἰς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ ἐδέχοντο τοὺς ἄρχοντας ἀπὸ ἐκείνους. Εἰς πολλὰς δὲ περιπτώσεις ἐχρησιμοποίουν τοὺς ἰδικούς των νόμους καὶ ὅσους ἡμάρτανον, τοὺς ἐτιμώρουν μὲ βάσιν τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμά των. Β Καὶ ὅτι μὲν ἐπλήρωνον φόρους εἰς τοὺς Ρωμαίους γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις ποὺ ἀπηύθυνον πρὸς τὸν Ἰησοῦν διὰ νὰ τὸν πειράξουν, ὅπως π.χ. «Διδάσκαλε, ἐπιτρέπεται ἢ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δώσωμεν κεφαλικὸν φόρον εἰς τὸν Καίσαρα;».[8] Ὁπότε καὶ αὐτὸς τοὺς διέταξε νὰ δείξουν ἕνα νόμισμα καὶ τοὺς εἶπε: «Δώσατε λοιπὸν ὀπίσω εἰς τὸν Καίσαρα ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν Καίσαρα, καὶ εἰς τὸν Θεὸν δώσατε ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν Θεόν».[9] Ὁ Λουκᾶς πάλιν λέγει, ὅτι ὁ ναὸς εἶχε στρατηγοὺς καὶ χιλιάρχους. Διὰ τὸ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν ὑποταγμένοι εἰς τοὺς Ρωμαίους, αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν μικρὰς ἀποδείξεις. Ὅτι ὅμως εἶχον καὶ ἰδικούς των νόμους, εἶναι φανερὸν ἐκ τούτου, ὅτι δηλαδὴ ἐλιθοβόλησαν τὸν Στέφανον, χωρὶς νὰ

7. Ἰωάν. 19, 15.
8. Ματθ. 22, 17.
9. Ματθ. 22, 21.

τὸν προσαγάγουν εἰς δικαστήριον. Ἐθανάτωσαν ἐπίσης τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου. Τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν τὸν ἐσταύρωσαν, ἂν καὶ ὁ δικαστὴς τὸν ἀπήλλαξεν ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. C Διὰ τοῦτο καὶ ἔνιψε τὰς χεῖρας του λέγων: «Εἶμαι ἀθῷος ἀπὸ αὐτὸ τὸ αἷμα». Καὶ ὅταν τοὺς εἶδε νὰ ἐπιμένουν σφόδρα, αὐτὸς δὲν ἔβγαλεν ἀπόφασιν καταδίκης, ἀπέσχεν. Ἐκεῖνοι δὲ ἐφαρμόζοντες τὴν ἰδικήν των νομοθεσίαν, ἔπραξαν ὅλα τὰ μετέπειτα. Ἐπετέθησαν πολλὰς φορὰς καὶ ἐναντίον τοῦ Παύλου.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐχρησιμοποίουν τὰ ἰδικά των δικαστήρια, συνέβαινεν οἱ ἐκ τῶν Ἰουδαίων πιστοὶ εἰς τὸν χριστιανισμὸν νὰ ὑφίστανται μεγαλύτερα δεινὰ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Εἰς τὰς ἄλλας λοιπὸν πόλεις ὑπῆρχαν καὶ δικαστήρια καὶ νόμοι καὶ ἄρχοντες καὶ δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ἐθνικοὺς μὲ ἰδικούς των νόμους D ἢ νὰ σφάξουν ἢ νὰ λιθοβολοῦν ἢ νὰ βασανίζουν μὲ ἄλλον τρόπον αὐτοὺς ποὺ ἀπεσκίρτουν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν. Ἀλλὰ ἐὰν συνελαμβάνετο κανεὶς νὰ ἀποτολμᾷ κάτι τέτοιο παρὰ τὴν γνώμην τῶν δικαστῶν, καὶ αὐτὸς ἐτιμωρεῖτο. Εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅμως ὅλα αὐτὰ ἐπετρέποντο μὲ μεγάλην ἐλευθερίαν. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ὑπέφερον περισσότερον οἱ πιστοὶ ποὺ προήρχοντο ἀπὸ αὐτούς, ὡσὰν νὰ ἦσαν ἀποκλεισμένοι μεταξὺ λύκων καὶ κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ. Ἔτσι, ὡς γνωστόν, καὶ τὸν Παῦλον πολλὰς φορὰς τὸν ἐμαστίγωσαν. Καὶ ἄκουσε ποὺ τὸ δηλώνει ὁ ἴδιος ἐκεῖ ποὺ λέγει: «Ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους πέντε φορὰς ἐμαστιγώθην μὲ τεσσαράκοντα παρὰ μίαν μαστιγώσεις. Τρεῖς φορὰς ἐρραβδίσθην, μίαν φορὰν ἐλιθοβολήθην».[10] Καὶ ὅτι αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν ὑπόθεσιν, ὁ ἴδιος Παῦλος ὅταν γράφῃ πρὸς τοὺς Ἑβραίους, λέγει: Ε «Νὰ ἐνθυμῆσθε δὲ τὰς προτερινὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐφωτίσθητε μὲ τὸ βάπτισμα καὶ μὲ τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ ὑπεμείνατε πολλὴν ἄθλησιν καὶ ἀγῶνα παθημάτων καὶ διωγμῶν. Ἀπὸ τὸ ἕνα μὲν μέρος μὲ ὀνειδισμοὺς καὶ ὕβρεις καὶ μὲ θλίψεις ἐθεατρίζεσθε καὶ διεπομπεύεσθε. Ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲ μέρος μὲ τὴν συμπάθειαν καὶ βοήθειάν σας ἐγίνατε συμμέτοχοι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔτσι κατεδιώκοντο καὶ ἔζων ἐν μέσῳ θλίψεων καὶ κατατρεγμῶν. Καὶ τὴν ἁρπαγὴν καὶ δήμευσιν τῆς περιουσίας σας ἐδεχθήκατε μὲ χαράν, ἐπειδὴ ἐγνωρίζατε, ὅτι ἔχετε διὰ τὸν ἑαυτόν σας καλυτέραν περιουσίαν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ποὺ εἶναι μόνι-

10. Β' Κορινθ. 11, 24 - 25.

μος καὶ αἰωνίαν».[11] Καὶ ὅταν προτρέπῃ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, πάλιν ἐκείνους ἔφερεν εἰς τὸ μέσον: 252 A «Διότι σεῖς, ἀδελφοί, ἐγίνατε μιμηταὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἡνωμέναι μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ ἐγίνατε μιμηταὶ ἐκείνων, διότι καὶ σεῖς ἐπάθατε τὰ ἴδια ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς σας, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ἀπιστήσαντας Ἰουδαίους».[12] Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑφίσταντο τὰ μεγαλύτερα δεινὰ ἀπὸ ὅλους, καὶ ὄχι μόνον δὲν ἔβλεπον ἔλεος, ἀλλὰ τοὺς ἀφῃροῦντο ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των, καὶ ἀπὸ παντοῦ κατεδιώκοντο, εὐλόγως διεγείρει τοὺς πάντας νὰ σπεύσουν πρὸς βοήθειάν των. Καὶ ἐδῶ πάλιν διὰ τοὺς ἰδίους προτρέπει τοὺς Κορινθίους λέγων: «Διὰ τὴν συνεισφορὰν δὲ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν (τῶν Ἱεροσολύμων), καθὼς ἐκανόνισα εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας, ἔτσι κάμετε καὶ σεῖς».[13]

Ποῖοι λοιπὸν εἶναι αὐτοὶ οἱ ἅγιοι καὶ διατὶ τέλος πάντων λαμβάνει μεγαλυτέραν πρόνοιαν δι' αὐτούς, B ἔχει ἀποδειχθῆ ἐπαρκῶς. Πρέπει τώρα νὰ ἐρευνήσωμεν διὰ ποῖον λόγον ἀναφέρει τοὺς Γαλάτας. Διατὶ τάχα δὲν εἶπε «διὰ τὴν συνεισφορὰν δὲ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν (τῶν Ἱεροσολύμων) νὰ κάνετε τὸ ἑξῆς: Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, τὴν Κυριακὴν δηλαδή, ἕκαστος ἀπὸ σᾶς ἂς ξεχωρίζῃ εἰς τὸ σπίτι του κάποιο ποσὸν καὶ ἂς μαζεύῃ σιγά - σιγὰ θησαυρόν», ἀλλὰ εἶπε: «Διὰ τὴν συνεισφορὰν δὲ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν (τῶν Ἱεροσολύμων), καθὼς ἐκανόνισα εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας, ἔτσι κάμετε καὶ σεῖς»; Διὰ ποῖον λόγον τὸ κάμνει αὐτὸ καὶ δὲν ἀναφέρει οὔτε μίαν, οὔτε δύο, οὔτε τρεῖς πόλεις, ἀλλὰ ἔθνος ὁλόκληρον; Διὰ νὰ δεχθοῦν τὴν ἔκκλησιν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ διὰ νὰ γίνουν τὰ ἐγκώμια τῶν ἄλλων αἰτία ζήλου δι' αὐτούς.

Ἔπειτα ἀναφέρει καὶ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον τοὺς ὥρισε νὰ τὸ κάμνουν; C «Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, τὴν Κυριακὴν δηλαδή, ἕκαστος ἀπὸ σᾶς ἂς ξεχωρίζῃ εἰς τὸ σπίτι του κάποιο ποσὸν καὶ ἂς μαζεύῃ σιγά - σιγὰ θησαυρὸν μὲ ὅ,τι εὐκολύνεται, διὰ νὰ μὴ γίνωνται συνεισφοραὶ ὅταν ἔλθω».[14] Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ὠνόμασε Κυριακήν. Καὶ διὰ ποῖον λόγον

11. Ἑβρ. 10, 32 - 34.
12. Α' Θεσσαλ. 2, 14.
13. Α' Κορινθ. 16, 1
14. Α' Κορινθ. 16, 2.

ὥρισεν αὐτὴν τὴν ἡμέραν διὰ τὴν εἰσφοράν; Διατὶ δὲν εἶπε τὴν μεθεπομένην τοῦ Σαββάτου ἢ τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὸ Σάββατον ἢ αὐτὸ τὸ Σάββατον; Δὲν τὸ ἔπραξεν ἁπλῶς καὶ εἰς τὴν τύχην. Ἀλλὰ τὸ ἔπραξε διότι ἤθελε νὰ βοηθηθῇ καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν χρόνον, ὥστε νὰ καταστήσῃ προθυμοτέρους τοὺς εἰσφέροντας. Δὲν εἶναι δὲ μικρὸν πρᾶγμα ἡ κατάλληλος στιγμὴ διὰ κάθε πρᾶγμα. D Καὶ ποίαν καταλληλότητα ἔχει ὁ χρόνος, θὰ εἴπῃς, εἰς τὸ νὰ πείσῃς νὰ δώσουν ἐλεημοσύνην; Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ ἀποχὴ ἀπὸ κάθε ἐργασίαν, τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ψυχὴ γίνεται λαμπροτέρα ἐξ αἰτίας τῆς ἀναπαύσεως, καὶ τὸ σημαντικώτερον ὅλων, τὸ γεγονὸς ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἡμεῖς ἀπολαμβάνομεν χίλια καλά, ὅλ' αὐτὰ συντελοῦν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην. Διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν κατελύθη ὁ θάνατος, ἐσβέσθη ἡ κατάρα, ἠφανίσθη ἡ ἁμαρτία, αἱ πύλαι τοῦ Ἅδου ἐθραύσθησαν καὶ ὁ διάβολος ἔγινε δέσμιος καὶ κατελύθη ὁ διαρκὴς πόλεμος καὶ ἔγινεν ἡ συμφιλίωσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν παλαιάν, ἢ μᾶλλον εἰς πολὺ μεγαλυτέραν, εὐγένειαν, καὶ ὁ ἥλιος εἶδε τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο καὶ παράδοξον θέαμα, E τὸν ἄνθρωπον νὰ γίνεται ἀθάνατος.

Θέλων λοιπὸν νὰ μᾶς ὑπενθυμίσῃ ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια, ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἐλάμβανε σχεδὸν ὡς συνήγορον καὶ λέγει εἰς τὸν καθένα. Σκέψου πόσον πολλὰ καὶ πόσον μεγάλα ἀγαθὰ ἀπήλαυσες κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτήν, ἄνθρωπε. Ἀπὸ πόσα κακὰ ἀπηλλάγης. Ποῖος ἦσο πρίν, καὶ ποῖος ἔγινες κατόπιν. Ἐὰν δὲ ἑορτάζωμεν μὲ μεγάλην τιμὴν τὰ γενέθλιά μας, καὶ πολλοὶ δοῦλοι τὴν ἡμέραν ποὺ ἐλευθερώθησαν, καὶ ἄλλοι μὲν ὀργανώνουν συμπόσια, οἱ δὲ ἐλεύθεροι μοιράζουν καὶ δῶρα, ἀποδίδοντες μεγάλην τιμὴν εἰς τὸ γεγονός, 253 A πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ τιμῶμεν τὴν ἡμέραν αὐτήν, τὴν ὁποίαν δὲν σφάλεται κανεὶς ἂν τὴν ὀνομάσῃ γενέθλιον ἡμέραν ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Διότι εἴμεθα χαμένοι καὶ εὑρέθημεν, νεκροὶ καὶ ἀνεζήσαμεν, ἐχθροὶ καὶ συνεφιλιώθημεν. Διὰ τοῦτο ἁρμόζει ν' ἀποδίδωμεν εἰς αὐτὴν πνευματικὴν τιμήν, χωρὶς νὰ ὀργανώνωμεν συμπόσια, οὔτε νὰ σπαταλῶμεν οἶνον, οὔτε νὰ μεθύωμεν καὶ νὰ χορεύωμεν, ἀλλὰ νὰ ἐνισχύωμεν ἀφθόνως τοὺς πτωχοτέρους ἀδελφούς μας.

Αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ ἐπαινῆτε, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μιμῆσθε. Καὶ μὴ νομίζετε, ὅτι ταῦτα εἶχον λεχθῆ μόνον

πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἀλλὰ ἀπευθύνονται καὶ πρὸς καθένα ἀπὸ μᾶς καὶ πρὸς ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους. Καὶ ἂς κάμνωμεν αὐτὸ ποὺ διέταξεν ὁ Παῦλος. B Καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴν καθένας ἂς ἀποταμιεύσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του χρήματα τοῦ Κυρίου. Καὶ ἂς γίνῃ τὸ πρᾶγμα νόμος καὶ ἀμετακίνητος συνήθεια καὶ τότε πλέον δὲν θὰ ἔχωμεν ἀνάγκην παραινέσεως οὔτε συμβουλῆς. Διότι δὲν κατορθώνει νὰ τὰ ἐπιτύχῃ αὐτὰ τόσον ὁ λόγος καὶ ἡ παραίνεσις, ὅσον ἡ συνήθεια ποὺ ἔχει καθιερωθῆ σταθερὰ ἀπὸ τὸν χρόνον. Ἂν τὸ καθιερώσωμεν αὐτό, δηλαδὴ κάθε Κυριακὴν νὰ δημιουργῶμεν ἕνα ἀπόθεμα διὰ τὴν βοήθειαν τῶν πτωχῶν, τότε δὲν θὰ παραβῶμεν τὸν νόμον αὐτόν, ἀκόμη καὶ ἂν ὑπάρξουν χίλιαι ἀνάγκαι. Ἀφοῦ δὲ εἶπε «τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος», προσέθεσε: «Καθένας ἀπὸ σᾶς». Δὲν ἀπευθύνομαι, λέγει, μόνον πρὸς τοὺς πλουσίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς πτωχούς. Ὄχι μόνον πρὸς τοὺς ἐλευθέρους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς δούλους. Ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. C Κανεὶς δὲν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ λειτούργημα, καὶ κανεὶς νὰ μὴ μείνῃ ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὸ κέρδος, ἀλλὰ νὰ εἰσφέρουν ὅλοι. Οὔτε ἡ πενία δύναται νὰ γίνῃ ἐμπόδιον εἰς αὐτὴν τὴν εἰσφοράν. Διότι καὶ ἂν εἶσαι ἀπείρως πτωχός, δὲν εἶσαι πτωχότερος ἀπὸ τὴν χήραν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἐξήντλησεν ὅλην τὴν περιουσίαν της. Καὶ ἂν εἶσαι πάμπτωχος, δὲν εἶσαι πάντως πτωχότερας ἀπὸ τὴν Σιδωνίαν ἐκείνην γυναῖκα, ἡ ὁποία εἶχε μόνον μίαν φούχταν ἀλεύρι, δὲν ἠμποδίσθη ὅμως ἀπὸ αὐτὸ νὰ ὑποδεχθῆ τὸν προφήτην. Ἀλλὰ ἐνῷ ἔβλεπε νὰ τὴν περικυκλώνουν τὰ παιδιά της καὶ νὰ ἐπίκειται λιμός, καὶ δὲν εἶχε κανέναν ἄλλο ἀπόθεμα, ἐν τούτοις ἐδέχετο τὸν προφήτην μὲ μεγάλην προθυμίαν. D Διὰ ποῖον δὲ λόγον εἶπε «ἂς μαζεύῃ σιγὰ - σιγὰ θησαυρόν; Διότι αὐτὸς ποὺ τὸ ἐξεχώριζεν, ἴσως ἐντρέπετο καὶ ἐκοκκίνιζε νὰ δείξῃ τὸ ποσόν, ἐπειδὴ ἦτο μικρόν. Διὰ τοῦτο, λέγει, σὺ κράτησε καὶ φύλαξέ το καὶ ὅταν μὲ τὰς ἐπὶ μέρους εἰσφορὰς τὸ ὀλίγον γίνῃ πολύ, τότε νὰ τὸ εἰσφέρῃς. Καὶ δὲν εἶπε «συλλέγων», ἀλλὰ «θησαυρίζων», διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι αὐτὴ ἡ δαπάνη εἶναι θησαυρός, αὐτὸ τὸ ἔξοδον γίνεται πρόσοδος, γίνεται θησαυρὸς ἀνώτερος ἀπὸ κάθε θησαυρόν. Διότι ὁ ὑλικὸς θησαυρὸς γίνεται καὶ στόχος ἐπιβουλῆς καὶ ὀλιγοστεύει, καὶ πολλὰς φορὰς καταστρέφει αὐτοὺς ποὺ τὸν εὑρίσκουν. Ἐνῷ ὁ οὐράνιος θησαυρὸς εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος. E Διότι παραμένει ἀνάλωτος, μακρὰν οἱασδήποτε ἐπιβουλῆς

καὶ ἀποτελεῖ σωτηρίαν δι' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἔχουν ἢ τὸν λαμβάνουν. Διότι δὲν δαπανᾶται ἀπὸ τὸν χρόνον, οὔτε προσβάλλεται ἀπὸ τὸν φθόνον, ἀλλὰ εἶναι ἀπρόσιτος εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐπιβουλὰς καὶ φέρει ἀναρίθμητα ἀγαθὰ εἰς αὐτοὺς ποὺ τὸν συγκεντρώνουν.

Ἂς ὑπακούωμεν λοιπὸν καὶ ἂς κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς ἔτσι, καὶ μαζὶ μὲ τὸ ἀπόθεμα τῶν ἰδιωτικῶν μας χρημάτων εἰς τὰς οἰκίας, ἂς ἔχωμεν καὶ ἕνα ἀπόθεμα ἱερῶν χρημάτων, διὰ νὰ ἀσφαλίζωνται μὲ αὐτὰ καὶ τὰ ἰδιωτικά μας. Ὅπως δηλαδὴ εἰς τὰ βασιλικὰ ταμεῖα, ἐὰν εἶναι κατατεθειμένα καὶ τὰ χρήματα ἑνὸς ὑπηκόου, χάρις εἰς ἐκεῖνα ἐξασφαλίζονται καὶ αὐτά. 254 A Ἔτσι καὶ εἰς τὴν ἰδικήν σου οἰκίαν ἂν δημιουργῇς ἕνα ἀπόθεμα χρημάτων διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ τὰ εἰσφέρῃς κάθε Κυριακήν, αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀσφάλειαν καὶ διὰ τὰ ἄλλα. Ἔτσι θὰ γίνῃς οἰκονόμος τῶν χρημάτων σου, χειροτονημένος ἀπὸ τὸν Παῦλον. Τί λέγω; Καὶ αὐτὰ ποὺ ἤδη συνελέγησαν θὰ γίνουν πάλιν αἰτία νὰ συγκεντρώσῃς ἀκόμη περισσότερα. Διότι ἂν μόνον κάμῃς ἀρχὴν τῆς καλῆς αὐτῆς συνηθείας, θὰ δυνηθῇς νὰ παρακινῆσαι ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου, χωρὶς κανέναν σύμβουλον. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ οἰκία καθενὸς ἂς γίνῃ ἐκκλησία, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει ἀπόθεμα ἱερῶν χρημάτων. Καὶ πράγματι τὰ θησαυροφυλάκια ποὺ ὑπάρχουν ἐδῶ ἀποτελοῦν σύμβουλον αὐτῶν. B Ὅπου ὑπάρχουν χρήματα διὰ τοὺς πτωχούς, τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι ἀπρόσιτον εἰς τοὺς δαίμονας. Καὶ τὰ χρήματα ποὺ συλλέγονται διὰ τοὺς πτωχοὺς προστατεύουν τὰς οἰκίας περισσότερον καὶ ἀπὸ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ δόρυ καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὴν σωματικὴν ρώμην καὶ τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν.

Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπε πότε πρέπει νὰ συλλέγωνται τὰ χρήματα αὐτὰ καὶ πῶς καὶ ἀπὸ ποίους, τὴν ποσότητα τὴν ἄφησεν εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς εἰσφέροντας. Διότι δὲν εἶπε, νὰ εἰσφέρῃς τόσον καὶ τόσον, διὰ νὰ μὴ φανῆ βαρεῖα ἡ προσταγὴ καὶ πολλοὶ προβάλουν ὡς πρόσχημα τὴν πενίαν των. Ὥστε νὰ μὴ λέγουν οἱ πτωχοί, τί νὰ δώσωμεν, ἂν δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν; Ἀλλὰ τὸ μέτρον τῆς εἰσφορᾶς τὸ ὥρισεν ἀναλόγως πρὸς τὴν δύναμιν αὐτῶν ποὺ εἰσφέρουν. C «Ἕκαστος ἀπὸ σᾶς ἂς ξεχωρίζῃ εἰς τὸ σπίτι του κάποιο ποσὸν καὶ ἂς μαζεύῃ σιγὰ - σιγὰ θησαυρὸν μὲ ὅ,τι εὐκολύνεται». Καὶ δὲν εἶπε «ὅ,τι δυνηθῇ» ἢ «ὅ,τι εὑρεθῇ», ἀλλὰ «ὅ,τι εὐκολύνεται» δεικνύων, ὅτι θὰ ἔχῃ καὶ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν καὶ εὔνοιαν εἰς τὸ ἔργον αὐτό. Διότι ὁ

Παῦλος δὲν ἀπεσκόπει εἰς τοῦτο μόνον, νὰ συλλεγοῦν δηλαδὴ χρήματα διὰ τοὺς πτωχούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πῶς νὰ συλλεγοῦν μὲ μεγάλην προθυμίαν. Ἀφοῦ καὶ ὁ Θεὸς ὥρισε τὴν ἐλεημοσύνην διὰ τοῦτο, ὄχι μόνον δηλαδὴ διὰ νὰ τρέφωνται οἱ ἐνδεεῖς, ἀλλὰ διὰ νὰ εὐεργετοῦνται καὶ αὐτοὶ ποὺ προσφέρουν, καὶ περισσότερον δι' αὐτοὺς παρὰ δι' ἐκείνους. Διότι ἐὰν ἀπεσκόπει μόνον εἰς τὸ συμφέρον ἐκείνων, τότε θὰ διέτασσε μόνον νὰ δοθοῦν τὰ χρήματα D καὶ δὲν θὰ ἐζήτει τὴν προθυμίαν τῶν διδόντων. Τώρα ὅμως βλέπεις, ὅτι ὁ ἀπόστολος μὲ κάθε τρόπον παραγγέλλει τοῦτο κυρίως, νὰ προσφέρουν δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ προσφέρουν, χαρούμενοι καὶ μὲ πρόσωπον ἱλαρόν. Καὶ λέγει μὲν κάποτε: «Νὰ δίδῃς ὄχι μὲ λύπην ἢ ἀπὸ ἀνάγκην, διότι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ ἐκεῖνον, ποὺ δίδει μὲ προθυμίαν καὶ χαρούμενον πρόσωπον».[15] Δὲν λέγει ἁπλῶς «ἐκεῖνον ποὺ δίδει», ἀλλὰ «ἐκεῖνον ποὺ δίδει μὲ χαράν». Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει: «Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει κλίσιν νὰ μοιράζῃ ἀπὸ τὰ ἀγαθά του εἰς τοὺς πτωχούς, ἂς πράττῃ τοῦτο μὲ ἀφέλειαν, χωρὶς ἐπίδειξιν ἢ ἄλλα ἐγωϊστικὰ ἐλατήρια. Ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη ἡ ἐπιστασία καὶ φροντὶς καὶ ἐπιμέλεια ὁποιουδήποτε καλοῦ ἔργου, ἂς ἐπιστατῇ μὲ προθυμίαν καὶ δραστηριότητα. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ κάμνει ἐλεημοσύνην, ἂς ἐλεῇ μὲ χαράν».[16] Διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἐλεημοσύνη, νὰ δίδῃς μὲ τέτοιον τρόπον, ποὺ νὰ εἶσαι ὅλος χαρὰ καὶ νὰ νομίζῃς ὅτι λαμβάνεις μᾶλλον παρὰ δίδεις.

Διὰ τοῦτο μὲ κάθε τρόπον προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ εὔκολον τὴν προσταγὴν αὐτὴν διὰ νὰ γίνεται ἡ εἰσφορὰ μὲ προθυμίαν. E Καὶ πρόσεχε νὰ ἴδῃς μὲ πόσα κεφάλαια ἐπεχείρησε νὰ καταστήσῃ ὀλιγώτερον βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς τὸ πρᾶγμα. Πρῶτον καὶ κύριον, μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι διέταξε νὰ μὴ γίνεται ἡ εἰσφορὰ ἀπὸ ἕνα ἢ δυὸ ἢ τρεῖς, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλην τὴν πόλιν. Ἄλλως τε «εἰσφορὰ» δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ συλλογὴ καὶ ἔρανος διδόμενος ἀπὸ ὅλους. Δεύτερον, μὲ τὸ κῦρος αὐτῶν ποὺ λαμβάνουν. Διότι δὲν εἶπε «διὰ τοὺς πτωχούς», ἀλλὰ διὰ τοὺς «ἁγίους». Τρίτον, μὲ τὸ παράδειγμα ἐκείνων ποὺ ἤδη ἔπραξαν αὐτό. «Καθὼς ἐκανόνισα, λέγει, εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας». Ἀκόμη μὲ τὴν κατάλληλον ἡμέραν. «Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος», λέγει, «ἕκαστος ἀπὸ σᾶς

15. Β' Κορινθ. 9, 7.
16. Ρωμ. 12, 8.

ἂς ξεχωρίζῃ εἰς τὴν ἄκρην κάποιο ποσόν, ὥστε σιγὰ - σιγὰ νὰ γίνῃ θησαυρός». Πέμπτον, μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν διέταξε νὰ εἰσφέρεται ὅλη ἡ ἐλεημοσύνη διὰ μιᾶς, 255 A ἀλλὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ διατάσσῃς νὰ γίνεται ἡ εἰσφορὰ μέσα εἰς μίαν ἡμέραν μὲ τὸ νὰ τὴν κατακερματίζῃς εἰς τόσον χρόνον. Ὁ κατακερματισμὸς αὐτὸς οὔτε κἂν προκαλεῖ τὴν αἴσθησιν δαπάνης. Ἕκτον, μὲ τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ὥρισε μέτρον εἰσφορᾶς ἀλλὰ τὸ ἄφησε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν εἰσφερόντων καὶ ἔδειξεν, ὅτι αὐτὸ δίδεται ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «ὅ,τι εὐκολύνεται καθένας» τὰ ἐδήλωσε καὶ τὰ δύο αὐτά. Προσέθεσεν ἀκόμη καὶ ἕναν ἕβδομον τρόπον, ὅταν εἶπε «διὰ νὰ μὴ γίνωνται εἰσφοραὶ ὅταν ἔλθω αὐτοῦ». Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν δηλ. καὶ τοὺς βιάζει μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς παρουσίας του καὶ τοὺς παρηγορεῖ, διότι τοὺς παρέχει μεγάλην προθεσμίαν.

Καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς αὐτοὺς μόνον τοὺς τρόπους, B ἀλλὰ προσέθεσε καὶ ἕναν ὄγδοον. Ποῖος εἶναι αὐτός; «Ὅταν», λέγει, «ἔλθω εἰς τὴν Κόρινθον, ἐκείνους ποὺ θὰ ἐκλέξετε, αὐτοὺς μὲ συστατικὰς ἐπιστολάς μου θὰ στείλω διὰ νὰ μεταφέρουν τὴν χάριν τῆς ἀγάπης σας εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐὰν δὲ ἀξίζῃ νὰ ὑπάγω καὶ ἐγώ, τότε θὰ ταξιδεύσουν μαζί μου».[17] Κοίταξε τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ ἐπιείκειαν τῆς μακαρίας καὶ γενναίας ἐκείνης ψυχῆς, πρόσεχε τὴν φροντίδα του καὶ τὴν στοργικήν του ἀγάπην. Διότι δὲν ἠθέλησεν ὁ ἴδιος, οὔτε ἠνέχθη νὰ χειροτονήσῃ μὲ τὴν ἰδικήν του γνώμην αὐτοὺς ποὺ ἐπρόκειτο νὰ διαχειρισθοῦν τὰ χρήματα αὐτά, ἀλλὰ ἀνέθεσε τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν εἰς ἐκείνους καὶ δὲν ἐθεώρησε ὡς ὕβριν τὸ πρᾶγμα, νὰ διορισθοῦν δηλαδὴ ἐκεῖνοι C ὄχι μὲ τὴν γνώμην καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ τῶν Κορινθίων. Τὸ ἀντίθετον μάλιστα, τοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἄτοπον, ἡ μὲν εἰσφορὰ δηλαδὴ νὰ εἶναι ἐκείνων, ἡ δὲ ἐκλογὴ αὐτῶν ποὺ θὰ τὴν διαχερισθοῦν νὰ εἶναι ἰδική του. Διὰ τοῦτο ἀνέθεσεν εἰς αὐτοὺς αὐτὸ τὸ ἔργον, δεικνύων μαζὶ τὴν ἰδικήν του μετριοφροσύνην καὶ ταυτοχρόνως ἀφαιρῶν κάθε λαβήν, ἀκόμη καὶ σκιάν, πονηρᾶς ὑποψίας. Ἂν καὶ ἦτο λαμπρότερος καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε πονηρὰν ὑποψίαν, ἀλλ' ὅμως καὶ πάλιν ἔσπευδε νὰ προφυλάξῃ τοὺς ἀδυνάτους καὶ νὰ διαφύγῃ τὰς ψευδεῖς ὑποψίας. Διὰ τοῦτο λέγει: D «Ὅταν δὲ ἔλθω εἰς τὴν Κό-

17. Α' Κορινθ. 16, 3 - 4.

ρινθον, ἐκείνους ποὺ θὰ ἐκλέξετε, αὐτοὺς θὰ στείλω διὰ νὰ μεταφέρουν τὴν χάριν τῆς ἀγάπης σας».[18] Τί λέγεις; Καὶ σὺ δὲν ταξιδεύεις, δὲν δέχεσαι τὰ χρήματα, ἀλλὰ ἀναθέτεις τὸ πρᾶγμα εἰς ἄλλους; Διὰ νὰ μὴ σκέπτωνται ὅλα αὐτὰ καὶ γίνωνται ὀκνηρότεροι, κοίταξε πάλιν πῶς τὸ διορθώνει. Δὲν εἶπε ἁπλῶς θὰ στείλω ἐκείνους ποὺ θὰ ἐκλέξετε», ἀλλὰ τί εἶπε; «Μὲ συστατικὰς ἐπιστολάς». Καὶ ἂν δὲν εἶμαι παρὼν σωματικῶς, ἀλλὰ θὰ εἶμαι παρὼν μὲ τὰς ἐπιστολάς μου, καὶ θὰ βοηθήσω ἐκείνους εἰς τὴν διακονίαν των.

Ἆρά γε εἴμεθα ἄξιοι τῆς σκιᾶς ἢ τῶν ὑποδημάτων τοῦ Παύλου, ὅταν ἐκεῖνος μέν, ὁ ὁποῖος ἔχει τόσην μεγάλην δόξαν, ἀποκρούῃ τὰς τιμὰς ποὺ τοῦ προσφέρουν ὅλοι, ἡμεῖς δὲ καὶ ἀγανακτοῦμεν καὶ δυσανασχετοῦμεν, E ἂν αὐτοὶ ποὺ διαχειρίζονται τὰ χρήματα αὐτὰ δὲν διορίζωνται κατὰ τὴν ἰδικήν μας ἀντίληψιν καὶ κρίσιν καὶ ἀπόφασιν; Ὅταν νομίζωμεν, ὅτι εἶναι ὕβρις αὐτοὶ ποὺ δαπανοῦν τὰ χρήματά των νὰ τὸ κάμνουν αὐτὸ χωρὶς τὴν ἰδικήν μας γνώμην; Καὶ πρόσεχε νὰ ἴδῃς μὲ ποῖον τρόπον πανταῦ ἐνθυμεῖται τὸν ἑαυτόν του καὶ πουθενὰ δὲν τὸν λησμονεῖ. Διότι εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν δὲν ἐχρησιμοποίησε τὴν λέξιν «ἐντολὴ» οὔτε «ἐλεημοσύνη», ἀλλὰ τὴν λέξιν «χάρις». Ἔτσι ἐδείκνυεν, ὅτι καθὼς εἶναι ἔργον τῆς θείας χάριτος νὰ ἀνασταίνωμεν νεκροὺς καὶ νὰ ἐκδιώκωμεν δαιμόνια καὶ νὰ καθαρίζωμεν λεπρούς, ἔτσι καὶ τὸ νὰ βοηθῶμεν τοὺς πτωχούς, νὰ τείνωμεν χεῖρα βοηθείας πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς εἶναι καὶ αὐτὸ ἔργον τῆς θείας χάριτος, καὶ μάλιστα πολὺ περισσότερον τοῦτο παρὰ ἐκεῖνο. 236 A Καὶ ὅμως, ἂν καὶ εἶναι ἔργον τῆς θείας χάριτος, ἐν τούτοις χρειάζεται καὶ τὸν ἰδικόν μας ζῆλον καὶ προθυμίαν, διὰ νὰ τὴν προτιμήσωμεν καὶ τὴν ἐπιθυμήσωμεν καὶ προετοιμάσωμεν τὸν ἑαυτόν μας, ὥστε νὰ γίνῃ ἄξιος αὐτῆς τῆς χάριτος. Τοὺς παρηγόρησεν ὅμως μὲ τοῦτο τὸ μοναδικόν, τὸ ὅτι δηλαδὴ θὰ στείλῃ τὰς συστατικάς του ἐπιστολάς.

Καὶ μὲ ἕνα ἄλλο ἀκόμη, σημαντικώτερον ἀπὸ τὸ προηγούμενον, μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπεσχέθη νὰ τοὺς συνοδεύσῃ καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸ ταξίδιόν των αὐτό. «Ἐάν», λέγει, «ἀξίζῃ νὰ ὑπάγω καὶ ἐγώ, τότε θὰ ταξιδεύσουν μαζί μου». Πρόσεχε νὰ διακρίνῃς καὶ ἐδῶ τὴν σοφίαν του. Οὔτε δηλαδὴ ἠρνήθη νὰ ταξιδεύσῃ μαζί των οὔτε τὸ ὑπεσχέθη

18. Α' Κορινθ. 16, 3.

ἀνυπερθέτως, ἀλλὰ καὶ τοῦτο πάλιν τὸ ἀνέθεσεν εἰς τὴν γνώμην τῶν ἰδίων ποὺ εἰσφέρουν καὶ ἐξήρτησε τὸ ταξίδιόν του ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ὑποδηλώσας, ὅτι ἐὰν τὸ ποσὸν εἶναι μεγάλο καὶ μάλιστα τόσον πολύ, ὥστε νὰ συγκινήσῃ καὶ τὸν ἴδιον, τότε ὁπωσδήποτε θὰ ἀναλάβῃ νὰ ταξιδεύσῃ. B Διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «ἐὰν ἀξίζῃ», ἐννοεῖ αὐτὸ ἀκριβῶς. Ἀφοῦ, ἐὰν εἶχεν ἀρνηθῆ τελείως αὐτὸ τὸ ταξίδι, θὰ τοὺς καθίστα ἀθυμοτέρους καὶ ὀκνηροτέρους. Ἐὰν πάλιν τὸ ὑπέσχετο ἀορίστως, θὰ τοὺς καθίστα περισσότερον ἀδιαφόρους. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς οὔτε τὸ ἀποκλείει οὔτε τὸ ὑπόσχεται σαφῶς. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἐξαρτᾷ τελικῶς ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῶν Κορινθίων, ὅταν λέγῃ: «Ἐὰν ἀξίζῃ θὰ ὑπάγω καὶ ἐγώ». Διότι ἀκούοντες ὅτι ὁ Παῦλος πρόκειται νὰ μεταφέρῃ τὴν εἰσφοράν των, θὰ ἐπεδείκνυον μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ ζῆλον διὰ τὸ πρᾶγμα, ἀφοῦ ἔμελλον νὰ μεταφέρουν τὴν δωρεάν των αἱ ἅγιαι ἐκεῖναι χεῖρες καὶ νὰ προστεθοῦν αἱ εὐχαὶ ἐκείνου εἰς αὐτὴν τὴν θυσίαν.

C Ἐὰν δὲ οἱ Κορίνθιοι, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ δώσουν εἰς τὸν Παῦλον νὰ μεταφέρῃ τὰ χρήματα, τὸ ἔκαμνον αὐτὸ μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν, τότε σύ, ποὺ πρόκειται νὰ δώσῃς εἰς τὸν Κύριον τοῦ Παύλου (διότι, ὅταν δίδῃς εἰς τοὺς πτωχούς, εἰς ἐκεῖνον δίδεις), ποίαν δικαιολογίαν θὰ ἔχῃς, ἂν τὸ ἀναβάλλῃς; Ἐὰν δὲ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο μέγα καὶ ἄξιον μεγάλης προθυμίας, δὲν θὰ ὑπέσχετο νὰ διαχειρισθῇ τὰ χρήματα αὐτῶν ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῆ τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ ἐφρόντιζε δι' ὅλας τὰς Ἐκκλησίας τῆς ὑφηλίου. Αὐτὰ λοιπὸν νὰ σκεπτώμεθα καὶ ἡμεῖς καὶ ἂν χρειάζεται νὰ δώσωμεν ἢ νὰ ὑπηρετήσωμεν ἄλλους ποὺ δίδουν, νὰ μὴ διστάζωμεν, οὔτε νὰ στενοχωρούμεθα, D διότι ἐλαττώνεται ἡ περιουσία μας. Δὲν εἶναι βεβαίως ἄτοπον ὁ μὲν γεωργός, ποὺ ρίπτει τὸν σπόρον καὶ ἐξαντλεῖ τὰ ἀγαθά του, νὰ μὴ στενοχωρῆται καὶ νὰ μὴ πονῇ καὶ νὰ μὴ θεωρῇ τὸ γεγονὸς δαπάνην, ἀλλὰ ἀπεναντίας τὸ θεωρεῖ καὶ πρόσοδον καὶ κέρδος, καίτοι ἡ ἐλπίδα εἶναι ἄδηλος. Σὺ δέ, ποὺ δὲν σπείρεις διὰ νὰ λάβῃς ὑλικὰ ἀγαθά, ἀλλὰ ἄλλα πολὺ σημαντικώτερα, καὶ μέλλεις νὰ παραδώσῃς τὰ χρήματα εἰς τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν, δὲν εἶναι παράλογον νὰ ἀποφεύγῃς καὶ νὰ ἀδρανῇς καὶ νὰ προφασίζεσαι πενίαν; Μήπως δὲν ἠδύνατο ὁ Θεὸς νὰ διατάξῃ τὴν γῆν νὰ δίδῃ καθαρὸν χρυσόν; Διότι αὐτὸς ποὺ εἶπεν «ἂς βλα-

στήση ἡ γῆ χόρτον»[19] καὶ αἴφνης τὴν ἔκαμε νὰ φουντώση, **E** ἠδύνατο νὰ διατάξη νὰ τρέξουν ἀπὸ παντοῦ πηγαὶ καὶ ποταμοὶ χρυσοῦ. Δὲν τὸ ἠθέλησεν ὅμως, ἀλλὰ ἄφησε πολλοὺς νὰ μένουν εἰς τὴν πτωχείαν διὰ τὸ συμφέρον καὶ ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἰδικόν σου.

Καὶ πράγματι, ἡ πενία εἶναι προσφορωτέρα ἀπὸ τὸν πλοῦτον εἰς τὴν ἀρετήν. Καὶ αὐτοί, ποὺ περιέπεσαν εἰς ἁμαρτήματα, λαμβάνουν μεγάλην παρηγορίαν ἀπὸ τὴν βοήθειαν πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς. Καὶ τόση φροντὶς διὰ τὸ πρᾶγμα ἐξεδηλώθη ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε καὶ ὅταν ἐφανερώθη καὶ περιεβλήθη σάρκα καὶ συνανεστράφη τοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἀπέφυγεν οὔτε τὸ ἐθεώρησεν ἀξιόμεμπτον νὰ φροντίση ὁ ἴδιος διὰ τοὺς πτωχούς. 257 **A** Καὶ ὅμως, αὐτὸς ποὺ ἔκαμε τόσους ἄρτους καὶ μὲ μίαν προσταγὴν ἐπραγματοποίει ὅλα ὅσα ἤθελε, καὶ ἠδύνατο νὰ ἀναδείξη ἀμέσως ἀπείρους θησαυρούς, δὲν τὸ ἔκαμεν αὐτό, ἀλλὰ διέταξε τοὺς μαθητάς του νὰ ἔχουν ἕνα κυτίον διὰ τὰς εἰσφορὰς καὶ νὰ κρατοῦν τὰ ριπτόμενα εἰς αὐτὸ χρήματα καὶ μὲ αὐτὰ νὰ βοηθοῦν ὅσους ἔχουν ἀνάγκην βοηθείας. Ὅταν, ὡς γνωστόν, ὡμίλει μὲ τὸν Ἰούδαν αἰνιγματωδῶς διὰ τὴν προδοσίαν, ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ δὲν κατενόησαν τὸ λεχθέν, ἐνόμισαν ὅτι εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ δώση κάτι εἰς τοὺς πτωχούς. Διότι αὐτός, λέγει, «εἶχε τὸ κυτίον τῶν συνεισφορῶν καὶ κατεκράτει κρυφίως ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του τὰ ριπτόμενα εἰς αὐτὸ χρήματα». Ὁ Θεὸς ὑπολογίζει πολὺ τὸ ἔλεος, ὄχι μόνον τὸ ἔλεος τοῦ ἰδίου πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλεος ποὺ ὀφείλει νὰ ἐκδηλώνεται ἀπὸ ἡμᾶς πρὸς τοὺς συνδούλους μας. **B** Καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ἐθέσπισε μυρίους νόμους δι' αὐτό, μὲ τοὺς ὁποίους μᾶς προστάσσει νὰ εἴμεθα φιλάνθρωποι καὶ μὲ λόγους καὶ μὲ χρήματα καὶ μὲ πράγματα. Καὶ ὁ Μωϋσῆς παντοῦ μὲ ὅλας τὰς νομοθεσίας του κάμνει λόγον διὰ τὸ θέμα αὐτό. Καὶ οἱ προφῆται ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ αὐτὸ φωνάζουν, ὅτι «ἔλεος θέλω καὶ ὄχι θυσίαν».[20] Καὶ οἱ ἀπόστολοι ὅλοι ὁμιλοῦν καὶ πράττουν συμφώνως πρὸς αὐτούς. Ἂς μὴ ἀμελῶμεν λοιπὸν τὸ πρᾶγμα. Διότι δὲν ὠφελοῦμεν τοὺς πτωχούς, ἀλλὰ ὠφελοῦμεν τὰ μέγιστα τὸν ἑαυτόν μας καὶ λαμβάνομεν μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ παρέχομεν.

19. Γέν. 1, 11.
20. Ὠσ. 6, 6.

C Αὐτὰ τώρα δὲν τὰ λέγω χωρὶς λόγον ἀλλὰ ἐπειδὴ πολλοὶ πολλὰς φορὰς προκειμένου νὰ δώσουν εἰς πτωχοὺς λεπτολογοῦν τὸ πρᾶγμα καὶ ἐρωτοῦν νὰ μάθουν διὰ τὴν πατρίδα των, διὰ τὴν ζωήν των, διὰ τὸν χαρακτῆρα, τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν σωματικήν των ὑγείαν, ἀπευθύνουν κατηγορίας ἐναντίον των καὶ ζητοῦν μυρίας εὐθύνας διὰ τὴν ὑγείαν των. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον πολλοὶ ὑπεκρίθησαν καὶ σωματικὴν ἀναπηρίαν, διὰ νὰ κάμψουν τὴν ἰδικήν μας ὠμότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν μας μὲ τεχνάσματα. Καὶ νὰ τοὺς ἀνακρίνης ἔτσι κατὰ τὸ θέρος, ἂν καὶ εἶναι τὸ πρᾶγμα φοβερόν, δὲν εἶναι πάντως τόσον φοβερόν. Ἀλλὰ τὸ νὰ γίνεσαι τόσον σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος δικαστὴς τὸν χειμῶνα μὲ τὸ ψῦχος, καὶ νὰ μὴν ἀπονέμης καμμίαν συγγνώμην εἰς τοὺς μὴ ἐργαζομένους, δὲν ἐκφράζεις ὑπερβολικὴν ὠμότητα; **D** Τί ἐνομοθέτει λοιπὸν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ὅταν ἔλεγεν: «Ἐὰν κανεὶς δὲν θέλη νὰ ἐργάζεται, δὲν πρέπει οὔτε νὰ τρώγη»;[21] Τὰ εἶπε αὐτὰ διὰ νὰ τὰ ἀκούσης καὶ σὺ καὶ νὰ μὴ κρίνης μόνον ἐκεῖνον μὲ τοὺς λόγους τοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτόν σου. Διότι οἱ νόμοι τοῦ Παύλου ἔχουν τεθῆ ὄχι μόνον διὰ τοὺς πτωχούς, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς. Θὰ σᾶς εἴπω κάτι βαρὺ ποὺ θὰ σᾶς ἐνοχλήση. Γνωρίζω, ὅτι θὰ ὀργισθῆτε. Ἐν τούτοις ὅμως θὰ τὸ εἴπω. Ἄλλως τε δὲν θὰ τὸ εἴπω διὰ νὰ σᾶς πλήξω, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς διορθώσω.

Αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατηγοροῦμεν δι' ἀργίαν, πρᾶγμα ποὺ συχνὰ εἶναι ἄξιον συγχωρήσεως, ἐνῷ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι κάμνομεν πολλὰς φορὰς πράγματα ποὺ εἶναι χειρότερα ἀπὸ κάθε ἀργίαν. **E** Ἀλλά, θὰ εἴπης, ἐγὼ ἔχω πατρικὴν περιουσίαν. Ὡραῖα, ἀλλὰ εἰπέ μου, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι πτωχὸς καὶ κατάγεται ἀπὸ πτωχοὺς γονεῖς καὶ δὲν εἶχεν εὐπόρους προγόνους, εἶναι δίκαιον νὰ χαθῆ; Ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀξίζει τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ ἐλεημοσύνην ἐκ μέρους τῶν πλουσίων. Σὺ μέν, ποὺ πολλὰς φορὰς διέρχεσαι τὴν ἡμέραν σου εἰς τὰ θέατρα ἢ εἰς συγκεντρώσεις καὶ συναναστροφὰς ποὺ δὲν ἔχουν κανένα ὄφελος καὶ κακολογεῖς πάρα πολλοὺς ἄλλους, νομίζεις ὅτι δὲν κάμνεις τίποτε δεινόν, οὔτε ὅτι τεμπελιάζεις; Αὐτὸν ὅμως τὸν ἄθλιον καὶ ταλαίπωρον, ποὺ διέρχεται ὅλην τὴν ἡμέραν του μὲ ἱκεσίας καὶ δάκρυα καὶ ἀφάνταστον ταλαιπωρίαν, τὸν κρίνεις, καὶ τὸν σύρεις εἰς

21. Β' Θεσσαλ. 3, 10.

τὸ δικαστήριου καὶ τοῦ ζητεῖς εὐθύνας; 258 A Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ πηγάζουν αὐτὰ ἀπὸ ἀνθρωπίνην σκέψιν; Ὥστε ὅταν λέγης, τί θὰ εἴπωμεν εἰς τὸν Παῦλον, νὰ μὴ τὸ λέγης μόνον διὰ τοὺς πτωχούς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν σου. Ἄλλως τε δὲν πρέπει νὰ ἀναγιγνώσκης μόνον τὴν ἀπειλήν, ἀλλὰ καὶ τὴν συγγνώμην. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν «αὐτός ποὺ δὲν ἐργάζεται, δὲν πρέπει οὔτε νὰ τρώγη», προσέθεσεν: «Σεῖς ὅμως, ἀδελφοί, μὴ ἀποκάμνετε πράττοντες τὸ καλόν».[22]

Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ εὐπρόσωπος πρόφασις αὐτῶν; Λέγουν, ὅτι αὐτοὶ (οἱ πτωχοὶ) εἶναι δραπέται καὶ ξένοι καὶ ἐλεεινοί, ποὺ ἄφησαν τὴν πατρίδα των καὶ συρρέουν εἰς τὴν ἰδικήν μας πόλιν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀγανακτεῖς, εἰπέ μου, καὶ μαδᾶς τὸν στέφανον τῆς πόλεως, ἐπειδὴ ὅλοι τὴν θεωροῦν κοινὸν λιμένα B καὶ ἀπὸ τὴν γενέτειράν των προτιμοῦν τὴν ξένην πόλιν; Ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔπρεπε νὰ ἀγάλλεσαι καὶ νὰ χαίρης, ἐπειδὴ τρέχουν ὅλοι εἰς τὰς ἰδικάς σου χεῖρας ὡσὰν εἰς κοινὸν λιμένα καὶ θεωροῦν τὴν πόλιν αὐτὴν ὡς κοινὴν μητέρα ὅλων. Μὴ καταστρέψετε λοιπὸν τὸ ἐγκώμιον, μήτε νὰ ἀκρωτηριάσετε τὸν ἔπαινον, ὁ ὁποῖος εἶναι παλαιὸς καὶ πατροπαράδοτος δι' αὐτήν. Καὶ πράγματι, ὅταν κάποτε ἔμελλε νὰ πέση λιμός, οἱ κάτοικοι αὐτῆς τῆς πόλεως ἔστειλαν διὰ μέσου τοῦ Βαρνάβα καὶ τοῦ Σαύλου ὄχι ὀλίγα χρήματα εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Ἱεροσολύμων, εἰς αὐτοὺς διὰ τοὺς ὁποίους γίνεται ἤδη λόγος. C Ποίας συγγνώμης λοιπὸν ἄξιοι εἶναι δυνατὸν νὰ κριθῶμεν, ποίαν δικαιολογίαν θὰ ἔχωμεν, ὅταν οἱ μὲν πρόγονοί μας ἔτρεφον μὲ τὰ ἰδικά των χρήματα καὶ τοὺς κατοικοῦντας πολὺ μακράν, καὶ μάλιστα ἔτρεχον οἱ ἴδιοι πρὸς ἐκείνους, ἡμεῖς δὲ καὶ αὐτοὺς ποὺ ἀπὸ ἄλλα μέρη καταφεύγουν πρὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀποδιώκομεν καὶ ἀπαιτοῦμεν εὐθύνας ἀπὸ αὐτούς, καὶ μάλιστα τὴν στιγμὴν ποὺ γνωρίζομεν, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα ὑπεύθυνοι διὰ μύρια κακά; Καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἐξετάση μὲ τόσην ἀκρίβειαν τὴν ζωήν μας, ὅπως ἡμεῖς λεπτολογοῦμεν τοὺς πτωχούς, τότε δὲν θὰ ἐπιτύχωμεν ποτὲ τὴν συγγνώμην οὔτε τὴν εὐσπλαγχνίαν. «Διότι μὲ τὴν αὐτὴν ἀσυμπαθῆ καὶ αὐστηρὰν κρίσιν μὲ τὴν ὁποίαν κατακρίνετε, θὰ κατακριθῆτε».[23] Γίνε λοιπὸν φιλάνθρωπος καὶ εὐμενὴς πρὸς

22. Β' Θεσσαλ. 3, 13.
23. Ματθ. 7, 2.

τὸν σύνδουλόν σου καὶ συγχώρησε πολλὰ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά του, D καὶ ἐλέησέ τον, διὰ νὰ τύχης καὶ σὺ παρομοίας ἐπιεικοῦς κρίσεως.

Διατί ἐμπλέκεις τὸν ἑαυτόν σου εἰς προσθέτους μερίμνας; Διατί λεπτολογεῖς μὲ περιέργειαν; Ἆρά γε ἐὰν ὁ Θεὸς διέτασσε νὰ διερευνᾷ κανεὶς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἀπαιτῇ εὐθύνας, καὶ νὰ σπουδάζῃ τὸν χαρακτῆρα των, δὲν θὰ ἐδυσφόρουν πολλοί; Δὲν θὰ ἔλεγον ἀπὸ μέσα των, τί εἶναι τέλος πάντων αὐτό; Δύσκολον ἔργον μᾶς ἀνέθεσεν ὁ Θεός. Μήπως εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων; Μήπως γνωρίζομεν τί ἁμαρτήματα ἔπραξεν ὁ δεῖνα; Δὲν θὰ ἔλεγον πολλοὶ πολλὰ τέτοια πράγματα; Τώρα δὲ ποὺ μᾶς ἀπήλλαξε ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν πολυπραγμοσύνην καὶ ὑπεσχέθη νὰ μᾶς δώσῃ πλήρη τὸν μισθόν, E καὶ ἂν εἶναι ἁμαρτωλοὶ καὶ ἂν εἶναι καλοὶ αὐτοὶ ποὺ λαμβάνουν, δημιουργοῦμεν προσθέτους φροντίδας διὰ τὸν ἑαυτόν μας. Καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν, θὰ εἴπῃς, ὅτι θὰ λάβωμεν τὸν μισθόν μας, ἐὰν δώσωμεν εἰς τοὺς καλοὺς ἢ μὴ καλούς; Ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ὁ ἴδιος εἶπε: «Προσεύχεσθε ὑπὲρ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σᾶς μεταχειρίζονται ὑβριστικῶς καὶ περιφρονητικῶς καὶ σᾶς καταδιώκουν ἀδίκως, ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ διωγμὸς αὐτὸς σᾶς γίνεται διὰ τὰς θρησκευτικάς σας πεποιθήσεις, διὰ νὰ ὁμοιάσετε μὲ τὸν Πατέρα σας, ποὺ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανούς. Διότι καὶ αὐτὸς τὸν ἥλιον ποὺ εἶναι ἰδικός του, ἀνατέλλει ἀδιακρίτως εἰς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει τὴν βροχήν του εἰς δικαίους καὶ ἀδίκους».[24]

Ὅπως λοιπὸν ὁ Κύριός σου, ἐνῷ τὸν βλασφημοῦν ἀναρίθμητοι ἄνθρωποι, ἐνῷ ἄπειροι πορνεύουν, κλέπτουν ληστεύουν, ἀνασκάπτουν τάφους καὶ πράττουν μύρια κακά, 259 A δὲν παύει νὰ εὐεργετῇ γενικῶς ὅλους, ἀλλὰ στέλλει τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου εἰς ὅλους, τὰς βροχὰς εἰς ὅλους καὶ θέτει ἐνώπιον ὅλων τοὺς καρποὺς τῆς γῆς ἐπιδεικνύων τὴν φιλανθρωπίαν του, ἔτσι κάμε καὶ σύ. Καὶ ὅταν εἶναι καιρὸς εὐσπλαγχνίας καὶ φιλανθρωπίας, βοήθησε τοὺς πτωχούς, ἀνακούφισέ τους ἀπὸ τὴν πεῖναν, ἀπάλλαξέ τους ἀπὸ τὴν θλῖψιν καὶ μὴ προχωρῇς περαιτέρω εἰς περίεργον ἔρευναν. Διότι ἐὰν πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, τότε δὲν θὰ ἐλεήσωμεν ποτὲ κανένα. Ἠμποδισμένοι ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄκαιρον πολυπραγμοσύνην, δὲν θὰ ἐλεήσωμεν κανένα καὶ θὰ ὑπο-

24. Ματθ. 5, 44 - 45.

στῶμεν πολὺν κόπον ἄνευ λόγου καὶ ματαίως. Δι' αὐτὸ λοιπόν, σᾶς παρακαλῶ, νὰ ἀποβάλετε αὐτὴν τὴν ἄκαιρον περιέργειαν καὶ νὰ δίδετε εἰς ὅλους τοὺς ἐνδεεῖς καὶ νὰ τὸ κάμνετε μὲ μεγάλην γενναιοδωρίαν, διὰ νὰ τύχωμεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μεγάλου ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας ἀπὸ τὸν Θεόν. Τὴν ὁποίαν εὔχομαι νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ ἀνήκουν εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.